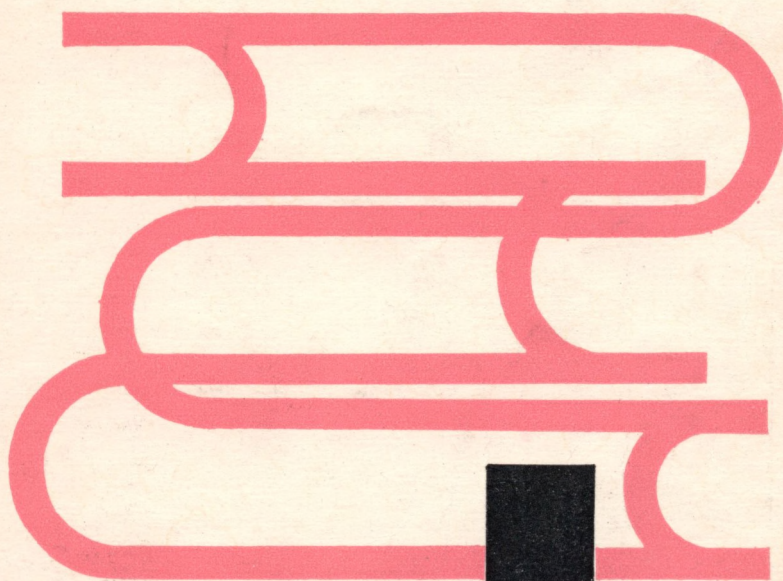

P40021

hvk' hch

1970 NOV 2

KÖNYVTÁROS

10

1979

A közelmúltban fölvatott Dombóvári Városi Könyvtár folyóiratolvasója és gyermekrészlege
(Cikkünket lásd a 609. oldalon)

1979. október

29. évfolyam, 10. szám

TARTALOM

Együtt! A Magyar Könyvtárosok Egyesületének XI. vándorgyűlése a könyvtárak együttműködéséről	571
VILLANGÓ ISTVÁN: Könyvtárügyi feladatok — munkamegosztás, együttműködés	572
DR. ZSIDAI JÓZSEF: A műszaki és a természettudományos könyvtárak feladatai a munkamegosztásban és együttműködésben	575
VÁLYI GÁBOR: A társadalomtudományi szakkönyvtárak a munkamegosztásban és az együttműködésben	578
DR. SZENTMIHÁLYI JÁNOS: Együttműködés a képzésben — tanműhelyek	580
TAKÁCS MIKLÓS: A közművelődési könyvtárak érdekelték az együttműködésben!	582
DR. DIETER SCHMIDMAIER: Hogyan csinálják az NDK-ban?	584
Hallottuk	585, 630

FÓRUM

KOVÁCS ILONA: Kit illessen az ítélet, avagy a könyvtári „krétakör”	586
VARGÁNE MAJOR JUDIT: Fruskák és kövületek	586
MARUSZKI JÓZSEF: A fruska nem születik, hanem azzá lesz!	587
BODZSÁR ERZSÉBET: Fruskák és közösségek	589
LIPPAI JÁNOSNÉ: Tünékeny állapot	589
PAZMÁN PÉTER: „Fruskaizmus”?!	590
GITYE PIROSKA: Fruskaságom az utolsókat rúgja	591
BALOGH REGINA: Mindennap vizsgázunk az olvasók előtt	592
KERTESZ KÁROLY: A legkisebb magyar város könyvtára (<i>Új városok könyvtárai</i>)	593

BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL

SZATHMÁRI ISTVÁN: A könyvtári környezetben jobban tudok dolgozni (<i>Vértessy Miklós</i>)	597
DR. SZALAY SÁNDOR: Kapcsolat a világ ismeretanyagával (<i>Bényei József</i>)	599
TÖLGYESI JÓZSEF: Húsz év: a tanyai iskola könyveitől a városi iskola eszköztáráig (<i>Iskola és könyvtár</i>)	601
DR. HAJDÚ GÉZA: „A könyvtár segít nekem”. Beszélgetés DR. FORGÓ ISTVÁNNal, Makó város tanácselnökével (<i>Megkérdeztük a fenntartókat</i>)	605

A KÖNYVTÁRAK ÉLETÉBŐL

650 új olvasó az új épületben (<i>Fehérvári Lajosné</i>)	609
A lapokban olvastuk (<i>Csongrád megyei Hírlap, Zalai Hírlap</i>)	610
Lapozgató	612, 622, 624
Hírek	613

LÁTÓKÖR

MEZEI GYÖRGY: Miről írt a közelmúltban az NDK szaksajtója?	615
Láttuk	618, 630

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

RÉZ PÁL: Szeretem a könyvtárak hangulatát	619
ÉLES CSABÁNÉ LÁNYI MÁRIA: Hajdúszoboszló olvasókörei a dualizmus korában (<i>A könyvtárak történetéből</i>)	620
Könyvtárosok és bibliográfusok PUSKÁS SÁNDORNÉ 1931—1979 (<i>Takács Miklós</i>)	623
A Könyvtáros galériája: VECSERKA ZSOLT (<i>Galambos Ferenc</i>)	625

Kérdezz—felelek	626
Kitüntetések	626

Bibliográfiák

A Mindenes Gyűjtemény repertórium 1789—1792 (<i>Páldy Róbert</i>)	627
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	628
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	631

A lapunk e számában közölt grafikákat Vecserka Zsolt készítette

Из содержания

XI vyeszná sésia Obšesztva vengerkskikh bibliotekarей (doklady o raspredeleniiu truda i mezhbibliotечnom sotrúdnictve) (571);
Diskussia o rabote obsluzhivaniia chitatel'ev, s osobym vnimaniem na smenu bibliotekarей (586);
Kertész Károly: Biblioteki novyx gorodov. (r. Lenti) (593);
Razgovory o bibliotekakh. (Interv'yu s professorem yazykoznaniiya, s *Иштваном Сатмари* и академиком, физиком-атомиком *Шандором Салаи*, udostoverennym premiei Koшту и Gosudarstvennoy premiei) (597);
Тельдеши Йозсеф: Что может сделать директор школы в интересах школьной библиотеки? (601);
Меzeи Дьёрдь: Обзор специальной библиотечной печати ГДР на основании материала, опубликованного в прошлом году (615).

Diskussion über die Arbeit im Lesedienst, in besonderer Hinsicht auf den bibliothekarischen Nachwuchs (Nachträge) (586);

Károly Kertész: Die Bibliotheken von neuen Städten (Lenti) (593);

Géspräche über die Bibliothek (Interview mit *István Szathmári*, Professor der Sprachwissenschaft und *Sándor Szalay*, Kossuth- und Staatspreisträger, Atomphysiker und Akademiker) (597);

József Tölgyesi: Was kann ein Schuldirektor tun für die Schulbibliothek? (601);

György Mezei: Rundschau über das Bibliothekswesen der DDR auf Grund der Hefte der Fachpresse des vergangenen Jahres (615).

From the contents

11th Annual Conference of the Hungarian Library Association (Lectures on interlibrary division of labour and cooperation) (571);
Dispute on readers' services, particularly on its librarian replacement (Contributions) (586);
Károly Kertész: Libraries in new towns (Lenti) (593);
Talks about the library (Interviews with *István Szathmári*, professor of linguistics, and *Sándor Szalay*, academician, atomic physicist) (597);
József Tölgyesi: What can a school director do for the school library? (601);
György Mezei: A review on library literature in the GDR in 1978 (615).

Cikkeink szerzői

Balogh Regina községi könyvtárvezető, Újszász (Szolnok megye); *Bényei József*, a Hajdú-Bihari Napló főszerkesztője; *Bodzsár Erzsébet*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Eles Csabáné Lányi Mária* egyetemi hallgató (Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen); *Galambos Ferenc* bibliográfus; *Gitye Piroksa*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *dr. Hajdú Géza*, a szegedi Somogyi Könyvtár osztályvezetője; *Kertész Károly*, a Tapolcai Városi-Járasi Könyvtár igazgatója; *Kovács Ilona*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Maruszkai József*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Mezei György*, a Győri Városi Könyvtár igazgatója; *Páldy Róbert*, a Könyvtáros nyugalmazott fellelős szerkesztője; *Pázmán Péter*, a Könyvtár-tudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Takács Miklós*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatója; *Vargáné Major Judit*, a Magyar Távirati Iroda dokumentátora; *Vértésy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője.

Aus dem Inhalt

Die XI. Wandertagung des Vereins Ungarischer Bibliothekare (Vorträge über die Arbeitsstellung und Zusammenarbeit zwischen den Bibliotheken) (571);

KÖNYVTÁROS A KULTURÁLIS MINISZTERIUM LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
Telefon: 451-758, 664-805.
Kiadja a Lapkiadó Vállalat
1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
Levél cím: 1906 Budapest, Pf. 223.
Fellelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 79.4712 Budapest, 1979.
Fellelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 251—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 48 forint. Egy szám ára 8 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 140.

Együtt!

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének XI. vándorgyűlése a könyvtárak együttműködéséről

A *Könyvtáros* 1978. évi májusi és júniusi számában *Külön vagy együtt?* címmel tizenegy könyvtárügyi szakember választát közölte arra a körkérdésre, amelynek célja a tudományos, szak- és közművelődési könyvtárak együttműködési készségének kipróbálása volt. A kérdés fontosságát bizonyítja, hogy a *Magyar Könyvtárosok Egyesülete* is ezt a témát tűzte idei, XI. vándorgyűlésének napirendjére, *A könyvtárközi munkamegosztás és együttműködés a hatékonyság és a gazdaságosság szolgálatában* címmel — természetesen tovább mélyítve az eszmecserét, és megvitatásra az egész könyvtárostársadalom demokratikus fóruma elé bocsátva az együttműködés lehetőségeit, módjait, időszerű tennivalóit.

A Könyvtárosegyesület vándorgyűlése augusztus 9—10-én Veszprémben zajlott le; vendéglátója az Eötvös Károly Megyei Könyvtár és a Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára volt. Az ország minden részéből érkezett 600 könyvtáros 9-én az egyetem aulájában megtartott plenáris ülésen vett részt, másnap pedig öt szekcióban folytatta a tanácskozást. A záróülésre, a szekciók munkájának ismertetésére ismét az aulában került sor. A könyvtárosok nagy találkozóját ezúttal is kulturális program és baráti összejövetel egészítette ki.

Veszprém kitűnő házigazdának bizonyult: noha rengeteg résztvevő volt, a megyei könyvtár és az egyetemi könyvtár fáradhatatlan munkatársainak jóvoltából a program zavartalanul bonyolódott le, s a megye, valamint az egyetem vezetői — köztük *dr. Némecz Ernő* rektor, akadémikus — jelenlétükkel is megtisztelték a könyvtárosok összejövetelét. A tanácskozást *dr. Radnóti István*, a megyei tanács elnöke nyitotta meg. Az elnökségben foglalt helyet *Rátki András*, az MSZMP KB alosztályvezetője és *dr. Gotthard Rückl*, az NDK könyvtáregyesületének elnöke, továbbá bolgár és finn könyvtárosok is voltak a résztvevők között. A nyitó ülés kedves záróaktusaként *dr. Zsidai József*, az MKE elnöke a Kulturális Minisztérium nevében átadta „A szocialista kultúráért” kitüntetést az egyesületben hosszú időn át végzett áldozatos tevékenységük jutalmául *Pröhle Évának*, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ osztályvezető-helyettesének és *Csik Pálnénak*, a salgótarjáni Bolyai János Gimnázium könyvtáros-tanárának.

A következőkben az eredményes tanácskozás központi témájával foglalkozó öt előadás és egy hozzászólás rövidített szövegét közöljük. A vándorgyűlés teljes anyaga az MKE évkönyvében fog megjelenni.

Könyvtárügyi feladatok — munkamegosztás, együttműködés

Művelődéspolitikánk céljainak megvalósításában fontos szerepet szán a könyvtáraknak. Könyvtárügyünk eredményei egyben szocialista kulturális forradalmunk sikerei is. Ez fogalmazódik meg a párt művelődéspolitikai dokumentumaiban. A tudománypolitikai, közoktatási és közművelődési határozatok széles alapokon, a gazdaság és a társadalom életével összefüggésben jelölik meg a minőségi követelményeket és célokat, amelyek szükségszerűek: ezek könyvtárügyünknek is alappillérei, s könyvtárpolitikánk is *csak ezekre épülhet*. Szükségesnek tartom leszögezni: *művelődéspolitikánkban a könyvtárügynek rangos helye van, s ez a Kulturális Minisztérium jelenlegi törekvéseiben is kifejezésre jut, mégpedig nem látványos akciókban, hanem az eredményeket és a fogyatékosságokat egyaránt számbavevő fejlesztési elképzelésekben, a hatodik ötéves terv előkészítésében.*

A *könyvtárügy* továbbra is kiemelt feladata az olvasói létszám emelése, a könyvtárhasználat mennyiségi és minőségi fejlesztése a *korszerűbb könyvtári ellátás révén*. A tervidőszakban el kell érni, hogy a könyvtári szolgáltatásokat igénybe vevők száma egyenletesen emelkedjék. Kiemelt gondoskodást igényel a munkások és az ifjúság olvasóvá nevelése. Az intézmények szolgáltatási színvonalának továbbfejlesztésével javítani kell az olvasmányszerkezet minőségét. Széles körben meg kell honosítani a korszerű könyvtári szolgáltatásokat (az irodalom- és tudománypopularizáló rendezvényeket, a zenei, nyelvi, audiovizuális szolgáltatásokat, az irodalomkutatást és témafigyelést, a másolatszolgáltatást, mikrofilmezést stb.). A korszerű általános műveltség, a politikai tájékozottság és a szakmai ismeretek szintjének növelése érdekében erőteljesen fejleszteni kell a helyben olvasást. Előre kell lépni a szakirodalmi információs ellátást, a tudományos kutatást és a termelést közvetlenül segítő szolgáltatások terén. Lényegesen fejleszteni kell a központi könyvtári szolgáltatásokat (a nemzeti bibliográfia, a hazai és a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés, a központi nyilvánosság stb.) színvonalát, hatékonyságát.

E feladatok teljesítése megköveteli a könyvtárak fejlesztését, működési — anyagi, személyi és technikai — feltételeik javítását, a könyvtári rendszer jobb hatásfokú működését, a rendszerben rejlő együttműködési és integrációs lehető-

VILLANGO ISTVÁN,
a Kulturális
Minisztérium
közgyűteményi
főosztályának
vezetője

ségek, tartalékok feltárását és hasznosítását; az ágazati irányítás javítását, az irányítás demokratizmusát és szakszerűségét.

A felsorolt feltételek közül az elsőről, a fejlesztésről ma még nehéz beszélni. Az adott gazdasági lehetőségek és az elképzelt, fokozottabb fejlesztések között nagy a feszültség, hiszen gazdasági lehetőségeink korlátozottak. Mégis meg merjük fogalmazni azt, hogy a VI. ötéves tervben a *közművelődés alapintézményei közül* — a viszonylagos elmaradás felszámolása és a könyvtárhasználók növekvő igényeinek kielégítése érdekében is — a *könyvtárak, ezen belül elsősorban a megyei és a központosított ellátási rendszerben kulcsfontosságú szerepet játszó „A”- (részben „B”-) típusú könyvtárak fejlesztései kapjanak elsőbbséget*. A központi anyagi támogatást is ezekre az intézményekre kívánjuk összpontosítani. Terveink között szerepel az Országos Széchényi Könyvtár várbeli épületének befejezése, költöztetése és szolgáltatásainak megindítása az új helyen. Más főhatóságok fontosabb könyvtárfejlesztéseit (a szakkönyvtárakét, iskolai és szakszervezeti könyvtárakét) is támogatjuk.

Nem szeretnénk rózsaszínűre festeni helyzetünket. Természetesen valamennyi józan fejlesztési elképzelésünk teljesülése esetén sem mondhatunk le a szigorú takarékoságról, a belső tartalékok mozgósításáról, a szervezettség fokozásáról, a munkamegosztásról és az együttműködésről. *Ez az együttműködés nem csupán gazdasági szükségszerűség, hanem a könyvtári rendszer működésének minőségi követelménye.*

Az eddigi együttműködési kezdeményezések eredményeit és hibáit merlegre téve érdemes a figyelmet a kudarcok okainak alaposabb elemzésére fordítani.

A *Könyvtáros* című folyóirat az elmúlt évben vezető könyvtárosaink egy részéhez körkérdest intézett: *Együtt vagy külön?* Nem hinném, hogy csupán „ilendősből”, de egyetlen megkérdezett sem választotta a „külön” utat, s az egyes válaszok a leghatározottabb együttműködési igényt tükrözik. Ennek alapján megnyugodhatunk, de ugyanezekből a megnyilvánulásokból az is kiderül — és a mindennapi élet leginkább ezt mutatja —, hogy a világában a kép sokkalta sötétebb. Kicsit talán sarkítva: a könyvtárak együttműködése ma még inkább ritkaságszámba megy. Olcsó és hamis érvelés volna pusztán azt kijelenteni, hogy az együttműködés azért nem jött létre — legalábbis nem a szükséges mértékben és szinten —, mert minden helyeslően, pártolón nyilatkozó másképp képzi el ugyanazt az együttműködést.

Az okok között említhető a hazai infrastruktúra jónéhány elemének fejletlensége, alacsony színvonala is. Mindezekelőtt az együttműködés egyik igen fontos eleme és eszköze, a *könyvtárközi kölcsönzés*, amely — joggal — a könyvtárosok állandó panaszainak tárgya. A valóban életképes együttműködés a jelenleginél sokkal gördülékenyebb, gyorsabb és megbízhatóbb könyvtárközi kölcsönzési tevékenységet igényel. Látni kell azonban azt is, hogy a könyvtárközi kölcsönzés megjavításának több, egyidejű feltétele van, köztük a megfelelő jogi rendezés — ezzel mi tartozunk —, a megfelelő technikai eszközök, a továbbfejlesztett központi nyilvántartások és a könyvtárosok szemléletének javulása.

A korábban, például a 60-as évek közepén kezdeményezett ún. *gyűjtőköri kooperációban* még csak a tudományos és a szakkönyvtárak vettek részt. Az utóbbi időben azonban már sor került a nagy — országos jelentőségű, tevékenységű — szakkönyvtárak és a közművelődési könyvtárak együttműködésének kezdeményezésére, tehát a „belterjesség” felszámolására is. Ez a „program” arra törekedett, hogy meghatározza: a nagy könyvtárak szolgáltatásai közül melyek azok, amiket más könyvtárak saját, gyors ütemben fejlődő tájékoztatási tevékenységükhöz leginkább felhasználhatnak.

A kezdeményezés teljes sikerét akadályozta a könyvtárak fejlettségi szintjének, a szolgáltatások fogadási készségének *egyenlőtlensége* és a nagy szakkönyvtárak anyagi érdekeltiségének rendkívül erőteljes érvényesítése. Ennek ellenére úgy véljük, ez a kezdeményezés jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy

könyvtáraink közül egyre több helyen találhatók meg és vehetők igénybe a hazai szakirodalmi információs kiadványok, szolgáltatások.

E néhány ok megemlítése után még fontosabb kérdés áll előttünk: *Milyen legyen és hogyan alakuljon a könyvtárak együttműködése, amely nélkül a könyvtárügy elé kitűzött célok bizonyosan elérhetetlenek maradnak.*

Az együttműködésre — bár korántsem teljességgel — a mostanában igen sokszor emlegetett 5/1978-as rendelet tartalmaz iránymutatást, a *szakterületi és a területi (regionális) együttműködési körökről mondottak révén*. Nem véletlen, hogy ez a rendelet szinte egyáltalán nem szól az együttműködési körök tevékenységének tartalmáról, mert minden kialakuló körnek *magának kell meghatároznia: a könyvtári, tájékoztatási tevékenység egyes területein milyen mértékben, milyen formában, milyen célokkal kíván részt venni az együttműködésben*. Véleményünk szerint az együttműködésnek — akár egy-egy ilyen körön belül, akár attól függetlenül alakul is ki — mindezekelőtt a gyűjtés, a feldolgozás, de leginkább a szakirodalmi információs szolgáltatások terén kell lényegesen előrelépnie, mégpedig azzal az elsődleges céllal, hogy a könyvtári szolgáltatások színvonalának javítása a jelenleginél nem nagyobb ráfordítással legyen megvalósítható. Utasításra aligha lehet eredményesen együttműködni. Az indíték csak az *érdekek felismerésén* alapulhat, ehhez azonban arra van szükség, hogy a jelenleginél több könyvtáros legyen képes a helyi és a csoportérdekek mellett az országos, társadalmi érdekeket is felismerni, figyelembe venni, s ha szükséges, minderről fenntartóját is meggyőzni. Az együttműködés — kétségtelenül — a mai nál fejlettebb, korszerűbb műszaki ellátottságot, technikai felszereltséget igényel. A technika azonban az ember és a tervszerű, összehangolt fejlesztés nélkül halott dolog, kidobott pénz. Együttműködés a szubjektív tényezők figyelmen kívül hagyásával nem alakulhat ki, nem működhet. Az együttműködés keretében vállalt feladatot a vállalt színvonalon és a vállalt határidőre mindképpen teljesíteni kell, a szolgáltatás megbízhatósága alapkövetelmény: itt már nem lehet helyük „objektív nehézségeknak”, előre nem látott akadályoknak.

Egész könyvtári rendszerünknek és szinte minden részének fejlődése a következő öt éves tervben nem kis mértékben attól függ, hogyan sikerül megvalósítani az együttműködést, s hogyan sikerül teljesen kiaknázni ennek lehetőségeit. Ma már nyilvánvaló, hogy az ex-

tenzív fejlesztési szakasznak vége. Nép-gazdaságunk helyzete nem teszi lehetővé, hogy minden szolgáltatásfejlesztési és -bővítési tevékenységhez automatikusan a feltételek arányos mértékű fejlesztésére is sor kerüljön. Alapvető változtatásra van szükség a könyvtárak munkájában: sokkal ésszerűbbé, gazdaságosabbá kell tenni azt, s ehhez minden rendelkezésre álló eljárást fel kell használni, a munkaszervezés javításától kezdve a szolgáltatások választék- és szerkezet-ésszerűsítésén keresztül a munka intenzitásának fokozásáig és — természetesen — az együttműködésben, munkamegosztásban rejlő lehetőségek kihasználásáig. Az együttműködési lehetőségek formai és tartalmi szempontból is rendkívül sokfélék, változatosak.

Az együttműködési formákról szólva külön is kiemelem a tanácsi közművelődési könyvtárakra kiterjedő *könyvtári ellátó rendszerek létrehozását, illetve továbbfejlesztését.*

E rendszerek célja: a kistélepülések, a város környéki lakott helyek és a városi külterületek korszerű, intézményes könyvtári ellátásának megteremtése, javítása. Az említett településtípusok szerény számú kivételtől eltekintve egyértelműen hátrányos helyzetben vannak. Jelenlegi és tervezhető gazdasági helyzetünkben bizonyosan nem nyílik lehetőség arra, hogy minden településen vagy településrészen olyan színvonalú könyvtár jöhessen létre, amilyenre az olvasók egyre magasabb szintű és egyre változatosabb igényeinek kielégítéséhez szükség volna.

A könyvtári ellátó rendszer alapja az egységes, a közös gyűjtemények kialakítása, ezeknek a helyi sajátosságokat figyelembe vevő központi gyarapítása, feldolgozása, nyilvántartása és feltárása, az állományhasználat és az olvasószolgálat együttes megszervezése és kiterjesztése. Az együttműködésnek ez a formája számottevő szakmai felkészültséget, módszertani változtatásokat és — nem utolsósorban — technikai feltételeket igényel. A könyvtári ellátó rendszer feltételeiben ugyanis még a jelenlegi gazdasági körülmények közt sem a könyv okozza a legtöbb és legnehezebben megoldható problémát, hanem a megnövekedett raktár-igény, a szállítás és a mindehhez szükséges munkaerő.

Tagadhatatlan, hogy valamennyi feltétel nem teremthető meg „helyben”, még akkor sem, ha az ellátó rendszert szervező (megyei, városi stb.) könyvtár és a fenntartó egyaránt elismeri fontosságát. Ezért döntött úgy a Kulturális Minisztérium, hogy a Közművelődési Alapból történő kérések közül előnyben részesíti azokat

az igényeket, amelyek ilyen könyvtári ellátó rendszerek kialakítását célozzák. A közzétett felhívásra azonban korántsem reagált minden érdekelt megye vagy város, s a beérkezett igények színvonala sem egyenletes. A város környéki települések és a városi külterületek könyvtári ellátásának javítására is rendkívül kevés javaslat és igény érkezett.

Az együttműködési formákon túlmenően a *könyvtárak közötti integrációt* is szorgalmazni kell. Elsősorban a kistélepüléseken és a nagyobb városok külső kerületeiben vagy külterületein reményteljesnek ígérkezik az iskolai és a tanácsi könyvtárak teljes integrációja is, tekintettel arra, hogy az iskolai könyvtár használói és a közművelődési könyvtár tanulóolvasói többnyire ugyanazok, a kiszolgálandó olvasóréteg lényegében azonos.

A szakszervezeti és a tanácsi közművelődési könyvtárak együttműködése szintén nagy hagyományokkal rendelkezik. Jőcskán van példa arra, hogy egy-egy ipari, sőt „együzemes jellegű” település teljes könyvtári ellátását szakszervezeti könyvtár végzi. Ezek a megoldások természetesen feltételezik a fenntartók együttműködését, s ez sem tekinthető mindenütt tökéletesnek.

A szakszervezeti közművelődési könyvtárak és a helyi szakkönyvtárak közötti együttműködés — és ezen belül az integráció — sem újkeletű. Néhány ágazatban (úgy is mondhatnánk, hogy néhány hálózatban) egyértelműen eredményes, hatékony könyvtártegyesítések történtek már, s remélhető, hogy egyre több munkahelyen létesítenek majd közművelődési és szakkönyvtári funkciókat egyaránt ellátó könyvtárakat. Mint valamennyi integráció esetében, itt sem arról van szó, hogy mindig és mindenhol célszerűnek vagy akár lehetségesnek tartjuk a szakkönyvtárak és a szakszervezeti könyvtárak összevonását. Minden könyvtári integrációt igen alapos elemzésnek, tervezésnek kell megelőznie, s végrehajtását csak akkor és ott szabad szorgalmazni, ahol megvannak a kellő feltételek, ahol a könyvtári munka, végső soron az olvasók könyvtári ellátása színvonalának emelkedése várható nagyobb többletkiadás nélkül.

Összefoglalásként megállapítható, hogy az együttműködési formák és a könyvtári integráció terén nem használtuk ki a jelenlegi lehetőségeket sem.

Az együttműködésnek a *könyvtárak kezeinél tágabb lehetőségéről* szintén nem szabad megfeledkeznünk. A kultúra differenciált intézményrendszerei csak úgy képesek ellátni nevelő, tájékoztató, közvetítő, szocialista embert formáló

funkciójukat, ha tevékenységük összehangoltan egymásra épül. S ebben nincs helye a szakmai szűkkeblűségnek, a presztízs féltésének. A könyvtárak társadalmi szerepét korlátozzuk, ha nem vagyunk elég nyitottak a tudományos, az oktatási és a közművelődési intézményekkel való együttműködésre. *Ennek az együttműködésnek azonban elsősorban a tevékenységben kell megnyilvánulnia, és nem pótolhatja azt semmiféle hierarchikus szervezet.*

A közgyűjtemények együttműködésére a tudományos kutatásban, különösen a hungarika-kutatásban, a dokumentumok feltárásában, megóvásában, korszerű tárolásában és visszakeresésében, a helytörténeti munkában, a kiállítási és a publikációs tevékenységben, a különféle művelődési mozgalmakban, akciókban természetes és gazdaságos kooperációs lehetőségek kínálkoznak.

Befejezésül röviden az *ágazati irányító munka* egyes időszerű kérdéseiről tájékoztatnánk:

Az együttműködés és a könyvtári rendszer működése nagymértékben függ az ágazati irányítás hatékonyságától is. Tudjuk, hogy a jogszabályok adta lehetőségek csupán keretek. Megvalósításukhoz sok szempontból más módszerű irányításra, kapcsolatrendszerre van szükség. Rendszeressé kell tennünk munkakapcsolatainkat valamennyi könyvtár-fenntartó szervvel, hatósággal. A szakfelügyeletet felül kell vizsgálnunk és ki kell terjesztenünk.

Javasoljuk, hogy a SZOT a könyvtárügyi törvényerejű rendelet alapján, a Kulturális Minisztériummal egyetértésben, a szakszervezeti könyvtári munka továbbfejlesztésére adjon ki irányelveket, amelyekben kiemelt helyen kell szerepeltetni a tanácsai és a szakszervezeti, illetve a szakszervezeti és a műszaki könyvtá-

rak együttműködésének fontosabb pontjait.

Fontos részintézkedések folynak; ilyen például a könyvtári kataszter felállításá, a tudományos könyvtárak minősítése, a szervezeti és működési szabályzatok kidolgozása, elfogadása. Dolgozunk a könyvtárosképzés tartalmi korszerűsítésén is. Meghatároztuk azokat a szakmai követelményeket, amelyeket a könyvtárak a különféle képzési szintek iránt támasztanak.

Növelni szeretnénk az irányítás demokratizmusát. Minden lényeges könyvtárügyi kérdésben támaszkodni kívánunk szakembereink szakmai véleményére. Számítunk a Könyvtárosok Egyesületének szervezett tagságára, közvéleményt formáló, mozgósító erejére. Újjászerveztük az Országos Könyvtárügyi Tanácsot, amely már a közeli hetekben megkezd elemző, tanácsadó, javaslattevő tevékenységét. Tervezzük a IV. országos könyvtárügyi konferencia megrendezését is. A konferenciával az a célunk, hogy a meglevő művelődéspolitikai dokumentumok, illetve majd az MSZMP XII. kongresszusa és a VI. ötéves terv célkitűzései alapján kidolgozzuk és elfogadjuk a könyvtárügy egységes cselekvési programját.

Az elhangzott — bár vázlatos — felsorolás is bizonyítja, hogy sok az előttünk álló, megvalósítandó feladat. Ehhez kérem — a könyvtárügyi osztály, a közgyűjteményi főosztály új vezetői nevében is — segítségüket, bizalmukat, megértő türelmüket. Ezt a munkát ugyanis csak együtt lehet jól elvégezni, nem egymásra mutogatva, a gondokat nem egymás asztalára lepakolva, nem is tunya nyugalomban, hanem olykor vitával, a vélemények összeütköztetésével, de mindig elvi alapon és a kölcsönös jó szándék tudatában, az ügy érdekében.

A műszaki és a természettudományos könyvtárak feladatai a munkamegosztásban és együttműködésben*

A mi társadalmunk, a mi gazdaságunk is néhány éve nagy küzdelmet folytat azért, hogy a termelésben a mennyiség helyébe a minőség lépjen. A minőség követelményéből a könyvtáros és a tájé-

koztatási szakemberek számára két, igen világos következtetés adódik: a kutatás, a fejlesztés és a termelés minden fázisát igen gyorsan és azonnal hasznosítható információkkal kell ellátniuk; továbbá a minőségi váltást véghezvivő tömegek általános és szakmai műveltségének folyamatos megújítását kell támogatniuk.

Szaktárgyunkban immár nem a korszerűsítés szükségességéről vitatkozunk, mert

* Az előadás „A könyvtárközi munkamegosztás és együttműködés kérdései, különös tekintettel a műszaki és természettudományi könyvtárak ez irányú feladataira” címmel hangzott el.

ebben jobbra már egyetértünk. A fő kérdés az, hogy *milyen legyen a minőségi váltás iránya, tartalma, rendszere és technológiája*. Továbbá tisztázni kell a végrehajtás személy- és eszközigényességét, valamint ezek előteremtésének módjait.

Hazánkban a felszabadulást követő csaknem harmincöt esztendő alatt külföldön is elismert könyvtári rendszer alakult ki. Mind a közművelődési, mind a szakkönyvtári rendszerre, hálózatokra és teljesítményeikre büszkék lehetünk, a sikerek ellenére azonban *a szakmai fejlődés a hetvenes években megtorpant*. A problémák és a lemaradások okai nézetünk szerint a következők:

a) *Könyvtári és információs rendszereinkben eluralkodott az autarkia*. Az intézmények önellátásra rendezkedtek be, nem törekedtek munkamegosztásra és kooperációra. Az egyes könyvtárak és tájékoztató intézmények sokféle tudományterület irodalmának átfogására törekcsenek, így az információs tevékenység nem a „mélység” irányába halad, hanem a felszínen, horizontálisan terjed.

b) *A könyvtári és a szakirodalmi tájékoztatási rendszerben a tartalmi struktúra helyett az intézményi felépítés elsoöbbsége érvényesül, tehát az a téves fel fogás és gyakorlat, amely az országos információs rendszert a társadalom igazgatási struktúrája alapján próbálja felépíteni*. A tudománynak és termékének, az információnak az a tulajdonsága, hogy szakterületenként, tudományáganként igyekszik rendezödni, és az információs eszközök is így szerveződnék. Nincsenek olyan információs eszközök, mint a minisztériumi, államigazgatási „felállás”, nevezetesen kulturális, oktatási, kohó- és gépipari, akadémiái stb. Csak ilyenek vannak: kémiai, fizikai, matematikai, geológiai, olajipari, elektrotechnikai, szociológiai stb.

c) *A könyvtáros és az információs szakembergárda színvonala és felkészültsége nem megfelelő*, az utánpótlás gondja pedig egyre súlyosbodik.

d) *Nincs alkalmas és megfelelő információs politikánk*, nincsen hosszú távú információs koncepciónk. Az elmaradás összefügg az *irányítás megoldatlanságával* is. A Kulturális Minisztérium a könyvtárügy szakmai, ágazati felügyelője, de az információs szolgálatnak más, nagy területei is vannak, mint például a kutatásnyilvántartás, szabadalomügy, fordításügy stb. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnak és az Akadémiának is van felelőssége az irányításban, minthogy a szervek a kutatásnak is le-téteményesei.

e) *Vannak olyan, rajtunk kívül álló okok is, amelyek haladásunkat hátrál-*

DR. ZSIDAI JÓZSEF,
a miskolci
Nehézipari
Műszaki Egyetem
Könyvtárának
igazgatója,
a Magyar
Könyvtárosok
Egyesületének
elnöke

tatják. Így például még mindig *nem hat eléggé a társadalmi, a felhasználói kényszer az információs kultúra fejlődésére*; sok fenntartó nem fordít elegendő figyelmet az információügy egészére, továbbá a számítástechnikai felkészültség sem éri el a kívánt szintet, beleértve a távközlés műszaki állapotát is.

Arra, hogy a fejlődésben megakadunk, csak néhány példát: a Központi Címjegyzék a mai napig is megmaradt hagyományos formájában, holott már számítógépes adattárként működhetne; a fordításnyilvántartást szintén korszerűsíteni kellett volna már; a hálózati elv is újrafogalmazásra szorul, amit bizonyít, hogy például az egyetemeken a sok tan-széki könyvtár elaprózza az állományt stb. stb.

A közeljövő fő fejlődési irányát véleményem szerint a *komputerizáció és a kooperáció jelenti, vagyis a teljes számítógépesítés és ennek véghezvitele együttműködés útján*.

Köztudomású, hogy a korszerű információs szolgálatot csak számítástechnikai úton lehet ellátni. Milliós, esetleg tízmilliós információtömeget kell egy-egy kutatási témához átfésülni azért, hogy 50–60 darab újdonságot adó írásnak, szabadalomnak nyomára bukkanjunk. Ezt a műveletet lehetetlen manuálisan elvégezni.

Az információs szolgáltatást, vagyis a tájékoztatás gépesítését és a könyvtári állomány feltárását eltérő módon kell megvalósítani: a tájékoztatást a világ legjobb adattárainak felhasználásával, tehát a műszaki és a természetudományok vonatkozásában az információs adattárak itthoni előállítására általában nem szabad vállalkoznunk. A szakirodalmi állományra alapozott rendszer viszont csakis hazai inputtal építhető föl, de a technológia ez esetben is honosítható.

A korszerű technika mellett magas színvonalú szakmai felkészültségre is

szert kell tennünk. Mivel ezekkel a tényezőkkel nem rendelkezik valamennyi intézményünk, az együttműködés a legfőbb forrása szakmai feladataink megoldásának. *Ha ésszerű munkamegosztás nem jön létre a könyvtárak között, nem lesz az országnak korszerű információs és nagy teljesítményű szolgáltató rendszere. További haladásunk kulcskérdése tehát a munkamegosztás és a szakosodás.*

Mivel nem tudunk milliokat, sőt talán milliárdokat előteremteni és felkínálni az információs szolgáltatók korszerűsítéséhez, a költségek túlnyomó részét saját erőforrásainkból kell előteremteni. Más út nincs, de arról is meg lehetünk győződve, hogy minden jó ügyhöz, gazdaságos és okos tervezéshez a kormányzattól, valamint az ipartól is remélhetünk segítséget.

Az eredményes együttműködés kibontakoztatásának és tartósságának olyan általános feltételei, illetve törvényszerűségei vannak, mint például:

1. *Az érdekek egybeesése.* Egyetemek, kutatóintézetek, vállalatok, szakmai csoportosulások a közös kutatási, gyártási célok alapján érdekeltek lehetnek az együttműködésben, különösen az új feladatok megoldásában;

2. *A kooperációban résztvevők számának ésszerű meghatározása.* Tíznel több intézmény között nehéz létrehozni jó együttműködést, mert az érdekek különbözősége ekkor már erőteljesen hat;

3. *Az együttműködés sokrétűsége.* Ez azt jelenti, hogy ne csak egy feladat kapcsolja össze a közösséget, mert ez túlságosan vékony szál a tartós együttműködéshez;

4. *A közreműködők egyenrangúsága.* Semmiféle hegemoniáról nem lehet szó, az egyenlőség az együttműködés egyik legjobb szervező eleme;

5. *Az együttműködők képviselőinek meghatalmazottainak felruházása a szükséges döntési jogokkal;*

6. *A tagintézmények és más résztvevők megbízható szolgáltatóképessége.* Nyilvánvaló, hogy csak abban az esetben hajlandó valamelyik fél saját működési területének szűkítésére, ha azt, amire szüksége van, máshonnan gyorsan és az eddigieknél magasabb színvonalon megkapja.

7. *A szubjektív tényezők figyelembevétele.* Emberi gyengéinket sohasem szabad számításán kívül hagyni.

8. *Az integráció tartalékokat mozgósító erejének okos kihasználása.* A párhuzamos munkák kiküszöbölése révén, például a könyvfeldolgozásban, rendkívül nagy tartalékokat tárhatunk fel.

9. *Az együttműködés minőségi munkára serkentő hatása.* A munkamegosztás koncentrációval is jár, a koncentrá-

ció pedig a minőség javításának feltáratlan, kiaknázatlan forrása.

10. *Az integráció és a fenntartó konfliktusának feloldása.* A hazai tapasztalatok és a külföldi példák egyaránt arra utalnak, hogy a fenntartó nem mindig és nem feltétlenül támogatja az intézmény kooperációs törekvéseit, mivel attól tart, hogy a szolgáltatások „kifelé” áramlásának erősödése az ő kárára megy végbe. A megoldás: saját fenntartónkat új, számára nélkülözhetetlen szolgáltatókkal fegyverezzük le.

Milyen legyen a megújuló információs és könyvtári felépítés? Szakosított információk, illetve könyvtári szolgáltató rendszereink a mai intézményi bázisra alapozva a következők lehetnek: kémiai, kohászati, elektrotechnikai, matematikai stb. Egy-egy ilyen rendszer a következő elemekből állhat: számítógépes-információs központ — amelynek felállítása esetén is megmarad azonban, sőt megerősödik a hagyományos tájékoztatás —; optimális szakirodalmi ellátás: a szükséges irodalom 80 százalékának megléte a hazai könyvtárakban és ennek számítógépes nyilvántartása, valamint a szerződéses alapon nyugvó külföldi könyvtárközi kölcsönzés. Feltétele továbbá: kitűnő repográfiai géppark a szükséges helyeken. Mindez tudományáganként szerveződik. Létrehozói a szakterület szerint legilletékesebb országos, egyetemi, vállalati és kutatóintézeti könyvtárak. Közösén alakítják ki a tervet, együtt cselekszenek és közös pénzből építkeznek. Véleményünk szerint 15—20 ilyen rendszert kellene létrehozni, mégpedig 10—12 év alatt.

Végül még egy elvi kérdésről. Kézenfekvő, hogy egy rendszer létrehozása és eredményes működése érdekében jó együttműködést kell megvalósítani, sőt a különféle rendszerek között is igen jó kapcsolatokat kell kiépíteni. Az egyik rendszer tagja ugyanis fogyasztója lehet, sőt gyakran fogyasztója is a másik rendszer szolgáltatásainak; másrészt minden fölösleges párhuzamosság kiküszöbölése céljából elengedhetetlen a rendszerek közötti együttműködés, sőt a későbbiekben a koordinálást kormányzatilag is meg kell valósítani. Harmadszor: a különböző rendszerekben igen értékes tapasztalatok gyűlhetnek össze, és ezeket valamennyi fél hasznosíthatja a gyorsabb haladás érdekében.

Mindaz, amiről itt szó volt, állami feladat, mégis egyesületünk tanácskozásán is beszélnünk kell az együttműködésről, mert a végrehajtás elsősorban rajtunk múlik. Először önmagunkat kell meggyőznünk a szakmai léptékváltás időszerűségéről, a közös munka szükségességéről.

A társadalomtudományi szakkönyvtárak a munkamegosztásban és az együttműködésben

Az együttműködés ott kezdődik, amikor két különböző könyvtárban dolgozó referenszes, ismerve egymást és azt is, hogy a másik mit tud és milyen gyűjtemény van a háta mögött, egy felhasználói kérés kielégítése céljából tollat fog, vagy veszi a telefont, segítséget kér és kap. Természetesen az ilyen kapcsolatot csak az alap, és ha az előttünk álló feladatokra gondolunk, akkor ennél bonyolultabb együttműködési formákat is meg kell néznünk, de soha sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az együttműködés feltétele a személyes ismeretség és a tárgy ismerete, a szándék, az együttműködésből fakadó előnyök és hasznok tudatos megvalósítása.

A társadalomtudományi szakkönyvtárak előrelépésének az együttműködés az egyik kulcsproblémája. Emellett ilyen kulcsproblémának érzem még az irányítás erősítését, előremutató könyvtár- és tájékoztatáspolitikai kidolgozást s főleg végrehajtását; munkánk gazdaságosságának, hatékonyságának, a munkamorál megjavításának előtérbeállítását; a képzés és a továbbképzés alapvető megjavítását; a könyvtárak, tájékoztató intézmények felszereltségének, elhelyezésének korszerű színvonalra emelését; a könyvtár- és tájékoztatásügy presztízsének emelését.

A sürgető feladatok felsorolását még folytatni is lehetne. De nem teszem ezt, mert az együttműködés terén tudunk a legtöbbet tenni pénz, beruházás és fejlesztés nélkül is, és az együttműködés alkalmas arra, hogy bizonyos tekintetben archimedesi pont legyen, amely körül az egész könyvtárügyet megforgathatjuk és a többi probléma megoldását is segíthetjük. Az együttműködés ugyanis érinti tevékenységünk minden fajtáját, szintjét, a könyvtárak vezetőit és dolgozóit, fenntartókat és felhasználókat egyaránt.

A feldolgozandó dokumentumok számának növekedése, a könyvtárak és a könyvtári munkafolyamatok fokozódó differenciálódása és a felhasználói igények sokfélesége lényegesen nagyobb és fejlettebb technikai felszereltséget, anyagi eszközöket, jobb szakemberellátottságot igényel, mint amilyenell az egyes könyvtárak jelenleg rendelkeznek, tehát mindezek egyértelműen és kényszerítő erővel indokolják az együttműködés fejlesztését. És senki sem veheti le rólunk, könyvtárosokról a felelősséget, hogy már

VALYI GÁBOR,
az Országgyűlési
Könyvtár
igazgatója

régen látjuk elaprózott erőink ki nem elégítő voltát, az együttműködés szükségességét, a kooperációra vonatkozó készségünk mégsem elég állhatatos, nem elég hatásos.

Most, amikor a tudománynak és a tudásnak olyan nagy a szerepe a társadalmi fejlődés meggyorsításában, és amikor gazdasági helyzetünk nagyfokú takarékosságot követel, munkánk megjavítására jobb eszközt, mint az együttműködés megszervezését, aligha lehet találni. Együttműködés nélkül — különösen olyan kis országban, mint a miénk — nem lehet könyvtárgépesítésre, számítógépes információszolgáltatásra gondolni. Az együttműködés segít a leghaladóbb formák és eszközök elterjesztésében, a párhuzamosságok kiküszöbölésében, a már rendelkezésre álló eszközök jobb felhasználásában. De az együttműködés növelheti a képzés hatékonyságát is.

Az együttműködés jelenlegi alacsony színvonalának láttán leginkább az azavar, hogy szocializmust építő társadalmunk minden alapelve, határozatok egész sora a közös érdekek alapján csupa olyan közös célt jelöl meg, amelyeknek önmagukban is elegendőnek kellene lenniük ahhoz, hogy könyvtáraink nagyobb hatásokkal működjenek együtt. A jogi szabályozások, a párt tudománypolitikai irányelvei megfelelő alapot adnának ahhoz, hogy az együttműködés a hálózati rendszerben az eddigieknél jobban funkcionáljon.

Nem elég ismételtetni, hogy a konkrét helyzet konkrét vizsgálata szükséges a politikai, a gazdasági döntések meghozatalához, hanem meg is kell teremteni a helyzetvizsgálat intézményi feltételeit és

eszköztárát, ehhez pedig vitathatatlanul hozzátartozik az egységes elveken épülő, minden felhasználói igényt kielégítő, szakterületi együttműködésen alapuló társadalomtudományi dokumentációs, információrendszer is.

Országunk több évtizede folytat tervgazdálkodást. Úgy érzem, lehetetlen, hogy éppen a tervek előkészítését és teljesítését előmozdító, a több lehetőség között a választást megkönnyítő, az ellenőrzés sokoldalúságát biztosító dokumentációs szférában ne tudjuk megvalósítani az együttműködésen, a munkamegosztáson alapuló hatékony munkát.

A gond elsősorban a már megfogalmazott feladatok következetlen végrehajtása. A III. országos könyvtárügyi konferencia elemzései és határozatai közül sok ma is érvényes, ám megvalósíthatatlan, nem érvényesül eléggé az ágazati irányítás a szakterületi együttműködésben.

Hiába mondatott ki az ágazati felelősség, a szakközpontok koordinációs funkciója, ha nem sikerült áttörni azokat a korlátokat, amelyek a különböző fenntartók különböző érdeke és elképzelései, a megszokotthoz való ragaszkodás, a látzateredmények elismerése és ismételtetése, valamint az együttműködés nehézségei jelentenek.

Földi Tamás, a Könyvtári Figyelő ez évi 3. számában a közgazdasági dokumentációról és információról szóló cikkében hangsúlyozza, hogy *a kooperáció, ha valóban az, mindig valami újnak a vállalása és valami régiről való lemondás*. Nyíltan ki kell mondanunk, hogy sem az újnak a vállalásában, sem a régiről, az elavulttól való lemondásban nem tünk eleget.

A *társadalomtudományi információs munkabizottság* az elmúlt két év során nem jutott messzebbre annál, hogy megvitassa néhány szakközpont elképzelését munkája megszervezéséről, és a koncepciók közül néhányat az akadémiai szakbizottságokkal egyeztessen. Az igazi célhoz, az együttműködés erősítéséhez és a társadalomtudományi információ rendszerré szervezéséhez aligha került közelebb. A kutatási és a tájékoztatási intézményrendszer továbbra is rendkívül szerteágazó, számos felügleleti szerv között szétaprózott; az intézmények önelátásra törekcsenek és a központi szolgáltatások gyengék; a kooperációt ösztönző érdekviszonyok hiányoznak, és az országos rendezésre irányuló törekvések sem alulról, sem felülről nem kaptak elég támogatást az együttműködés akadályainak leküzdéséhez.

Együttműködési feladataink közül — és e tekintetben bizonyos kezdeményezések már történtek is — elsősorban meg

kell oldani, hogy minden könyvtár és felhasználó lényegesen könnyebben tudjon tájékozódni afelől, hogy hol, mit találhat meg, hogy a könyvtáraknak milyen szolgáltatásaik vannak és azok milyen úton hozzáférhetők. Egy ilyen nyilvánartás már önmagában is együttműködésre szervező erő lenne.

Változtatnunk szükséges az autarkia, az önelltátás irányába mutató szemléletünkön is. Nem helyes csak a saját átlományra támaszkodó tájékoztatást adni olyan esetekben, amikor az ország egy másik intézményében az adott kérdésre bőségsesebb és relevánsabb dokumentumbázis van.

Tulajdonítsunk lényegesen nagyobb fontosságot a módszertani tapasztalatok átadásának, átvételének, a módszertani kérdések megvitatásának, az új módszerek ismertetésének. Említhetném például a folyóirat-tartalomjegyzék szolgáltatást, amelyet bár más formában mint mi, de több könyvtár is nyújt felhasználóinak. Érdemes volna az ebbeli tapasztalatokat összegyűjteni, értékelni és a legjobban bevált módszereket általánossá tenni.

Ezeket a kis lehetőségeket csak példaként vettem fel, de igazi információs és dokumentációs együttműködésen lényegesen nehezebb és fontosabb dolgokat értek. Elsősorban a dokumentumbázis megosztásán alapuló és a feltárásban testet öltő munkamegosztást. Nincs ugyanis értelme annak, hogy folyóiratok, elsősorban a külföldi folyóiratok analitikus feldolgozását párhuzamosan, az ország 4—5—10 helyén végezzék el, hanem elég lenne, ha kölcsönös megállapodás alapján a feldolgozás egy helyen történnék, és a feldolgozó intézmény a kész eredményt bocsátaná további felhasználásra a többi érdekelt könyvtár, tájékoztató intézmény rendelkezésére. A saját feldolgozásra ugyanis a társadalomtudományokban, ezek ideológiai tartalma miatt, sokkal nagyobb mértékben van szükség, mint a műszaki dokumentációban. Itt nem lehet megtakarítani a feltárást, és csak a külföldi mágnesszalagokra hagyatkozni.

A feldolgozási együttműködést egységes szempontok és szabványok szerint kell megszervezni, és a tárolást, nyilvánartást és a visszakereshetővé tétel számítógéppel kellene megoldani mindazonkon a területeken, ahol ezt a téma, a felhasználói igények nagysága és gyakorisága indokolja. Meggyőződésem, hogy az országban meglevő számítógéppark e feladat végrehajtásában különösebb nehézség nélkül segíteni képes.

A helyzetkép, amelyet megrajzolni próbáltam, elég negatív. Úgy érzem azonban, nagyrészt rajtunk múlik, hogy

legközelebb sokkal kedvezőbb legyen. Ez az egyéni és egyedi kapcsolatépítésen, a jó szándék megvalósításán, az egymással rivalizáló szomszédvárok kibékülésén, az irányításon és az ellenőrzésen múlik. Az első lépést a tényállás felvázolásával igyekeztem megtenni, mert nézetem szerint gyengeségeink egyik nem elhanya-

golható forrása az is, hogy a társadalomtudományi dokumentáció és információ helyzetét rózsaszín felhőbe burkolva szoktuk bemutatni, s elmaradottságunk drámaiságát csak ritkán, kivételesen valljuk be önmagunknak is: megkerüljük a problémákat, és legömbölytjűk ezek élet.

Együttműködés a képzésben — tanműhelyek

A *feltétlenül szükséges* együttműködés egyik fontos lehetősége és feladata a képzés és a továbbképzés megjavitása. Ezt Vályi Gábor az együttműködés egyik kulcsproblémájának jelölte meg, és nagyon helyesen megállapította, hogy a könyvtárak és az oktatási intézetek közötti együttműködés növelheti a képzés hatékonyságát abban az esetben, ha az oktatott anyag jobban kapcsolódik a könyvtárak és a tájékoztatási intézmények követelményeihez.

Nem hiszem, hogy Vályi Gábor valamilyen prakticista, csupán a jelenlegi gyakorlatot figyelembe vevő, betanító jellegű képzési együttműködésre gondolt, bár erre is — mit tagadjuk — nemegyszer szükség volna. A különböző szintű társadalomtudományi tájékoztató szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak és tájékoztatási intézmények valódi problémáit, megoldandó feladatait nem lehet pragmatikussá jellegű — tehát nem olcsó teoretizálással telített — előképzettség nélkül, sem a gyakorlat megfelelő szintű elemzése nélkül megoldani. Az első feladat az oktatási intézményekre hárul, a második a könyvtárakra és a tájékoztatási intézményekre. Ez az együttműködés kiinduló pontja, de sajnos meg kell állapítani, hogy nemcsak az együttműködés formális vagy hiányos, hanem annak tartalmi elemei is tisztázatlanok, mégpedig mindkét részről. A könyvtárak gyakran nem tudnak mit kezdeni a rendkívül szűkre szabott, gyakran alkalmatlan időben hozzájuk gyakorlatra beosztott hallgatókkal; a hallgatók gyakorlati felkészültségéről pedig udvariatsággal volna nyilatkoznom.

A gyakorlati tevékenység elméletének és technikájának oktatása szükségessé teszi a *műhely* jelenlétét. Tanműhely, kísérleti laboratórium vagy klinika nélkül az oktatás szükségszerűen csak az olcsó teoretizálás vagy az egyoldalú történetiség alternatívája között választhat. S szomorú, hogy ezt a választást legali-

zálni is igyekszik. Mondjuk ki nyíltan: *Amíg a felsőfokú könyvtárosképzésnek nincs meg a klinikája, kísérleti laboratóriuma, és a középfokú képzés központja nem a tanműhely, addig az utánpótlásról történő tervszerű és hatékony gondoskodás nem valósulhat meg.* A félreértések elkerülése végett szeretném leszögezni, hogy a tanműhely vagy klinika hiányát nem pótolja az a tény, hogy példás szakértelem, gondoskodás létrehozta hazánkban, a Könyvtártudományi és Módszertani Központban Európa egyik legtekélyesebb, legjobban vezetett könyvtártudományi és informatikai szakkönyvtárát, amely az elméleti felkészülést könnyíti meg a képzésben és továbbképzésben résztvevők számára. A klinika, illetve tanműhely a társadalomtudományi tájékoztatási szolgáltatások oktatása területén nem lehet más, mint társadalomtudományi szakkönyvtár vagy tájékoztatási intézmény. A belgyógyászatot sem a sebészeti klinikán tanulják az orvostanhallgatók. Hosszú volna felsorolni mindazt, amit a könyvtárak és tájékoztatási intézmények a képzés megjavítása érdekében tehetnek, ezért csak néhányat említek közülük: a tájékoztatás publikált forrásainak megismertetése, ezek elemzése a felhasználhatóság, az átfedések szempontjából; a felhasználók igényeinek elemzése, annak kutatása, hogy a rendelkezésre álló források milyen mértékben elégítik ki azokat; az SDI szolgáltatások előállításának és terjesztésének technikája; a feldolgozási formák technikája, hatékonyságának vizsgálata; a raktári rend, a speciális dokumentumok tárolásának módszertani kérdései; dokumentum-tipológiai vizsgálatok stb. stb. A pragmatikus alapozású elméleti ismereteket nyilván az oktatási intézmények mint együttműködő partnerek nyújtják. A jelenlegi egyetemi képzési forma az ilyen kooperáción alapuló képzési rend kialakítására nagyon kevésbé alkalmas,

DR. SZENTMIHÁLYI
JÁNOS
kandidátus,
ny. egyetemi docens

ezért javaslom: egy *társadalomtudományi irányultságú, hároméves főiskolai képzés után két éves nappali, elméleti és gyakorlati képzésben* — melynek egyik bázisa a kooperáció — *részesüljenek az egyetemi diplomát elnyerő szakkönyvtárosok és szakinformátorok.* Bizonyos vagyok abban, hogy ez szavatolná a képzés és a továbbképzés megjavítását és ami ezzel együtt jár: a társadalomtudományi információs szolgáltatások hatékonyságának növelését.

A középfokú könyvtárosképzés és a tanműhelyek közötti együttműködés lehetőségeiről és szükségességéről is kellene szólnom, ez azonban csak teoretizálásnak tűnnék, mert ma a középfokú könyvtárosképzés intézményeit ugyanolyan nehéz megtalálni, mint a tanműhelyeket. A szakkönyvtárak gondja marad, hogy bizonyos könyvtártechnikai és adminisztratív jellegű munkakörök betöltőinek utánpótlását honnan veszik, és miképpen oldják meg betanításukat.

Az együttműködésnek egy másik kérdése a társadalomtudományokhoz sorolt *irodalomtörténeti, művészettörténeti, zenei tárgyú szakirodalom gyűjtése és hasznosítása* terén megvalósítható kooperáció. Ezeken a szakterületeken sok az ún. magánkezdeményezés, amit nem is szabad kifogásolni, hiszen nagyon széles körű érdeklődést kell kielégíteni, és a művészeti, zenei, irodalmi, történelmi tájékozódás nem a szakmai közösségek privilégiuma. Nem kívánom bírálni az e szakterületeken folyó tájékoztatási munka formáit és tartalmát, sem a gyűjtés mikéntjét, csak a gyűjtött anyag hozzáférhetőségének lehetőségeit. Nem hallgathatom el azt a tapasztalatomat, hogy például a nemzetközi építészettörténeti szakirodalom művei a leggazdagabb választékban — és gyakran egyetlen példányban — a Budapesti Műszaki Egyetem építész karának tanszéki könyvtá-

rajban találhatók, ami azt jelenti, hogy az érdeklődő honpolgár, aki ultizás helyett szabad idejét esetleg a gótika külföldi irodalmával kívánja eltölteni, ahhoz nem könnyen juthat hozzá.

Ez a példa és a hozzáférhetőségnek az említett területeken ismert sok akadálya nagyon átgondolt, *komplex* együttműködés kimunkálását teszi szükségesé. A szakmai tájékoztatás formáinak, lehetőségeinek és gazdáinak kijelölése — ott, ahol ez még nem történt meg — a könyvtárak és az illetékes akadémiai intézetek, illetve bizottságok együttes feladata. Keressük meg a fehér foltokat, és ne a néprajzi bibliográfia esetleges megreformálásával kezdjük el a kooperációt!

A másik, talán ennél is fontosabb együttműködési feladat megteremteni az említett területek irodalmának hozzáférhetőségét, *propagandáját.* Az elsősorított példák hosszú sorát tudnám felsorolni arról, hogy az ún. értelmiség egyes rétegeinek milyen sekélyesek, felületesek irodalmi, történelmi, zenei, művészettörténeti ismeretei, s mennyire idegenként állnak hazánk múltjával, régebbi irodalmával, műemlékeivel szemben. Valami gigászi méretű együttműködésre van szükség a tájékoztatási intézmények, szakkönyvtárak, közkönyvtárak között, hogy az aktualitástól függetlenül is megvalósítsuk a hiányzó ismeretek hordozóinak hozzáférhetőségét, *propagandáját,* elsősorban a társadalomtudományok területén.

Végül nagyon röviden a társadalomtudományi tájékoztatást is szolgáló *hungarika-tájékoztatás* néhány kooperációs problémájáról. A külföldi, idegen nyelvű, de magyar vonatkozású irodalomról nyújtott kurrens tájékoztatás immár tízedik esztendeje a könyvtárak együttműködése alapján valósul meg. A társadalomtudományi tájékoztatás szempontjából azonban ezt a kooperációt lehet még javítani. Sajnos, egyes nagy könyvtárak nem, vagy csak nagyon vonatottan vesznek részt benne. Az első kooperációs feladat tehát a feldolgozandó anyag *értelmes,* nem formális bibliográfiai számbavételének kiterjesztése és rendszeressé tétele.

A másik, sok gondot okozó együttműködési feladat a *feldolgozás* módjának megjavítása és a lehetséges felhasználókból valódi felhasználók nevelése. Jelenleg ilyen kérdések foglalkoztatnak bennünket: Korlátozzuk-e a külföldi hungarikák feldolgozását a társadalomtudományi anyagra? Teljes bibliográfia helyett bizonyos témakörökkel kapcsolatban elégedjünk-e meg referáló jellegű szolgáltatással?

A közművelődési könyvtárak érdekeltek az együttműködésben!

Az Egyesült Államokban 103 évvel ezelőtt, 1876-ban a Könyvtárosok Egyesülete bizottságot hozott létre azzal a céllal, hogy megvizsgálta a könyvtárak közötti együttműködési lehetőségeket. Az együttműködés indokai között természetesen első helyen álltak a pénzügyi nehézségek. Az egy évszázaddal később, általunk most tárgyalt téma megfogalmazásában is kiemelt helyen szerepel a *gazdaságosság* szempontja, és ez nem véletlen. De a könyvtárközi munkamegosztásra való törekvésünk ma sokkal *egyetemesebb* érdekű. Az egyetemesebb érdeket és a gazdaságosságot együtt említve — és egy kicsit egyszerűsítve — helyesebb a kérdést a rész és az egész viszonya felől megközelíteni. *Az egész:* a magyar könyvtárügy mai állapota; *a rész:* egymásrautaltságunk, a hatékony kooperáció, a gazdaságosabb megoldásokat is eredményező együttműködés.

Ebben a megközelítésben az országos könyvtári feladatok *fő irányát* határozottabban kell a könyvtári rendszer *korszerűsítésében* (beruházásokban, felújításban, bővítésben, gépesítésben stb.) megjelölni. Az együttműködés *csak ezzel* a korszerűsítéssel együtt, vele összhangban hozhatja meg a kívánt eredményeket. Országos feladatokról van szó, mert a sok helyen még elavult, korszerűtlen állapotok, a zsúfoltság és a szegényesség felszámolását nem lehet egy-egy működtető szerv kizárólagos feladatává tenni.

A fejlődés és fejlesztés problémái nem jogi, hanem részben *gazdasági*, részben *szemléleti* eredetűek. A korszerűsítéshez — és ennek részeként a fejlettebb könyvtárközi munkamegosztáshoz — többé-kevésbé megvannak a jogszabályok, de hiányzik, illetve sok esetben nem áll a kívánatos mértékben rendelkezésre a megfelelő anyagi háttér is. Még nagyobb baj, hogy az elmúlt időszakban hiányzott az a következetes és egységes ágazati irányítás, amely a fejlesztés, az összefogottság érdekében nagyobb hangsúlyt fektet a jogszabályok széles körű megismertetésére, gyakorlati alkalmazásuk elősegítésére és az ellenőrzésre. Ezt akár szemléletformálásnak is nevezhetjük, amelynek a felső szintű irányítástól az egyetemi rektorok keresztül a községi tanácsok helyi művelődéspolitikai irányításáig át kellene hatnia mindenkire, aki a könyvtár-

TAKÁCS MIKLÓS,
a Vas megyei
Könyvtár
igazgatója

ügyben szerepet játszik, mert ez helyes sorrendet szül a fejlesztésben, a beruházások sorrendjében is. Az egész *szakma társadalmi presztízsének megerősítéséért* azonban *mi, könyvtárosok tehetünk a legtöbbet*. Az intézmények nyitottságukkal, szolgáltatásaik gyorsaságával, módjával, közönségkapcsolataik fejlesztésével és nem utolsósorban a tárolt és továbbadott tudattartalmakkal járulhatnak hozzá leginkább ahhoz, hogy fontosakká, nélkülözhetetlenekké váljanak.

Mivel önmagunkban, csak saját állománynkra támaszkodva ezt a célt jó hatásokkal nem tudjuk elérni, számunkra nagyon fontos a széles körű és sokirányú könyvtárközi kapcsolatrendszer kiépítése. Ez az érdekeltség az együttműködés legszilárdabb alapja.

„Külön vagy együtt?” — a *Könyvtáros* az elmúlt évben ezzel a címmel gyűjtötte csokorba a tudományos, szak- és közművelődési könyvtárak képviselőinek véleményét az együttműködés időszzerű kérdéseiről. A nyilatkozók között egyetlen egy sem akadt, aki kétségbe vonta volna a könyvtári munkamegosztásra való törekvés szükségességét és időszzerűségét.

A véleményekben az együttműködés indokai között az első helyen álltak a párhuzamos fejlesztések mérséklésére, az olvasók még gyorsabb kiszolgálására, a szolgáltatások és az irányítás tökéletesítésére és a műszaki fejlesztésre irányuló óhajok. A vita résztvevői foglalkoztak a *könyvtárközi kölcsönzéssel* is, hisz ennek jó megszervezésében a leginkább érdekeltek a könyvtárak. Egyedül a tanácsi könyvtárak évente hozzávetőlegesen 40—45 ezer állományegységre rúgó könyvtárközi kölcsönzési forgalmat

bonyolítanak le. Ebből körülbelül kétharmad rész a kapott, egyharmad rész az adott állományegységek aránya. Ha ezt a 40—45 ezres számot összevetjük a tanácsi közművelődési könyvtárak által összesen kölcsönzött kötetek számával — amely hozzávetőlegesen 42—45 millió évente, tehát minden egyes könyvtárközi kölcsönzésre ezer kötet hagyományos könyvkölcsönzés esik —, könnyen juthatunk téves következtetésre a fontosságát illetően. Ugyanis ez az irodalom szolgálja legközvetlenebbül a helyi tudományos kutatást, a termelésben dolgozó szakembereket, az önképzést és a továbbképzést. A *könyvtárközi kölcsönzés szervezettsége, jó működése ezért országos könyvtárpolitikai érdek.*

Hatékonyságának növelése érdekében a gyors és sikeres könyvtárközi kölcsönzésnek a *bibliográfiai hozzáférhetőséget és a fizikai hozzáférhetőséget egyaránt javítania kell, megteremteni a kettő közötti kívánatos egyensúlyt. Különösen a dokumentumok fizikai hozzáférhetővé tételét kell minden lehető eszközzel (posta, telex, mikrofilm-másolatok stb.) gyorsítani.*

A másik feladat abból fakad, hogy a könyvtárközi kölcsönzési forgalom zömét — mintegy 70 százalékát — az időszaki kiadványok teszik ki. Ebből következik, hogy a könyvtárgépesítés fejlődésének forradalmi változást kell hoznia a periodikumokra vonatkozó kérések teljesítéséhez; a folyóiratcikkék zömét nem eredetiben kell szolgáltatni, hanem másolatok formájában. Az olcsó üzemi, normál papírra másoló gépek felhasználása azonban a kérdésnek csak egyik oldala. Tapasztalatból tudjuk ugyan, hogy az az idő, amíg a kért dokumentum vagy az elkészülő másolat a szolgáltató könyvtáron belül a raktárból a postázóig eljut, sokszor indokolatlanul többszöröse annak az időnek, amíg a posta Budapestről Szolnokra vagy Szombathelyre szállítja a küldeményt.

Igen sürgetően együttműködésre ösztönöz a *tárolt dokumentumok megőrzésének kényszere*, illetve a megőrzési kötelezettségeken történő célszerűbb osztozkodás is. A könyvtárosokban megvan a szándék ahhoz, hogy bátrabban mondjanak le a nem friss és ritkábban keregetett folyóirat-évfolyamok és bizonyos egyéb állományrészek megőrzésének kötelezettségéről, de a könyvtárközi kölcsönzés jelenlegi gyakorlata néha ellenkező irányba hat és önellátásra ösztönzi a közepes nagyságú könyvtárakat. Az egymástól 20—30 kilométerre működő városi könyvtárak tehát választhatnak: vagy kijárják, hogy a kisegítő raktáraik részére másra nem használható pincehelyiségeket kapjanak, és egymással

párhuzamosan megőriznek mindent, amire még szükségük lehet, vagy nagyvonalúan megválnak a kevésbé keregetett dokumentumaiktól és esetenként az olvasóval együtt csüggedten várják, hogy a könyvtárközi kölcsönzésben kért, akárcsak 15 vagy 20 évvel ezelőtt megjelent Földrajzi Értesítő, Finommechanika vagy Valóság valamelyik közleménye hetek vagy hónapok múlva megérkezik-e avagy sem.

A számítógépes és a kommunikációs technika rohamos fejlődése ellenére is ma még elérhetőbb célnak tűnik az olyan központosítás, amely egy-egy megyén vagy régión belül gazdaságos és megbízható megőrzési gyakorlatot eredményez, enyhíti a raktározási gondokat és megakadályozza, hogy a kisebb könyvtárak kiszolgáltatottakká váljanak.

Ez a kérdés egyébként átvezet bennünket a közművelődési könyvtárhálózatokat érintő igen fontos kérdéshez, az *ellátási hálózatok továbbépítésének szükségességéhez.*

A megyei hálózatokban az extenzív fejlődési korszak lezárása óta az általános szakmai tanácsadás mellett — sőt részben helyette — a 70-es évek elejétől kezdve az olvasók ellátásának javítását szolgáló együttműködésre, ennek további tökéletesítésére tevődött át a hangsúly. Bebizonyosodott, hogy a gazdasági szempontokat is figyelembe véve célszerűbb bizonyos feladatokat a központi könyvtárban megoldani, és az igényekhez igazodva a központi könyvtár szolgáltatásainak mind szélesebb körét nyújtani a hálózat könyvtárainak. Példa erre a helyismereti kurrens tájékoztatás, a másolatszolgáltatás, a bibliográfiák készítése, az irodalomkutatások, a megyei lelőhelyjegyzékek (a külföldi beszerzésekről, hanglemezekről, szakfolyóiratokról), a központi könyvkötés, a nyomtatványellátás stb.

Ennek a sokoldalú ellátásra törekvő hálózati tevékenységnek a részeként kell megvalósítanunk — főleg a kistélepes megyékben — magát a központosított könyvellátást is, mégpedig a már hagyományokkal bíró letéti ellátás továbbfejlesztésével — természetesen ebben osztozva a számbavehető „B”-típusú könyvtárakkal is —, a legkisebb helyeken az iskolai könyvtárak és a közművelődési könyvtárak egységes rendszerbe való integrálását és — bármennyire is messze vagyunk tőle — a kistélepek nagyobb körére kiterjedő mozgókönyvtári ellátást is.

Befejezésül szeretném kiemelni, hogy *a leghatékonyabban azok a könyvtárak működhetnek együtt, amelyek rangja, munkájuk színvonala azonos vagy majd-*

nem azonos. Az együttműködés jelenlegi állapota is azt bizonyítja, hogy folyamatos, megbízható kapcsolatokra csak az alapfeladataikat színvonalasan ellátó, példamutató felkészültségű intézmények vállalkozhatnak sikerrel.

Ha egy körzeti könyvtár az alapvető bibliográfiai beszerzését elmulasztja; ha egy nagy könyvtárban tartósan arról kell vitatkozni, hogy a könyvtárközi kölcsönzésben kért dokumentumokat ki és mikor viszi a postára; ha egy még nagyobb könyvtárban rossz hagyományként hónapokig szüneteltetik a könyv-

tárközi kölcsönzést; ha egy nagy forgalmú városi könyvtár azért nem tudja fogadni mikrofilmen a kért dokumentumot, mert nincs olvasókészüléke; ha a könyvtárakban nem alakul ki hiteles kép a másik könyvtár társadalmi környezetéről, a vele szemben támasztott helyi igényekről, egy-egy ilyen igény kielégítésének vagy éppen kielégítetlenségének közösségi megítéléséről, akkor együttműködési törekvéseink csonkák és tökéletlenek maradnak. *Egy mondatban: A munkamegosztás lehetetlen jó partnerek nélkül.*

Hogyan csinálják az NDK-ban ?

Dr. Dieter Schmidmaier, a Freibergi Bányászati Akadémia könyvtárának igazgatója a helyi intézmények együttműködéséről

Városunkban, az NDK-beli Freibergben (Karl-Marx-Stadt megye) 1974-ben tudományos együttműködési szövetség alakult abból a célból, hogy a legkülönbözőbb fenntartókhoz tartozó helyi és a Freiberg körzetében levő tudományos intézmények munkája a közösen végzett munka révén eredményesebbé váljék. A szövetséghez a Freibergi Bányászati Akadémia irányítása alatt hét intézmény tartozik, mégpedig az irányító könyvtáron kívül két bányászati kutatóintézet, egy-egy üzemanyag-, illetve szénészemkutató-intézet, egy bőr- és műbörgyártási kutatóintézet és egy földtani kutatóintézeti részleg.

A szövetséget az együttműködési tanács irányítja, melynek tagjai az érintett intézmények vezetőségéből kerülnek ki. A szövetség fő feladatai: a kutatómunka hatékonyságának növelése, mégpedig elsősorban a tudományos be rendezések, eszközök közös hasznosítása és cseréje, a különleges vizsgálódások tapasztalatainak átvétele, valamint az információk cseréje révén; a nagyberendezések és a speciális készülékek, eszközök beszerzésének összehangolása; a nyersanyagok és a pótalkatrészek beszerzésének és raktározásának ésszerű megoldása; illetve együttműködés a munka- és életkörülmények javításában.

E feladatok megvalósítása érdekében hat állandó munkacsoport alakult, s közülük az egyik a könyvtárak, az információs és dokumentációs intézmények együttműködését szervezi e cikk szerzőjének vezetésével. A munkacsoport elhatározta, hogy Freiberg körzetének 6 számottevőbb üzemi könyvtárát és információs szervét is körébe vonja. A

KGST intézményeivel kiépített együttműködés keretében a munkacsoport valamennyi tagja kapcsolatban áll a magyar — például a budapesti és miskolci — könyvtárakkal és információs intézményekkel, szervekkel is.

Az együttműködési szövetség öt éves tevékenysége alapján elmondható, hogy valamennyi munkacsoportja jó munkát végzett. Ez a megállapítás mind a könyvtár-, mind az információügyre érvényes.

Helyesnek bizonyult a munkacsoport azon célkitűzése, hogy hozzájáruljon a kutatások hatékonyságának növeléséhez, az állomány kihasználtságának fokozásához és a tanulmányi, a munka- és életkörülmények javításához. Felhasználta azokat a bevált tapasztalatokat, amelyek az NDK könyvtáregyesületének tízéves munkája során halmozódtak fel, de hasznosította a kétoldalú kapcsolatok — például a Bányászati Akadémia és a három kutatóintézet közötti kapcsolat — eredményeit is, s a könyvkereskedelmi hálózattal, valamint a városi-járási könyvtárral kialakított együttműködés eredményeiből is merített. Mindez kedvező körülményeket teremtett ahhoz, hogy a munkacsoport a szubjektív tényezőket kiküszöbölve kezdettől fogva úrrá legyen az esetleges intézményi önzésen. Az első három évben — 1974-től 1976-ig — főként a nagyberendezések és speciális készülékek beszerzésével, illetve üzembe helyezésével foglalkozott, továbbá a számítógépek információs és dokumentációs célokra történő hasznosításával, a folyóiratok és drága kézikönyvek megrendelésének, bizonyos beszerzések törlésének, illetve a rendelé-

sek átcsoportosításának összehangolásával, valamint a deviza- és költségvetési eszközök legésszerűbb felhasználásával. A mikrofilmlap-készítéshez Magyarországon is ismeretes és használatos Pentacta-készüleklánc helyes kihasználásával, illetőleg a könyvek és a folyóiratok kihasználtságának átfogó vizsgálata révén sikerült több mint 500 000 márkát megtakarítani, s az összeget más fontos célokra felszabadítani. Mintegy mellékes eredményként könyvelhető el, hogy együttműködési megállapodásokat kötöttünk a folyóiratok közös használatáról.

1977-ben kezdődtek a Bányászati Akadémia új könyvtárának építkezési munkálatai. Ezzel kapcsolatban módszertani kérdésekkel, a tartalékok felderítésével, a szakmai utánpótlás közös képzésével, továbbképzésével és egyéb kérdésekkel kellett foglalkozni, hogy az eddig uralkodó mennyiségi szemlélet helyébe a minőségi követelmények lépjenek. A munkacsoportban megvitatták a valamennyi könyvtárra vonatkozó jogszabályok egységes alkalmazását (például a könyvek cseréjének és a könyvtárközi kölcsönzésnek az új rendjét) is.

1978-ban kíséreltük meg először, hogy feltérképezzük a reprográfiai részlegek és a könyvkötészetek tartalékait, s így rövidítsük az átfutási időt, és továbbfej-

lesszük a szakosodást. Néhány közös továbbképzést is szerveztünk. A Bányászati Akadémia égisze alatt jelent meg a „Freiberg levéltárainak, könyvtárainak, információs intézményeinek és múzeumainak kalauza”, amely jó példa az intézményekben folyó munka eredményeinek népszerűsítésére. (Erről a Könyvtáros is hírt adott.)

1979-ben három szempontból is új korszak kezdődött. Először: a könyvtár új épületének munkálatai a tervezéstől eljutottak a kivitelezésig, s ez a munkacsoportnak meghatározott feladatokat adott. Másodszor: megkezdődtek a „Katalógus az információs szolgáltatásokról” előmunkálatai. Harmadszor pedig: első ízben foglalkoztunk a különleges természettudományi és műszaki szakirodalmi dokumentumok — például a vállalati irodalom, a szabadalmak, a szabványok — beszerzésével, feltárással, rendelkezésre bocsátásával és a róluk szóló információkkal.

Az elmondottakból talán világosan látható a munkacsoport tagjainak azon törekvése, hogy támogassák az együttműködési szövetséghez tartozó valamennyi intézet kutatási tevékenységét, s hogy javítsák ezek tanulmányi, munka- és életkörülményeit.

Hallottuk,

hogy a Szombathelyi Megyei Könyvtárban már nyolc éve használják a Mini—Graph katalóguskarton-sokszorosító gépet, ellentétben más könyvtárakkal, amelyek e nélkülözhetetlen eszközt a gép érzékenysége miatt nem tudják folyamatosan, zavarok nélkül üzemeltetni. Ezért megkértük Horváth Zsófiát, a szombathelyi könyvtár feldolgozó osztályának adminisztrátorát, aki kezdettől fogva a jó gazda gondosságával kezeli a masinát, ismertesse meg olvasóinkat a legfontosabb üzemeltetési fogásokkal.

Íme, Horváth Zsófia tapasztalatai: „A legnagyobb gondot a kartont továbbító fémlapocskák okozza. Ha a karton fél milliméterrel vastagabb az eredeténél, már összegyúri, ha pedig vékonyabb, két kartont összetapadva továbbít, így csak a felső cédulára kerül szöveg. Ezért nálunk a lapszámláló végtelenre van állítva.

Csak a gyártó cég által előállított speciális festéket szabad alkalmazni. Más festék besűrűsödik a festéktároló dobba, emiatt a szita eltömődik, és a festéket nem továbbítja a filcen át a stencilpapírra. A festékdobot évente legalább kétszer ajánlatos az Irodagéptechnikai Vállalatnál festékdobó anyaggal kimosztatni, valamint minden használat után a kartonokról lehulló apró papírhulladékot eltávolítani. A feldolgozó osztály munkatársai 1974-ben kikísérletezték, hogy a gyártó cégtől nem szükséges a drága stencilpapírt megvásárolni, mert a Magyarországon előállított „Super” stencil is jól alkalmazható. Egy ívből — háziilag — négy darab megfelelő méretű stencilpapír vágható ki. A perforált részre nincs szükség, mivel felhelyezéskor a tűske mindenféle beavatkozás nélkül is átszúrja a stencilpapírt.

Végül egy — talán feleslegesnek tűnő — megjegyzés: A rendeltetésszerű használaton és kezelésen kívül elengedhetetlen a gép rendszeres tisztítása is.”

„Fruskák az olvasószolgálatban”

Kit illessen az ítélet, avagy a könyvtári „krétakör”

Nem a fruskákat illeti az elmarasztalás, hanem azt a szakmai környezetet, amely felkészítés nélkül állítja őket arra a rendkívül jelentős posztra, ahol eldől a mérhetetlen költséggel beszerzett és hallatlan ráfordítással feldolgozott könyvanyag, a felhalmozott szellemi értékek hasznosításának sorsa. Nem a tizenévesek igénytelenségét kell szóvá tennünk, hanem annak a mai művelődéspolitikával ellentétes koncepciónak igénytelenségét, amely megengedi, hogy ilyen mértékben pazaroljunk, amely lehetővé teszi, hogy a birtokunkban levő tudás és ismeretek felhasználásának biztosítékait ilyen mértékben mellőzzük. Nem is vitás, hogy a könyvtárosi szaktudás és a hatékonyság elválaszthatatlan egymástól.

Ma, amikor a tudományos-technikai forradalom korában a magas szintű emberi és szellemi kvalitás, kultúra, műveltség, gazdag és dinamikus személyiség a termelésben anyagi erőként jelentkezik, érthetetlen az e célok elérését biztosító intézményrendszer és a benne központi szerepet betöltő könyvtárak funkciójának alábecsülése, a korszerű szakemberképzés jelentőségének fel nem ismerése.

Magunk is tudjuk, az egész szakmának és a minket megítélő és szerepünket meghatározó kulturális környezetnek pedig tudomásul kell vennie, hogy az utolsó évtized gyökeresen megváltoztatta a kutatási eredmények számbavételének, feltárásának és hozzáférhetővé tételének követelményeit, rendkívüli mértékben megnövelte az általános műveltség szerepét. Ennek következtében a könyvtárral, dokumentációval és az egész információs hálózattal szemben támasztott igények meghaladják a megelőző korszak színvonalán álló lehetőségeinket. Az elégtelen nivójú és hatékonyságú szolgáltatások azonban nem azt jelentik, hogy a szolgáltatások nem szükségesek, hanem azt, hogy nem vagyunk felkészülve a korszakkal lépést tartó szolgáltatások nyújtására. Nem vagyunk felkészülve sem az eszközrendszer, sem a szellemi kapacitás tekintetében. Egy korábbi korszak számára nivós generációt adott a könyvtárosképzés, de megérett az idő a ma igényeinek megfelelő reformjára. A megoldás azonban nem a gyermek feldarabolása, hanem a képzés kiteljesedett, a „felnőtt kor” követelményei számára felkészített formája.

Mi könyvtárosok aggódó anyaként, a bírák felelősségében bízva várjuk, mi lesz a krétakörbe állított gyermek, a szakemberképzés sorsa.

Kovács Ilona

Fruskák és kövületek

A pályakezdő fiatalok között valóban sok olyan karakterű lány és fiú van, mint az elmarasztalt fruskák. Ám bírálatuk és hibáik végeláthatatlan sorolásakor, állandó számontartásakor nem ártana az előzményeket is épp ilyen alaposan és élesen feltárni.

Közép- és felsőfokú képzésünk egyik hiányossága, hogy nem törekszik önálló gondolkodásra, szintetizálásra, ezt megelőzően pedig némi kutatásra, búvárkodásra készíteni a diákokat. S az iskola arra sem fordít gondot, hogy a tanulók már gyermekkorukban megtanulják használni, alkalmazni a különféle kézi- és segédkönyveket. A könyvtárhasználat — nem az olvasásról beszélünk — a középiskolások körében közel sem vált általánossá.

A magukkal kezdeni mit sem tudó fiataloknak többször hajtogatják a szülők és jóakarók: „Csinálj már valami értelmeset!” — ám a legtöbb esetben ez a tanácsuk nem párosul kitarító és szisztematikus foglalkozással, mely módot és lehetőséget teremtené a gyermek alkatának, képességének, hajlamának, érdeklődésének megfelelő elfoglaltság, esetleg munka megelégsére. A mai felnőttek türelme hamar elfogy, de pénztárcájuk annál szélesebbre nyílik. S a rohanó idő mindenre jó kifogás...

Ami a szakmát és annak kétségbeejtő helyzetét illeti: Mostanság valahogy ügyetlenül sikerül a fruskák kiválasztása. Nem törvényszerű, hogy minden könyvtári munkára jelentkező fiatalot alkalmazzanak a könyvtárak. S főként: ne mindjárt az olvasószolgálatba vessék be őket.

Hajdanában csak a legképzettebbek és a legrátermettebbek, nagy tudású szakemberek kerülhettek az olvasószolgálatba. S ugyanezek a könyvtárosok „iskolázták” végig a könyvtári munka minden fázisán a könyvtáros-palántát, mígnem alkalmassá vált, megkísérélhette a munkát a kölcsönzésben, az olvasószolgálatban. Ha pedig nem vált be, nem került oda, mert munkáját a könyvtár megpróbálta jobban kamatoztatni más munkaterületen. Mi az oka annak, hogy ma a könyvtári segéderőket tömegesen zúdítják a magas követelményeket igénylő olvasószolgálatba? Hol vannak az igényes, képzett, marxista világnézetű, pedagógus vénájú, olvasót szerető, mosolygó, szolgálatkész könyvtárosok? Manapság jószerivel nem lehet velük találkozni, legalábbis nem az olvasószolgálatban. Vagy mind egyéb könyvtári munkát végez? Meglehet, mert másutt jóval kényelmesebb. Az olvasószolgálat valóban szolgálat — legalábbis annak kéne lennie —, méghozzá fárasztó, időigényes, kissé hálátlan, lazításra időt nem igen engedő munka. Ám ismeretátadásra és ismeretszerzésre, tanításra és tanulásra, tapasztalatszerzésre és nem kevés öröme ezer lehetőséget kínál annak, akinek erre igénye van, vagy ezt az igényt felkelti benne egy régi szakmabeli.

S ha már a szakképzett, jó könyvtárosoknál tartunk: belső szemléletváltotatásra volna szükség, amelyhez sem törvényre, sem rendeletre nincs szükség — nem kell tehát várni rá. A szakember szakmunkát, a segéderő segédmunkát végezzen — de mindkettő dolgozzon. Mérhetetlen pocskolás, a tudás semmibe vétele az, hogy nap-hosszat gépelgetnek, mázsás könyvcsomagokat készítenek és cipelnek, raktárba futkosnak, striguláznak stb. a jó és lelkiismeretes szakemberek, míg a fruskák és a kevésbé igyekvő „ügyesek” napja kényelmesen, ámde valójában értéktelenül telik el.

A szakmai utánpótlás természetes csatornáit közel sem dugultak el annyira, mint veljük. Egy kicsit a szakma dugaszolta, tömte el őket:

— A törzsgárda nem szívesen fogad be egy, esetleg nagy könyvtári tapasztalattal rendelkező, értékes, de új embert, és a könyvtár vezetősége sem szívesen alkalmazza, mert a kialakult helyi hierarchiába nem illeszthető be zökkenőmentesen;

— A bérallappal is „okosabban”, a régiek javára kedvezőbben lehet gazdálkodni, ha több fruskát alkalmaznak;

— S bármily kegyetlenül hangzik, de tudomásul kell venni azt is, hogy a jó státusok egy része eleve „foglalt”, a könyvtár „lerakat” jellege még mindig nem szűnt meg. Példákkal, úgy vélem, szükségtelen ezt alátámasztani, közismert gondunkról van szó. S így termelődik újra meg újra a középgeneráció, amelynek sem szakképesítése, sem kedve, sem érzése nincs a könyvtári pályához. S így válnak meg a könyvtáraktól — talán örökre — az erre a pályára valóban hivatottak. És a szakma könnyű szívvel engedi el őket...

A tervezés a könyvtárban mintha csak a költségvetés elkészítésében merülne ki. Holott a könyvtári szolgáltatás mítsem ér a közvetítő könyvtárosok nélkül — még a számítógép tömeges elterjedésével is szükség lesz rájuk. Rájuk, az emberekre, akik megérdemelnék, hogy jövőjüket megtervezhessék, tudásukat hasznosíthassák. Kiválasztásukat, tanításukat, alkalmazásukat, esetleges átcsoportosításukat tervszerűen és ésszerűen kellene megoldani — a szakma szeretetével, követelményeivel, de főként a társadalom igényeivel összhangban.

Vargáné Major Judit

A fruska nem születik, hanem azzá lesz!

Sok könyvtárban jártam a fővárosban és vidéken is. Többnyire nyitás előtt érkeztem, s amikor bejutottam a könyvtárba, általában a következő látvány fogadott: Képzett könyvtárosok — leggyakrabban a vezetővel együtt — a kölcsönzőpultnál ültek, statisztikai adatokat diktáltak egymásnak (mert a fruska strigulázni sem tud!), felszólításokat írtak, rendezték a tegnapi lejárát kartonjait, peres ügyekben telefonáltak, és elrakták a visszahozott könyveket.

A nyitás pillanatában ezek a kollégák eltűntek, és beletemetkeztek a szolgálati katalógusokba, a rendelőjegyzékekbe, többen az új könyvekbe ütogették a tulajdonbélyegzőt, és ki tudja, még mit műveltek. A kölcsönzőben pedig megjelentek a fruskák. Űdén, szépen és fiatalon. (Elfogult vagyok irántuk, mert tetszenek!) — Mit csinálnak — kérdeztem. — Kölcsönöznek, segítenek az olvasóknak — volt a válasz. — Hát odabent? — Ott folyik a tartalmi munka — suttogták misztikus arccal a bennfentesek. (Állítólag sok könyvtárvezető van — no nem a nagy szakkönyvtárakban! — és tájékoztató könyvtáros, aki már hetek óta nem volt az olvasószolgálatban a fontos tartalmi munkák végzése miatt!)

Végre találtam egy könyvtárat — erről nagyon rossz véleménye volt a hálózat központjának —, ahol egy fruska a betűrendes katalógus céduláit rakta a helyükre. — Hogyan csinálhatja ezt? — kérdeztem. — Nálunk a feldolgozáskor precízen megjelölik, hova kerülnek a cédulák, tehát a lerakás nyolc elemével is pontosan elvégezhető. — És a kvalifikált könyvtárosok? — hördültem fel. — Ők kölcsönöznek!

A könyvtárosok a tanúk rá, hogy ilyen eset eléggé ritkán fordul elő...

Zárás előtt visszamentem a korábban említett könyvtárba. A képzett könyvtárosok mind a kölcsönzöben zsi bongtak: a raktári rendet állították helyre, a lejárat szerinti rendezést végezték, meg statisztikákat csináltak, mondván: — Holnap szakmai vita lesz — nem érünk rá délelőtt. (A szakmai vita címe: Az olvasószolgálat tartalmi problémái.) A fruskák pedig kölcsönöztek, mert zárás előtt csökkent a forgalom, és mert „azt a pár kérdést maguk is megválaszolhatják”.

Milyen következtetést vontak le mindebből a fruskák? Azt, hogy a könyvtár mindenfajta tevékenységéhez kell szaktudás, végzettség, gyakorlottság, jó reflexek stb. Egyedül az olvasószolgálati munkát lehet néhány napos gyakorlat után hibátlanul végezni! Ez volt mondanivalóm első tétele.

A második egy „történelmi” visszaillesztés. 1956-ban kerültem a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárhoz, 19 évesen. Tehát úgy is mondhatnám: mint „fiú fruska”. Egy nagy kerületi könyvtárban kezdtem. Elesett, egyszerű, a polcokat is tisztelő-magázó gyerek voltam. Mikor néhány hónap után úgy éreztem, tudok már valamit, segitettem egy különös érdeklődésű pincérfiúnak, aki végigragta a világirodalmat, de csak az erotikát olvasta ki belőle. Segitettem neki, azt híven, sikerül egy centivel másfelé mozdítanom. Amikor a fiú elment, főnöknőm rámförmedt: — Megőrültél? Egy fél napig foglalkoztál ezzel a ferde hajlamú emberrel!

Én meg azt hittem, hogy ő olvasónk, s nem az én dolgom minősíteni.

Később bejött egy technikumi hallgató, és kért valamit a tranzisztorokról. (Ez az ötvenes évek végén történt, tehát még alig volt a témának irodalma.) Felhívtam telefonon a műszaki könyvtárat, hátha tudnak tanácsot adni. Vezetőm máris így korholt: — Mit szórakozol! Fél órára van tőlünk a műszaki könyvtár, miért nem küldöd oda?!

A zárás előtt bejött egy időse bácsi és „jó könyvet” kért. Magyar—könyvtár szakos kollégám elébe lökött kettőt. — Más nincs, tessék mondani? — rebegte a bácsi. — Nincs — volt a tömör válasz. Suttogomban félrehívtam a bácsit, és fél óra hosszat segitettem neki könyvet keresni. A bácsi el, kollégám félrehívott: — Ha még egyszer lejáratsz, nem tudom, mit teszek veled! — Mert nyakas voltam és hiú, nem pityeredtem el, de odébbálltam más könyvtárba.

Ott kértek tőlem három Jókai-regényt — adtam. Főnöknőm félreszólitott: — Vegye tudomásul, hogy itt egy Jókait, egy ismeretterjesztőt és egy szovjet könyvet szoktunk adni. Ha még egyszer három Jókait... — Tudom — gondoltam. Odébbállhatok.

S mindez akkor történt, amikor a mai fruskák még jóformán bölcsődések sem voltak. Ezek azok a kezdeti idők, amikor kezdtük a „komplex” és a „differenciált” közművelődést, és kezdtek elavulni az olyan kifejezések, mint például „szolgálat”, „alázat” stb. S kezdtük túl magasra tenni szakmánkat is, meg magunkat is.

A harmadik, teljesen szubjektív tétel: Másfél évtizede könyvtárvezető vagyok. (Úgy látszik, kikupálódtam.) Kollégáimtól tudom, hogy az egész Fővárosi Szabó Ervin hálózatban rossz hírem van. Mindenki azt kérdezi tőlük: — Hogy bírod ki ennél a vademernél?

E kérdés elsősorban a következőkből táplálkozik: Ha valakit felveszünk a könyvtárba, megkérdezem: — Valóban dolgozni akar? Tudja-e, hogy foglalkozásunk szolgálat, és nem tudományos tevékenység — kiszolgálás a szó fizikai és tudati-pszichikai értelmében is! Tudja-e, hogy mindig az olvasónak van igaza? Készüljön fel arra, hogy ha fáradt, akkor is mosolyognia kell, és arra is, hogy nincs különbség olvasó és olvasó között, csak az igénykielegítés mélységében! És bármennyire egészséges viselkedés is a fatalpú papucs, nálunk nem viselheti, csak ha gumit szögez rá, mert anélkül hangosan kopog és zavarja az olvasókat. És a kölcsönzőpultnál és az olvasószolgálatban nem szabad enni, „magántelefonálni”. És a nyitáskor minden képzett könyvtárosnak az olvasószolgálatban a helye!

És fiatal kollégámra rászóltam: Ha még egyszer borotválatlanul és olyan szaggal áll a pult mögé... S ha még egyszer így kérdezi a negyedikes gimnazistát: — No mi kell, apafej — hát én kiteszem a szűrét!

Folytathatnám a tételeket, de úgy érzem, kellőképpen kifejtettem meggyőződésemet: „A fruskák” nem „ok”, hanem törvényszerű okozat!

Maruszkai József

Fruskák és közösségek

Ha egy olvasószolgálati osztályon szembetűnő lesz az iskolapadból éppen kikerült fruskák tudatlansága, igénytelensége, érdektelensége, ez nagyfokú tehetetlenségre vall, és rosszul működő könyvtári közösségről árulkodik.

Lehetnek külön-külön utolérhetetlen ismerői, művelői a pályának, de épp a közművelődés területén van a legnagyobb szükség arra, hogy az ott dolgozók együtt munkálkodjanak, összehangoltan tevékenykedjenek. Ezért nem lehet tétlenül nézni az erre a pályára kerülők botladozásait, esetleges „kalózkodását”.

Természetesen előfordulhat, hogy vannak idős, nagy tudású mesterek, akiknek a munkája szellemi szemfényvesztésnek tűnik, mert a fiatal kérdéseire gyakran „viszszavonulás” a válasz. (Pedig a kiváló, polihisztor könyvtáros szava, tevékenysége, személyisége önművelésre, elmélyedésre ösztönző erő lehetne!)

Az is megeshet, hogy a középgenerációhoz tartozó könyvtárosok, akiknek a kisujjukban van a szakma, s a készségek egész arzenáljával rendelkeznek, nem gondolnak arra, hogy munkájukat részekre bontsák, bemutassák, elmagyarázzák. (Nem hiszem, hogy a pedagógiai tapintattal közeledő kolléga szándéka ellenállásba ütközne!)

Elképzelhető, hogy a most indulók nem kapnak olyan feladatokat, amelyek vitorlaiba fogva lendületüket, ambícióikat, előre vinnék őket és az egész könyvtári munkát!

Lehet, hogy a legfiatalabbak, de már némi tapasztalattal rendelkezők sem fordulnak oda jó szóval, baráttal a feladataikkal küszködő fruskákhoz!

Mindez és ennek az ellentéte is lehetséges. Vagyis az, hogy a könyvtári kollektíva felelősséggel, segítőkészséggel, tapintattal gondjaiba veszi az „újoncokat”, egyengeti az útjukat, lehetőséget ad erejük kipróbálására, megtesz mindent beilleszkedésük érdekében. S ha mégis ellenállnak? Akkor talán ez már elég nagy vétség ahhoz, hogy más területre irányíttassanak!

Bodzsár Erzsébet

Tünékeny állapot

Igen, találó a kép. Ráismerek a fruskára. A fruskára, akivel lépten-nyomon találkozik, és sűrűn szerzek róla rossz tapasztalatokat is. Ő az, aki a Közértben szemrebbenés nélkül mondja „úri rossz kedvében”: NINCS!, még akkor is, ha karnyújtásnyira van tőle a kért áru. Ő az, aki lekezel, ha egy sok gombos televíziós készülék felől érdeklődöm, és róla derül ki, hogy fogalma sincs, hol kell bekapcsolni. Igen, sajnos, az is ő, aki elbujdosik az olvasó elől, vagy elköveti mindazt a szörnyűséget, amit *Gerő Gyula* cikke felsorol.

Való igaz, a könyvtárosok derékhada tíz-húsz éves szolgálattal a háta mögött is még mindig tele lelkesedéssel, világmegváltó szándékkal, aggódva figyeli a fruskákat, és sehogyan sem ismer bennük húsz év előtti önmagára.

A fiatalok kifejtik, hogy könnyebb volt régebben lelkesedni, amikor a könyvtáros naponta érezte, hogy amit csinál, az kulturális misszió, úttörő feladat. Két évtized távlatából, az emlékezet szűrőjén átjutva a bennünket edző kor sokkal szebbnek, főképpen romantikusabbnak látszik.

A tizenévesek egyébként is nehezen találják a helyüket, céljaikat, a perspektívát. „Könnyű jó hazafinak lenni, ha forradalmi a helyzet — mondják —, de konszolidált viszonyok között?” „Lelkesítőbb a feladat, a könyvtáros pálya is, ha látványos eredményeket lehet produkálni.”

Ezeket a nézeteket az idő korrigálja. Mire eltelik a fruska felett is néhány év, a legtöbb rájön, hogy a mindennapok is helytállást követelnek, akár egyetlen könyv jó kiválasztása is lehet kulturális misszió.

Van még néhány szertelenség, ami a szemtelenül fiatal korral együtt elmúlik. Ám marad persze néhány probléma is, amit nem gyógyít az idő. Ezek orvoslása az iskola rendszerű képzés mellett a tapasztaltabb kollégák feladata.

Mert mi a bajok fő forrása?

A szakmai biztonság, a könyvismeret hiánya. Én a nagyobb könyvtárak helyzetét ismerem jobban: náluk jó munkaszervezéssel elérhető, hogy a frissen érettségizett lányok ne maradjanak magukra. Mellettük egy vagy több olyan gyakorlott, tapasztalt könyvtáros is tevékenykedjék az olvasószolgálatban, aki ismervén csetlő-botló munkatársai gyengéit, a megfelelő pillanatban tapintatosan beavatkozhat. Így nem kell a

fruskának tudatlansága miatt a nagyképűség, modortalanság álarca mögé bújnia. Óriási a kollégák felelőssége annak a szellemnek a megteremtésében, amely szinte sugallja, hogy a szakmai érdeklődés és a tapasztalatok átadása természetes, mindennapos gyakorlat legyen.

Nem lehet ezeket a fiatal lányokat tudásukat meghaladó feladat elé állítani, különösen a tájékoztatásban. Mindannyian ismerjük ennek lényegét: Gyors, pontos, megalapozott válaszokat adni az olvasóknak. Meg volnánk botránkozva, ha a MÁV olyan fruskát ültetne az információs fülkébe, aki nem tudja kezelni a menetrendet. A sokkötetes tájékoztató apparátus kezelése szinte már külön tudomány, mégis elvárjuk a fruskától, hogy boldoguljon. A mélyvíz csak annak való, aki úszni tud.

Eddig a rossz tapasztalataimról szóltam, de nem volnék igazságos, ha nem említeném mindazt a kedvezőt, amit közvetlen munkatársaimnál tapasztaltam: Ha fokozatosan kapják a feladatokat, nem veszítik el a kedvüket, nem felejtenek el mosolyogni. A szegedi fiókkönyvtárakban megállják helyüket. Az olvasók szeretik és tisztelik őket.

Lippai Jánosné

„Fruskaizmus”?!

Gerő Gyula erős érzelmi töltéssel megírt, érzékeny pontokra tapintó cikke mindenképpen megérdemli, hogy alapos és felelősséggel végig vitt vita kiindulópontja legyen.

Egyszerűen azért, mert igaz ugyan, hogy a cikk csak egy bizonyos életkorra hegyezi ki a problémát, de messze nem csupán erről szól. Hiszen a felsorolt negatív példák csokra mellé valószínűleg ugyanennyi jó példát is állíthatnánk édes mosolyú fruskákkal és készséges, hasznos kiszolgálással színesítve, tehát szinte csak gusztus dolga, hogy ki milyen példákkal hozakodik elő. Ezzel az úgy fölött el is lehetne siklani, anélkül, hogy szót vesztegetnénk rá, ha nem lappangana a mélyben *valóban létező, a könyvtári szolgálatot alapjaiban érintő szemléleti egyenetlenségek sora* és a könyvtárosság mibenlétét illető lényeges tájékoztatatlanság.

Az utóbbi időben nem kevés szó esett a könyvtáros pálya presztízséről, magyarul arról, hogy a könyvtárosi foglalkozás társadalmi megbecsültsége rendkívül alacsony. A könyvtárosokról, a könyvtárakban végzett munkáról kialakult kép kimonodottan rossz, vagy a legjobb esetben is közömbös, pedig, ha mások nem, a könyvtárosok feltétlenül tudják, hogy ez a beállítás hamis, torz, s bizony nem kevésszer súlyos gátja is a korrekt könyvtári munkának.

Joggal merülhet fel a kérdés: ki tehet minderről? A könyvtárosok, akik önmagukról hamis képet festenek, vagy a társadalmi környezet, amely valamilyen megmagyarázhatatlan okból lekezelően viseltetik a könyvtárosokkal és a könyvtári munkával szemben?

Az okok keresése közben egyre mélyebbre hatolva olyan kérdésekbe ütközünk, amelyek már konkrétabbak az említetteknél, és feltétlenül közelebb visznek a valós indítékok megismeréséhez. Ilyen kérdés például az, hogy a társadalom megfelelően tájékozott-e a könyvtárak feladatairól, társadalmi funkcióiról, továbbá arról, hogy a könyvtárakban dolgozók a társadalmi munkamegosztásban valóban szükséges feladatokat látnak-e el, s ha igen, tulajdonképpen mik is azok.

Sajnos, a mindennapi gyakorlat és az ennek megismerésére irányuló tájékozódás bizonyítja, hogy nagyrészt még a mindennapi könyvtári életben részt vevő könyvtárosok sincsenek egészen tisztában feladataikkal és a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyükkel. Nyilvánvaló, hogy aki nincsen benne ebben a szakmai körben, még kevésbé tájékozott. Ahhoz tehát, hogy a könyvtári munka a megfelelő helyére kerüljön a társadalom szemléletében, és a könyvtárosok az őket valóban megillető helyet foglalják el a társadalmi összképben, mindenekelőtt a társadalom tájékozottságát kell javítani. Mégpedig olyan információkkal, amelyek a legjobban megfelelnek a valóságnak, és olyan eszközökkel, amelyek a legszélesebb rétegeket is képesek közérthetően tájékoztatni. Erre ma már nemcsak az önbecsülésük kényszeríti a könyvtárosokat, hanem az is, hogy a könyvtárakat a társadalom részéről olyan kihívás érte, amely szolgáltatási alapelveiket gyökereiben érinti. És ahhoz, hogy megfelelhesenek ennek a kihívásnak, sürgősen szükségük van arra, hogy „önarcképüket” feltétlenül tisztán láttassák. Halvány kísérletekről már beszélhetünk, de átfogó, a *könyvtár közönségkapcsolatait* igazán szélesítő és valóban művelő mozgalom még nem alakult ki, s ennek egyik jól látható, fájó jele éppen a „fruskaizmus” meg-

jelenése, sőt sajnálatos terjedése is a könyvtárak legfrekvenciáltabb helyén, az olvasószolgálatban. Hiszen nehezen bizonyítható, hogy a mosolytalanság csak az ifjabb nemzedékek sajátja, s a hivatalnoki hang csak húszas éveik elején járó ifjú hölgyek ajkán fakad. Annál inkább tapasztalható viszont, hogy az olvasónak egyre kevesebb „becsülete” van a könyvtárakban, a könyvtárosok életkorától teljesen függetlenül, s ebből egyenesen következik, hogy az ifjabbaknak nincsenek vagy alig akadnak olyan idősebb kollégák, akikről a „mosolyt” — és ami talán még fontosabb: a szakmát — tisztességesen megtanulhatnak. Tudniillik a *könyvtárosság* is — mindenféle egyéb beállítással szemben — *szakma*, amelyet jól művelni csak megfelelő felkészültséggel lehet, és ebbe a felkészültségbe a mosoly is beletartozik.

A felkészültség említésével elérkeztünk egy másik kérdéshez, amely szorosan kapcsolódik az előzőhöz — nevezetesen a társadalom tájékozottságához — és amely belevág abba a fekélybe is, amely jelenleg a könyvtárosképzés arculatát alaposan csúfítja. A könyvtárosképzés nem kielégítő helyzetéről a *Könyvtáros* is bőven írt, s nem kis vita zajlott a képzésről más fórumokon is ebben az évben. Ezzel tehát érdemben nem akarok foglalkozni, ám megvizsgálandónak tartom az ifjúság tájékozottságában mutatkozó hiányosságokat olyan esetekben, amikor a fiatalok a könyvtárosi hivatást — vagy szerényebben fogalmazva: a könyvtári munkahelyet — választják középiskolai tanulmányaik befejezése után.

Sajnos, szomorú tényként kell megállapítanunk, hogy gyakorlatilag egyetlen fiatal könyvtárosjelölt sem tudja, valójában mire is vállalkozik. Teljesen hamis, sok esetben pedig semmilyen képük sincs arról, mit is csinálnak egy-egy könyvtárban az ott dolgozók, tehát, hogy mi rejlik a kulisszák mögött; s a „fruskaizmust” jelentősen táplálják azok a csalódott fiatalok, akik nemegyszer magasabb végzettséggel felvértezve „döbbennek rá”, hogy ez is „csak” olyan szakma, mint bármelyik más, itt is dolgozni kell, s előbbre jutni csak sok-sok munkával lehet, és még több tanulással. A könyvtárak és a könyvtárügy vezetőinek tehát kikerülhetetlen feladatuk a pályaválasztásra készülő fiatalok érdemi tájékoztatása. Semmiképpen sem szabad azonban megfellebbeznünk a könyvtárosképző intézmények felelősségéről, hiszen ők életre szóló indíttatást adnak tanulóiknak, s egyáltalában nem mindegy, hogy a munkával kapcsolatban milyen útravalót kapnak az ifjú kollégák, amikor kilépnek a „felsőbb” iskola falai közül.

A fentiekben elmondottakra figyelemmel meg kell állapítani, hogy a „fruskaizmus” ellen csak sokoldalúan, komplex eszközökkel, a könyvtárosi szemléletben és munkahelyeken meglévő torzulások megszüntetésével lehet és kell küzdeni, félretéve minden, korra, nemre és végzettségre vonatkozó előítéletet. Ezt kívánja mindannyiunk érdeke!

P á z m á n P é t e r

Fruskaságom az utolsókat rúgja

Fruskája válogatja! Ugyanis nem minden frissen érettségizett lány fruskálkodik az olvasószolgálatban. Vannak, akik már a kezdet kezdetén, ha nem is szakértelemmel, de szívvel és alázattal várják az olvasót. Izgalmukban talán mosoly nélkül és néha még arrogánsan is. De hamar rájönnek, hogy tudásuk óriási hiányait inkább pótolni kellene, sőt keresik, és meg is találják azokat a tapasztalt, jó könyvtárosokat, akiknek a segítségével rövid idő alatt annyira kinőhetik a fruskaságot, hogy az olvasók számára az ne legyen bántó.

De van egy kérdésem! Hova tűntek az egykori fruskák? Vagy napjaink fruskái előtt nem létezett olvasószolgálat? Nem hinném, hogy erről van szó. Inkább arról, hogy mihelyt egy fruska megszerzi a szakképesítést, pontosabban a papírt arról, hogy ő könyvtáros, máris tovább lendül. Tudniillik ugródeszkának tekinti a kölcsönzőpultot.

Azokról a fruskákról most nem is szólok, akik azért fruskálkodnak, mert szerintük a könyvtár nem munkahely, hanem kaszinó, olvasóhely, telefonfülke stb. Én hat éve fruskálkodom. Illetve egy éve érkezett hozzánk egy fruska... Az ő megjelenése nagyban segített nekem abban, hogy fruskaságom talán az utolsókat rúgja. És kötelességemnek érzem, hogy jó példával, szeretettel segítsen, nyesegetsem az ő fruskaságát is.

Fruskaságom néhány jelét azonban igyekszem megőrizni, és a mi fruskánknek is tovább adni. Ezek: a könyv, az olvasók és a munkatársaim iránti szeretetem, rajongásom, lelkesedésem. A fiatalságom.

G i t y e P i r o s k a

Mindennap vizsgálunk az olvasók előtt

Amit a „Fruskák az olvasószolgálatban” című cikk leír, az igaz, és valóban megtörténtek az általa említett esetek. Nem általánosak, de mindenképpen gyakoriak. Nagyközségi könyvtárban dolgozom könyvtárvezetőként, tizenöt éve. A magam, de mások véleménye szerint is jók a kapcsolataim az olvasókkal. De azért úgy érzem, ha többet lehetnék közöttük, sokkal többet ki tudnék hozni magamból.

Az elmúlt évben működni kezdett a gyermekkönyvtárunk külön, önálló helyiségben, kezdő könyvtárossal. Ő tavaly végezte a gimnáziumot és pedagógusnak készült, de sikertelen felvételi után a gyermekkönyvtárunkban helyezkedett el. Jelenleg GYES-en van három évig. Helyettesként egy tanári pályára készül, utolsó éves biológia-földrajz szakos kislány látja el a gyermekkönyvtárosi teendőket. Hát ilyen a szakmai utánpótlás a gyermekkönyvtárban, de nem kedvezőbb a nagyközségi könyvtár személyzeti helyzete sem, mivel a könyvtárvezető munkáját egy 59 éves, szakképzetlen dolgozó segíti, akit a kölcsönzésen kívül egyéb szakmunkára nem tudunk befogni. Volt alkalmam nagyobb könyvtárakban is járni (a saját nagyközségi könyvtáram állománya 23 000 kötet). Ennek alapján úgy vélem, másképpen kell megítélni a nagykönyvtárak és a községi könyvtárak helyzetét. A községi könyvtárakban úgyszólván mindent egy személy csinál, jó, ha még egy segítőtje is van, aki azonban rendszerint nem szakképzett, s esetleg csak a kölcsönzés technikai részét tudja ellátni. A nagy könyvtárakban viszont a nagyobb létszám következtében minden posztra jut egy ember.

Néhány gondolat a cikkel kapcsolatban:

Én, ha tehetném, csak az olvasószolgálatban dolgoznék. De rám hárul a rendelés, a leltározás, a katalógizálás, kölcsönzés, adminisztrálás, a statisztikák, jelentések összeállításának, a fiókkönyvtárak gondozásának gondja stb.

A „fruskákat” minden munkafázissal megismertetném, s őket csak legutoljára tenném az olvasószolgálatba. Nem tudnám rangsorolni, hogy mi a fontosabb, a feldolgozó munka vagy a katalógusok szerkesztése vagy a tájékoztató munka. Az első kettő valóban lényeges szakmunka, de a tájékoztató szolgálatba mégsem tenném a tapasztalattal, kellő ismeretekkel és emberismerettel nem rendelkező kezdő könyvtárost.

Volt már nekem olyan könyvtárosom is, aki a munkahelyén kézimunkázott, mert „nem talált” magának munkát a könyvtárban, ráadásul még az önképzésével sem törődött. Kezdő és fiatal volt. Hiányzott belőle a kezdeményezés, az ötletesség. Sok esetben a kezdő könyvtárosok azért utasítják vissza az olvasók kérdéseit, mert nincs kellő tárgyi és szakmai ismeretük. *Én még ma is úgy érzem, hogy mindennap vizsgálom az olvasók előtt.* Vannak olyan munkatársak is, akik kényelmi szempontból, nehogy esetleg fel kelljen állniuk, közlik a „kedves” olvasóval, hogy nincs benn a keresett könyv. Ilyenkor, ha tudom, hogy a polcon van, felállok az éppen akkor végzett munkám mellől és odaadom a kért könyvet. Ha valami nem található a könyvtárban, könyvtárközi kölcsönzéssel elkérem egy nagyobb könyvtártól, ha pedig nincs benn a könyv, előjegyzem. Érezze az olvasó, hogy foglalkozom vele és segíteni akarom.

A tapasztalatcsereikkel kapcsolatosan: Nem elvetendő dolog, ha valóban tapasztalatcsere jellegűk van, és nem csupán csoportos kirándulások. Én magam is sok helyen jártam, megismertem nagyobb könyvtárakat, mindenhol hoztam valami újat, amit hasznosítani tudtam odahaza. De a könyvtárban működő könyvbarát-klub tagjait is megismertettem néhány könyvtárral. Így került sor a Szolnok megyei gyermekkönyvtár és a szomszéd községi könyvtár megtekintésére, és terveinkben még több ilyen könyvtárlátogatás is szerepel.

Hogy szeretik-e a fruskák az olvasókat? Nagyon kevés akad közöttük, aki szereti. És nagyon kevés az emberismeretük is. Pedig meg kell ismerni az olvasókat. Vannak olvasóim, akik például nem szeretik a novellákat, csak a hosszabb lélegzetű regényeket. Nem ajánlok hát olyan könyvet nekik, amiről tudom, hogy nem szívesen veszik kézbe.

Sokszor elhangzik az olvasó szájából ez a mondat: „Nagyon sok könyvem van otthon, már nem találók a könyvtárban kedvemre valót”. Tisztelni kell ezeket az olvasókat, amiért kialakítottak maguknak otthoni könyvtárat, de a könyvtáros tapintatosan közölheti velük, hogy azért a 22 000 kötet könyvből csak akad még számukra is olvasnivaló!

Óvatosan kell bánni az olvasókkal, mert vannak olyanok is, akik nem szeretik, ha segítenek nekik a válogatásban; ezt észre lehet venni. Viszont az már baj, ha a segítséget kérőkkel szemben a könyvtáros nem készséges.

Igaz az is, hogy ha a régi, „megszállott” könyvtárosok találkoznak, sokszor bírálják fiatal munkatársaikat. Bennük is van azonban hiba, mert szigorúbban kellene fogniuk őket, igenis számon kellene kérniük, hogyan képezik magukat a fiatalok, s ha iskolában nem tanulnak, hogyan áll önképzésük. Persze a könyvtárosképzésben is rendet kellene teremteni!

Nagyon elítélem azt a megyei könyvtárigazgatót, aki úgy nyilatkozott, hogy a leggyengébb, szakképzetlen munkaerőt állítja az olvasószolgálatba, hiszen ez a legfontosabb a könyvtári területek közül.

Mi a kereskedelmi gyakorlat? Ha új áruház épül, már 2—3 évvel korábban elkezdik képezni a szakembereket. A közművelődésben nincs rá példa, hogy egy létesítmény felépülte előtt 3—4 évvel képeznének hozzá szakembereket, esetleg vezetőket is!

Arra a kérdésre, hogy felelősek vagyunk-e az újonnan bekerült munkatársakért, akik ránk vannak bízva, azt válaszolhatom: hogy valakiből jó könyvtáros váljék, kell, hogy ő maga akarja, de a közvetlen környezete is.

Talán még azt is elmondhatnánk, hogy több segítséget adhatnának a járási, illetve a megyei módszertani munkatársak a kezdő könyvtárosoknak, és néha még számon is kérhetnének bizonyos dolgokat, hogy nagyobb felelősséggel dolgozzanak ezek az új emberek. Nagyon szép a könyvtári munka, egyre jobban „becsülgetik”, mégis érthetetlen, hogy olyan sokan megválnak a pályától. Persze sokan nem is tudják, mi is a könyvtáros feladata, azt hiszik, hogy csak az „adom-veszem a könyveket”, pedig a jó könyvtárosnak a szép- és a szakirodalmat egyaránt ismernie kell, benne kell élnie a napi élet eseményeiben.

Egy alkalommal a középiskola IV. osztályába hívtak meg osztályfőnöki órára, hogy beszéljek a munkámról, a könyvtárosspálya szépségeiről, nehézségeiről. Örömmel mentem és tettem eleget a kérésnek. Sajnos, tudomásom szerint egyetlen középiskolás sem jött erre a pályára.

Jó emberi kapcsolatok, az örömezés a munkában, hogy valakinek segíteni tudtam az ismeretszerzésben, továbbtanulásához forrásanyagot adhattam, vagy megszereztem olyan irodalmat, mely szükséges számára — ez adja a könyvtáros munkájának értelmét, s mindezt érdemes fáradoznunk.

Balogh Regina

Új városok könyvtárai

A legkisebb magyar város könyvtára

1979 januárjában kilenc új város nevét ismerte meg az ország. Közöttük van Lenti is, amely mindjárt feliratkozott a „leg”-ek listájára. Ez a Zala megyei település ugyanis a legkisebb magyar város. Várossá alakulásakor ötezernél alig többen lakták, de a hozzácsatolt három társközséggel együtt ma sem számlál többet 8200 léleknél. Magáról a településről sokat nem lehet mondani. A falusi múlt és a biztató jövő elemeit vegyítő városka, barátságos és tettekre kész emberekkel. A futó látogató is észreveszi, hogy a lentiek szeretnek itt élni, büszkéek eredményeikre, új létesítményeikre, sőt a városi státusra is. Lentiben a legbuzgóbb helytörténész sem talált római elődöket, nagy csaták, országos események sem tarkítják múltját. Itt Göcsej és Hetés határán mindig „csak” dolgoztak, tették, amit kellett. A lentiek élete a közelmúltig alig különbözött más zalai falvakétól. A korszerű településfejlesztési elképzelések kidolgozói azonban észrevették azt a vákuumot, amely a két zalai középváros — Zalaegerszeg és Nagykanizsa — és az országhatár között volt. Nagyjából a lenti járás területén, 65 településen élő mintegy 40 ezer ember kiesett a két nagymúltú zalai város vonzásköréből. Az itteniek csak hosszadalmas utazgatással juthattak — magasabb igényeiket kielégítendő — középfokú egészségügyi, kulturális stb. szolgáltatásokhoz és az ezeket nyújtó intézményekhez. Város kellett ide, és lett is a lokálpatrióták reményeit is meghaladó gyorsasággal.

Lenti város a tervszerű településfejlesztés diadala. Az ide érkező sok jelét látja a városiasodásnak. A fejlődő ipar, a boltok gazdag kínálata, az új iskolák és a művelődési központ impozáns épülete mindjárt szembeötlők. De minket főként az érdekelt: mi van a könyvtárral?

Előre megteremtett feltételek

Választ próbáltunk keresni arra az izgalmas kérdésre, hogy a könyvtár helyzete összhangban van-e a település státusával? Segítette-e a városossá alakulást, aktív településpolitikai tényező, vagy csak a helyi költségvetés passzívumát növelő költségvetési cím a könyvtár? Szerencsénk volt, mert a Lentiben szerzett benyomásaink arról tanúsítottak, hogy a könyvtár hatékony munkát végző, közösség-szervező erőt megtestesítő intézmény, melyet a párt- és tanácsszervek ennek megfelelően megbecsülnek. Felismerték, hogy a település városossá fejlesztésének nemcsak kikerülhetetlen feltétele egy hatékony művelődési-információs bázis, a „B”-típusnak megfelelő szolgáltatást nyújtó könyvtár léte, de egyenesen előrelendítője is annak. E felismerés alapján a nem is túlságosan „nagyközség” könyvtára a 70-es években a fejlődés gyorsabb szakaszába lépett. Ami az utóbbi évtizedben lezajlott Lenti könyvtári életében, jól példázza a mennyiségi és minőségi tényezők törvényszerű összhangját a könyvtárügyben.

A könyvtár költségvetése csaknem megháromszorozódott, és 1979-re megközelítette a 900 ezer forintot. Hasonló, vagy ezt meghaladó arányban nőttek a könyvtár szolgáltatási színvonalát meghatározó tételek. (Például a költségvetési könyvbeszerezési keret 50 ezer forintról 150 ezer forintra, a tényleges felhasználás 44 670 forintról 186 394 forintra, az audiovizuális eszköztár gyarapítási kerete 4 ezer forintról 25 ezer forintra, a folyóiratelőfizetési keret 8 ezer forintról 45 ezer forintra nőtt.)

Három éve, 1976. szeptember 25-én fogadta először új helyén — a Solyom László Művelődési Központban — olvasót az akkor még nagyközségi-járási könyvtár. Az új létszámok, a gyors ütemben növekedő gyűjtemény jelzi, hogy Lenti igyekszik könyvtárát városi színvonalra segíteni. De vajon a könyvtár hogyan élt a megnyílt lehetőségekkel? Meggyőződhetünk róla, hogy tudatosan készült a városi szerepkör ellátására, az adottságokkal arányos munkát végző jó könyvtár alakult Lentiben.

A csaknem 400 m² alapterületű könyvtár ugyan elmarad a szakmai irányelvekben javasolt nagyságtól, de még jónéhány évig nem kell küszködniük zsúfoltsággal. Ezt bizony nem sok „B”-típusú könyvtár mondhatja el. A raktározási gondok megelőzésére az elmúlt évben egy különálló raktárhelyiséget kértek és kaptak az anyakönyvtár épületétől mintegy 3 km-re. A könyvtárhelyiségek funkcionális kapcsolatai elfogadhatóak, a művelődési hazzal közös elhelyezésben ennél csak rosszabb példákat láttunk. A helyiségek berendezése (MERABONA bútorcsalád) hozzájárul a könyvtár szolid, barátságos miliójéhez.

Az új helyiségbe költözéssel egyidejűleg javult a könyvtár személyi ellátottsága is. A megnövekedett érdeklődést ma már 7 főfoglalkozású könyvtáros igyekszik kielégíteni, sőt van még egy részfoglalkozású könyvtáros és 3 technikai dolgozó is. Készülük hárman rendelkeznek a szükséges szakképzettséggel, egyikük pedig jelenleg tanul. Hárman, sajnos, egyelőre szakképzettség nélkül végzik fontos munkájukat. Hja, a képző intézetek messze vannak Lentitől! Pedig a könyvtár szépen gyarapodó gyűjteménye felkészültebb szakmbergárdával még hatékonyabb bázissá lehetne. A belső tennivalók egyik irányát erre kell keresni.

A könyvtár munkájáról, a szakmai színvonalról leginkább a gyűjtemény tanúsodik. Itt is a 70-es évek hozták meg a döntő változást. Tervszerű vásárlásaikkal elértek, hogy az új könyvtárhelyiség avatásakor az olvasók már jó alapgyűjteményt találtak a polcokon. A *prézens állomány* — melynek zömét a kézikönyvtár adja — több mint 9 ezer kötet, köztük a tájékoztatásban leghasznosabb idegen nyelvű lexikonok is megtalálhatók. A *helyismereti gyűjtemény* most alakul. A városi könyvtárakra jellemző összetételű, 45 ezer kötetes állomány 46 százaléka szakkönyv. Tervszerű gyarapítást bizonyít és az igények komolyan vételét mutatja a könyvtár által előfizetett 225 féle folyóirat, a másfélezer hanglemez és a több mint háromezer diafilm is. A könyvtár tudatában van az állomány korlátainak és építeni igyekszik a nagyobb könyvtárak dokumentumbázisára is. A helyileg fontos szakterületeken használják a legfontosabb referálólapokat. Az Országos Pedagógiai Könyvtár, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ és más nagykönyvtárak kiadványait itt nem státusszimbólumként tartják, hanem munkaeszközként használják. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Társadalomtudományi Információ* című kiadványa például a tájékoztató szolgálat gyakran forgatott adatbázisa. Itt említjük meg, hogy a könyvtár teljes könyvállományáról naprakész *betűrend* (szerzői és címszó-), valamint ETO rendszerű *szak-katalógus* tájékoztat. A folyóiratok feltárásához a 10 éve gondozott cikk-katalógus nyújt segítséget. Megszemléljük a készülő *lemez-katalógust* is, miközben sűrű könyvtárosi sóhajok szakadtak fel, imigyen: Mikor lehet már feldolgozva vásárolni lemezt is...? Pedig az 1977-ben felavatott zenei részleg csak sokoldalúan feltárt hangzógyűjteményre támaszkodva végezhet igazán hasznos munkát.

Hálózatépítés — növekvő olvasási kedv

Egyre jobban kitűnik, hogy a városi-járási könyvtár gyarapodó gyűjteménye vonzza a járás falvaiban élőket is. Évről évre nő a vidékről beiratkozott olvasók száma, de a községi könyvtárak könyvtárközi kölcsönzése is. A könyvtár hálózati szerepköre ma már nem korlátozódik a módszertani munka hagyományos teendőire, hanem napirenden van az ellátás színvonalának folyamatos emelése is. Például az iskolai gyűjteményekkel való összehangoltság, a tájékoztató szolgálat hatókörének kiterjesztése a gondozott községi könyvtárakra és megannyi egyéb, figyelemreméltó ötlet, amely e munka intenzív szakaszára jellemző. Közelebb kellene hozni a járást Lentihez — mondja Joós Istvánné, a könyvtár igazgatója —, és ehhez bizony könyvtári gépkocsi is szükséges lenne. Az intézmény szakmai irányításával itt, e főként aprófalvas területen működő 3 körzeti, 8 önálló könyvtár és 52 könyvkölcsönző gondozása egyre több energiát, változatos szakmai megoldásokat követel.

A könyvtár társadalmi tekintélyének döntő eleme, hogy Lentiben az olvasó szolgálatát rendkívül komolyan veszik. Erre utal, hogy a szakmai irányelvekben megadott heti 48 óras nyitvatartási időt itt már megvalósították. A hét minden munkanapján igénybevehetők a könyvtár szolgáltatásai, és mind többen élnek is velük. 1975-ben még csak 1154-en iratkoztak be az akkori nagyközségi könyvtárba. 1978 végére 1601-re nőtt a tagok száma (ehhez jön még 227 fiókkönyvtári olvasó is). Az olvasók közt arányosan van képviselve a város minden rétege. Mint a könyvtárosok mondták, megalapozott és kiegyensúlyozott fejlődésre törekednek, ezért az olvasólétszám évi 120—150 fős növekedését irányozták elő terveikben. Egy évtized alatt megduplázódott a könyvtár forgalma és a könyvtárlátogatások gyakorisága. 1978-ban minden beiratkozott olvasóra 15 látogatás, és 40,8 kölcsönzött kötet jutott. Ez rendszeres és elmélyült könyvtárhasználatra vall.

Nem becsülük le a kampányfeladatokat és olvasómozgalmakat sem, sőt igyekeznek hatásukat tartóssá tenni. Az *Olvasó Munkáért* pályázaton első helyen végzett a könyvtár közössége, és eredményeket mondhat magáénak a *Kell a jó könyv* olvasómozgalomban is. Számos munkásközösséggel és 150 szocialista brigáddal áll rendszeres kapcsolatban. Van olyan brigád, amely naplójában gyűjt a könyvtárról megjelent minden írást, fényképet. A könyvtárosok részt vesznek a brigádvetélkedők előkészítésében és a pályázók felkészítésében. Rendszeres olvasási, könyvvásárlási tanácsokat adnak számukra, és javaslatokkal segítik a brigádok kulturális vállalásainak megtervezését is.

Mindezt összehangolják a „házsomszéd” művelődési központtal. Ez a magyarázata annak, hogy önálló rendezvényt viszonylag keveset és csak előzetes igény alapján szerveznek a könyvtárban. Alkalmanként inkább üzemekbe, iskolákba kihelyezett rendezvényekkel tágitják a könyvtár hatókörét. Annál több energiát fordítanak a könyvtár alapfeladatainak ellátására, az olvasószolgálat különféle kérdéseire és főként a tájékoztatásra. Ottjártunk idején az íslámról és az épületek faanyag-védelméről állítottak össze irodalomjegyzéket olvasói kérésre. Az igazgatónő elmondta, hogy egyetlen olvasói kérést sem utasítanak el, pedig azok néha ugyancsak próbára teszik a könyvtárosok tudását, türelmét. Érdekes momentumként idézték, de a könyvtár szándékaira nézve jellemzőnek érezzük a módot, ahogy a gyűjteményt mind szélesebb körben közkinccsé kívánják tenni. Zala megye vezetőinek és Szlovénia kormányának megállapodása alapján alkalmanként a határ túlsó oldaláról is igénybeveszik a kutatók a lentiek könyvtárát.

Közeleti könyvtár

Egy másik jellemző példa: Az elmúlt években a helyi vezető testületekben szóvá tették, hogy a fejlődő település igényeivel nincs arányban az értelmiség száma. Joós Istvánné vezetésével — aki tagja az MSZMP városi és járási bizottságának — a könyvtár eredményes egyetemi előkészítő tanfolyamot szervezett. A kezdeményezés bevált, tehát évente megismétlik. Ha lehet egy könyvtár esetében a *közeleti érzékenységet* mérni, akkor Lentiben ezt nem nehéz tetten érni. A város jövőjét formálják, amikor megkülönböztetett figyelmet szentelnek a gyermekek és a fiatalok olvasásának. Az általános iskolások és a szakmunkás-tanulók 64 százaléka tagja a könyvtárnak. A szakmunkásképzők könyvtárát pedig a városi-járási könyvtár könyveivel működtetik. A közös klubövezetből nyíló 70 m²-es, barátságos és jól felszerelt gyermekrészleget különös büszkeséggel mutatja meg a könyvtár igazgatónöje. Halkan léptünk be, az óvónő képesítésű gyermekkönyvtáros éppen anyanyelvi foglalkozást vezetett egy népes napközis csoportnak. A színvonalas program része volt annak a 140—150 foglalkozásnak, melyre évente „saját erőből” vállalkoznak. A foglalkozásokat és a csoportos könyvtárbemutatókat az iskolákkal közösen negyedévenként előre megtervezik.

A mi könyvtárunk ...

Lenti kis város, szinte mindenki ismeri egymást. Jártunkban-keltünkben kevés plakátot, figyelemfelkeltő propagandaanyagot láttunk, a helyiek mégis tudják, hol a könyvtár. A próbaképpen megszólítottak nagy része még a könyvtár nyitvatartási idejét is helyesen tudta. A könyvtár nyilvánvalóan „benne él” a köztudatban. Volt, akitől megkérdeztük: mit lehet ott olvasni? A válaszban benne volt a könyvtár számára leghízelgőbb vélemény: kérem, csaknem mindent! És ami figyelemre méltó, az intézményt kivétel nélkül „könyvtárunk”-ként emlegették. Mi a könyvtárról alkotott kedvező közvélemény és jól tájékozottság titka? A szolgálat korrektségén, jó szakmai színvonalán felül bizonyára nagy része van ebben a könyvtár következetes propagandatevékenységének is. A lentiek tájékozottságát nyilván jól segíti a város közművelődési intézményeinek nagy példányszámban kiadott, színvonalasan szerkesztett *tájékoztató műsorfüzete*. A szervezeten terjesztett és a nyilvános helyeken is mindig megjelölhető programfüzet minden számában jelentkezik a könyvtár fontos, érdekes, időszerű tudnivalókkal. A nyitvatartási és címadatokon kívül kedvet ébresztően bemutatja a könyvtár részlegeit és szolgáltatásait is (a hírlapolvasót, a gyermekkönyvtárt, a lemez-hallgatást stb.). A könyvvajánlásokat kis bibliográfiák, recenziók egészítik ki. Minden számban az aktuális évfordulókhoz kapcsolódó színvonalas könyvvajánlás található. A műsorfüzetek segítenek az olvasópályázatokban résztvevőknek. Könyvet ajánlanak a képzőművészet kedvelőinek. Olvasmányokat kínálnak a nyaralás, utazás idejére stb. Néhány számban könyvtári érdekességek, hírek, események színesítik a „komolyabb” tudnivalókat, és persze növelik az alkalmi vagy rendszeres olvasók tájékozottságát is. A tájékoztató önmagában is mutatja a közművelődési intézmények egymást segítő, egymás tevékenységére építő munkáját. Az olyan összeállítások, mint például a könyvvajánlás a mozi műsorához, a színházlátogatók olvasmányai, a lemezajánlat operakedvelőknek, a *Szocialista brigádok figyelmébe!*, a VIT vetélkedőhöz ajánljuk stb. a művelődés sokoldalúságát erősítik. Itt természetes, hogy a művelődési központ által működtetett kertbarát-kör vagy az agrárklub tagjai többé-kevésbé rendszeres látogatói a könyvtárnak, de viszontpéldákat is bőven lehet találni.

Tájékozódó látogatásunk végén a könyvtár városi szerepköréről kérdeztük *Hajgató Ferencet*, a városi tanács kulturális ügyekkel megbízott elnökhelyettesét. A tanácsi vezető elmondta, hogy a könyvtár Lentiben olyan atmoszférateremtő erő, melynek munkáját a fejlődő város nem nélkülözheti. Véleménye szerint a közművelődési munka hatékonyságát, a kulturális intézmények eredményességét leginkább az emberek könyvtárhasználatán lehet lemérni. A város vezető testületei elégedettek a könyvtár munkájával, és határozott szándékuk tovább javítani a könyvtári munka feltételeit. Beszélgetés közben említette, hogy bár a könyvtár elhelyezése még néhány évig garantálja a szolgálat jó színvonalát, tudják, hogy a városi könyvtár kifejlett formájában már kinövi a mai kereteket. Szerencsére van a könyvtár épületrésze mellett egy üres telek, ahol... De ma még nem ígérnek semmit.

A művelődés ügye tehát jó kezekben van Lentiben. Ismét igazolódott az a közkeletű megállapítás, hogy minden településnek olyan könyvtára van, amilyent megérdemel. Lenti városnak jó könyvtára van. Bizonyosak lehetünk, hogy jó könyvtárat érdekel az elkövetkezendő időben is.

Kertész Károly

A könyvtári környezetben jobban tudok dolgozni

Szathmári Istvánnal, az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető professzorával sok-sok éven át dolgoztam egy teremben. Nem mintha hozzám hasonlóan könyvtáros lett volna, de az ötvenes évek vége óta alig múlt el olyan nap, hogy legalább pár órát ne töltött volna az Egyetemi Könyvtár kutatótermében, melynek felügyelője voltam: nyelvészeti munkákat jegyzetelt, cikkeket írt, korrektúrát javított. Az egyik asztalon 15–20 könyv állt, és áll ma is félretéve számára. Ezért, amikor a Könyvtáros szerkesztőségétől megbírást kaptam: tudósoktól érdeklődjem meg, hogy mennyiben tekintik tudományos műhelynek a könyvtárt, azonnal rá kellett gondolnom. A vele folytatott beszélgetés során is mindig arról kezdett beszélni, hogy mit jelent számára a könyv.

— Könyvek nélkül nem tudom elképzelni az életemet. Csak ott érzem magam igazán jól, ahol körülöttem könyvek sorakoznak. Szeretek kézbe venni minden új munkát, és sokat meg is vásárolok, még olyanokat is, amelyek nem tartoznak szűkebb szakterületemhez, a nyelvészethez.

— Ez a könyvszeretet nyilván még gyermekkorodból származik.

— Igen. Már kiskoromban erre kaptam buzdítást apámtól, aki szabómester volt, de a betűket nagyon tisztelte és szerette. Minden keze ügyébe eső újságot, könyvet elolvasott. Az ő révén beiratkoztam a helyi ipartestület könyvtárába, ahol különösen regényekből volt nagy a választék. Így ismerkedtem meg már elemista koromban Jókai, Mikszáth, Gárdonyi, Móricz, Móra és mások műveivel.

Oktatóimmal, nevelőimmal mindig nagyon szerencsés voltam. Kisújszálláson, ahol elemibe jártam, olyan tanítónőket, tanítókat kaptam, akik nemcsak írni, olvasni és számolni tanítottak meg, hanem hozzáértéssel, szigorú következetességgel a könyv szeretetére is ráneveltek. Már első és második osztályos koromban nagy érdeklődéssel olvastam az év végén kapott jutalomkönyveket.

Gimnáziumi tanáraimat is csak dicsérni tudom. Sokat olvastattak velünk. És e tekintetben igen jó iskola volt az akkori gimnáziumi negyedik osztályban — ez ma az általános iskola nyolcadik osztályának felel meg — a Toldi teljes és részletes megtagyálása. Aztán — hetedik éves koromban — mint az ifjúsági

SZATHMÁRI ISTVÁN, nyelvész, egyetemi tanár

segélyegylet elnöke is közel kerültem a könyvekhez, igaz, hogy a tankönyvekhez. Az önképzőköri elnökség viszont már közvetlenül a költészet és a próza szépségét tárta fel előttem, akár úgy, hogy én tartottam előadást például Tóth Árpád költői fejlődéséről, akár úgy, hogy mások hasonló beszámolóit vitattuk meg.

Ugyanebben az időben — 1942-ben, 1943-ban és 1944-ben — a református pap a Magyar Élet könyvkiadó kiállítását szervezte meg az iskolában. Vettük a könyveket, ahogy zsebpénzünkéből futotta; hallgattuk Veres Pétert, Szabó Pált, Sinka Istvánt és másokat, s mohó kíváncsisággal olvastuk munkáikat.

Emlékezetem szerint — talán ötödikes vagy hatodikos gimnazista koromban — azonban legelőször kedvenc költőim összes költeményeit vettem meg biblia-papíron: Vajda Jánosét, majd Adyét (Petőfi és Arany családi örökségként már volt).

— Említetted, hogy Tóth Árpád költői fejlődéséről már az önképzőkörben tartottál előadást. Ez a korán kifejtett stilisztikai érdeklődés vezethetett felnőtt korodban Sylvester János, Szenci Molnár Albert, Kazinczy, Madách, Petőfi és Ady nyelvének stílusának elemzéséhez. Hova kerültél egyetemre, s ottani professzoraidat is csak dicsérni tudod?

— Debrecenben Bárczi Géza tanítványa voltam. Ennél többet talán nem kell mondanom. Gyakran kísértem el a kollégiumtól az egyetemre vezető 3 km-es úton. Szenvedélyes olvasó volt, átnézett minden könyvet, amihez hozzáju-

tott, nemcsak szakmai munkákat és szépirodalmat, hanem szakácskönyveket és egyéb műveket is. Sétánk közben sokat beszélt olvasmányairól, mindig érdekesen, és mindig arra buzdítva, hogy olvassunk és olvassunk mi is. Prosze-mináriumain legelőször a szakkibibliográfiákat és a kézikönyveket mutatta be, majd megtanított használatukra és arra buzdított, azt sugallta, hogy mi magunk kutassunk a szeminárium könyvtár könyvei után, és hogy mielőbb induljunk el az önálló kutatómunka útján.

— *Amennyire ismerem életedet, mindig régi kiváló oktatóidat tekintetted példaképnek, követendő mintának.*

— Valóban erre törekedtem mindig. Elsősorban tanítónak, tanárnak tartom magam. Három évig oktattam Debrecenben egy felső kereskedelmi iskolában (akkor közgazdasági gimnáziumnak nevezték), és fő céloom az olvasás megszerettetése volt. Tanítványaimtól elvártam, hogy olvasónaplót vezessenek, ebben nem csak az olvasott művek tartalmának az elmondása volt a cél, hanem az egyedi értékelés is.

Az egyetemen a speciális kollégiumokon és a szakdolgozó-szemináriumokon mindjárt a tanév elején az új hallgatókkal először a legfontosabb bibliográfiákat, tájékoztató műveket ismertetem meg, ezeket kézbe adom, mindegyiknek elmondom az értékeit, esetleges hiányait, elolvastatom az előszókat, áttanulmányoztatom a tartalomjegyzégeket stb. A rendszeres olvasást pedig egyetemi tanulmányaik egész ideje alatt megkövetelem a hallgatóktól. Enélkül nem lehetnek se jó tanárok, se eredményes kutatók. Különösen fontosnak tartom a rendszeres olvasást azoknál, akik tudományos pályára készülnek. Aki például stilisztikával akar foglalkozni, annak a stilisztikai és nyelvtudományi műveken kívül a szépirodalmat is behatóan ismernie kell.

— *A korábbi esztendőben tanítványaid többször átvitted az Egyetemi Könyvtárba, hogy közelebből megismerkedjenek a régi irodalommal.*

— Meggyőződéseim, ha valaki egyszer kezébe vesz egy-egy eredeti *Heltai*-, *Szenci Molnár*-, *Pázmány*- vagy *Kazinczy*-kötetet, sokkal jobban fog rá emlékezni, mintha csak szóban ismertetnék meg vele.

— *Mostanában beszüntetted ezeket a látogatásokat?*

— Az utolsó években inkább a közelmúlt és a jelen íróival foglalkozom speciális kollégiumaim során, s az ő műveiket megtalálom a szeminárium könyvtárban is, de ha ismét a „régiek” műveire kerül a sor, megint átviszem őket.

— *Régebben a könyvtárak kutatótermeiben aránylag sok tudós olvasott, kutatott rendszeresen. Érzésem szerint újabban kevesebben fordulnak meg itt. Mit gondolsz, azt jelenti ez, hogy kutatóink kevesebbet dolgoznak?*

— Egyáltalán nem! Eloszlanak több helyen. Mind több és jobb könyvtár működik. Magam is sokat látogattam régebben az Eötvös, a Széchényi, az Akadémiai Könyvtárat és a Nyelvtudományi Intézetet. Ezekben éppúgy megtalálható a szükséges művek javarésze, mint ahogy a tanszékek könyvtárában is megvannak. És akkor még nem beszéltünk a magánkönyvtárakról. Minden igazi tudós és szakember arra törekszik, hogy minél teljesebb könyvtára legyen otthon; ilyenformán sokan a lakásukon végzik kutatómunkájukat.

— *Akkor a kezed ügyében levő házi és szemináriumi könyvtár helyett miért keresed fel olyan gyakran az Egyetemi Könyvtárat?*

— A könyvtári hangulat miatt. A falak mentén sorakozó és az asztalokon felhalmozott rengeteg könyv társaságában jobban tudok dolgozni. Ezenkívül a könyvtárosok munkahelyein (szakozó szobában stb.) állandóan új, feldolgozandó könyvek tűnnek fel. Ezekbe, ha csak egy-két percre is, mindig belekukkantok, és így mindig tudom: milyen új könyvek jelentek meg, miről szólnak stb. Aztán, ha munkám közben rövid szünetet tartok, a könyvtárosoktól és az ott dolgozó kollégáktól gyakran megkérdezek bizonyos dolgokat. Felejtethetlenek például számomra azok a rövid beszélgetések, amelyeket itt folytattam *Szaunder József* barátommal, aki hozzám hasonlóan gyakran látogatott el az Egyetemi Könyvtárba. A könyvtárosok is gyakran fordulnak hozzám szakozási és egyéb kérdésekkel, és én örömmel válaszolok minden kérdésre, amire csak tudok. Hálás vagyok azért is, hogy mindig ugyanannál az asztalnál ülhetek, és hogy ott tarthatom azokat az értelmező szótárakat, antológiákat és egyéb műveket, amelyekre jóformán naponta szükségem van.

— *Eddig csak dicsérted a könyvtárakat. De mint mindennapos látogató bizonyára tanácsokat is tudsz adni a szolgáltatások javítására.*

— A legfontosabbnak a beszerzés és a feldolgozás meggyorsítását tartom. Nemegyszer egy-két év is eltelik, amíg egy újonnan megjelent mű cédulája bekerül a katalógusokba. Néha bizonyos munkák hiányát is érzem, bár tudom, hogy minden szükséges könyvet nem lehet beszerezni, mert beszerzési hitelkeret is van a világon. Talán valamit segítené, ha a nagykönyvtárak szakre-

ferenseket nevelnének, azaz olyan könyvtárosokat, akik egy-egy tudományterületet alaposan megismernek, és így valóban a legfontosabb műveket javasolnák beszerzésre.

A hallgatókat, kutatókat tanulmányaikban szakbibliográfiák kiadásával lehetne még jobban támogatni. Például hasznos volna — hogy saját szűkebb munkaterületemen maradjak — egy bibliográfia az egyéni stílusról. Valószínűleg ez utóbbinak is akadály a státusok kis száma, növelni kellene a szakemberek számát. Van azonban egy olyan dolog, aminek a megvalósításához se több pénz, se több könyvtáros nem kell, s ez a másolatok készítése. Én nem panaszkodhatok, mert ha valamiről másolatot kérek, még aznap meg szoktam

kapni. De ha egy hallgató vagy más kér másolatot folyóirataikról stb., az engedélyezésre és elkészítésre napokat kell várnia.

— *Búcsúzóul még egy kérdés! Sokat beszélnek arról, hogy a könyv szerepe a távközlési eszközök elterjedésével párhuzamosan egyre csökken. Helyesnek tartod ezt a véleményt?*

— A telekommunikáció hatékonyságában, gyorsabbá teheti a tudás elterjesztését, de nem pótolhatja a könyvet. Ennek szerepe — szilárd meggyőződésem szerint — *sohasem fog csökkenni*. Az emberiség a hatékonyabb önképzés felé törekszik, márpedig mindenki főleg könyvekből tanul. *Tanulás és tudás könyv nélkül nincs és nem is lesz!*

Vértesy Miklós

Kapcsolat a világ ismeretanyagával

DR. SZALAY SÁNDOR,
Kossuth-
és Állami díjas
atomfizikus,
akadémikus,
címzetes
egyetemi tanár,
az MTA
tudományos
tanácsadója

— *Professzor úr fizikusként kezdte pályáját, aztán az atommag-fizikában ért el világra szóló eredményeket: saját kutatásaiban is, de a Debreceni Atommagkutató Intézetben is, amelyet létrehozott s húsz éven át igazgatott. Mi jelent az egyik legkorszerűbb tudomány, az atomfizika számára a könyv, a könyvtár?*

— A könyvtár teremti meg számomra a világ ismeretanyagával a közvetlen kapcsolatot. Ha van jó könyvtári szolgáltatás, abból meg tudjuk állapítani, mit csináltak már a világon azon a területen, amellyel éppen foglalkozunk. Az atomfizikus könyvtárában megkülönböztetett hely illeti meg a folyóiratokat, ezek tükrözik a nemzetközi kutatás intenzitását. Természetesen, miután a megszületett tudományos eredmény és a nyomtatásban való megjelenés között viszonylag hosszú idő — 1–2 év, könyvek esetében még több is — telik el,

rendkívül fontos az állandó könyvtárhasználat mellett a tudományos kongresszusokon való részvétel, külföldi intézetek látogatása, ezek ugyanis a tájékozottságot még frissebbé tehetik. Egyébként napi másfél–két órában ma is tudományos irodalmat olvasok, és kicédu-lázom az olvasott munkákat.

— *Professzor úr több évtizede rendszeresen használja a könyveket, könyvtárakat. Lát-e különbséget, mondjuk, a harmincas évek és a hetvenes évek könyvtára, azok használata között?*

— 1929 körül, egyetemi hallgató koromban a budapesti tudományegyetem fizikai intézetének könyvtárába talán három külföldi tudományos folyóirat járt. Ma a debreceni ATOMKI könyvtárába több mint háromszáz. Ebből 180-ra előfizetünk, s ez súlyos devizaterhet jelent. Régen az volt a gond, hogy nem volt elég folyóirat, ma az a probléma, hogyan tudjuk megkeresni a sok-sok folyóirat rengeteg cikkében azt, ami igazán fontos. Ez az új helyzet természetesen másfajta könyvtárhasználatot és másfajta könyvtárosokat is igényel.

— *Hogyan ítéli meg professzor úr ezt az új jelenséget? Mi a kedvező és a kedvezőtlen oldala ennek az információ-robbanásnak?*

— A korunkban tapasztalható információ-robbanás a tudományos és technikai forradalom nem teljesen egészséges mellékterméke. Rendkívüli mértékben nő a folyóiratok mennyisége, de ugyanakkor a minőségben erős felhígulás is tapasztalható. Nagyon sok a világon a kutatóintézet, nagyon sok a kutató, s persze nem mindenki zseni. A publikáció

viszont az eredményességet fémjelzi, ezért publikálni kell, ostromolják hát a lapokat a közleményekkel. A fiatal kutató számára bizonyos fokig egzisztenciális kérdés, hogy önálló munkásságának eredményességét hány megjelent közleménye demonstrálja. Ma már hivatalosan számszerűen is próbálják mérni a kutatók és az intézmények munkájának termelékenységét a megjelent publikációk számában és abban, hogy a publikációkat a nemzetközi irodalomban hány helyen és hol idézik. (Lásd a „Citation Index” c. folyóiratot!) A tudományos folyóiratok rendkívül drágák, kisebb intézeteknek nagy gondot okoz a beszerzésük. A Citation Indexre például a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem, a Debreceni Orvostudományi Egyetem és az ATOMKI közösen fizet elő.

— *Megítélése szerint ez a megnövekedett tudományos folyóirat-termelés szolgáltatás-e vagy üzlet? Mit jelent ezek közrebecsátása a kiadó szempontjából?*

— Alapvető különbség van ebben a szocialista és a nyugati országok között. A szocialista országokban a tudományos könyv- és folyóirat-kiadást közpénzből, népgazdasági szinten tartják fenn. Nálunk ez a tevékenység társadalmi szolgáltatás formájában jelenik meg, a közérdek szintjén. A felszabadulás előtt hazánkban ez a tevékenység ráfizetéses vállalkozás volt ugyan, de nem üzleti jellegű. Ma viszont Nyugaton üzletté változott, óriási előfizetési díjakkal dolgoznak, s ma már a példányszám sem lehet túlságosan alacsony, hiszen sok a kutatóintézet, a könyvtár, a tudomány pedig nemzetközivé vált. Ez az elüzetlisedés nagyon megterheli a magyar kutatóintézeteket. Ráadásul ezek a nyugati folyóiratok nem fizetnek honoráriumot, sőt nem egy esetben a kutatóintézetnek kell anyagilag hozzájárulnia ahhoz, hogy közleménye ott megjelenhessen.

— *Professzor úrnak nagy érdemei vannak abban, hogy az ATOMKI könyvtára létrejött, s jelentős tudományos bázissá vált. Hogyan látja az intézeti könyvtár szerepét, funkcióját, elképzelhető-e, hogy ezek a könyvtárak olyan gépi felszereléssel rendelkeznek majd, amely a korszerű kutatást is segítheti?*

— Az intézeti könyvtárat fontos tudományos bázisnak tartom, magam is elsősorban ezt a könyvtárat használom. Jelenleg kb. 9000 kötettel rendelkezik. Létrehoztunk egy ún. *könyvtár-felügyelő bizottságot*, ennek tagjai segítenek a könyvtárosnak elbírálni a kutatóktól beérkezett igényeket, azt, hogy milyen kiadványokat kell vagy lehet megrendelnünk. A könyvtáros munkája itt külön-

nösen fontos, de hát még a legjobb könyvtáros sem érthet minden szakterülethez. Sajnos, nálunk is csak a könyvekről van szakkatalógus, illetve a folyóiratokról, de azok egyes cikkeiről már nincs. Ennek elkészítése az egész intézet tudományos kutatógárdáját hosszú-hosszú időre igénybe venné. Könyvtárunk nemzetközi kapcsolatai is széles körűek. Sajnos — bár 25 évi távlatra terveztünk — lassan helyszűkével küszködünk. Véleményem szerint az információk hozzáférhetőségében igen nagy jövőjük van a számítógépeknek, bár ezeket csak központilag érdemes rendszerezíteni. Igen jók viszont az ún. mikrokártyák; ezek a helyproblémákat részben megoldják, de használatukhoz olvasókészülék szükséges.

— *Van-e olyan különleges útja az információszervezési tevékenységnek, amelyet szintén fontosnak ítélt?*

— A külföldi nyomtatott szerepét szeretném hangsúlyozni. A kutatók magánlevelezéssel kérnek a hasonló területen dolgozóktól külföldi anyagokat. Ha az adott területen ezeket összegyűjtik, a könyvtártól függetlenül állandóan maguknál tarthatják. Én nagyon sokat használom ezt a módszert. A kollégák örömmel küldenek külföldi anyagokat, mert ebben munkájuk megbecsülését és az őszi érdeklődést látják. Számon is tartják a kéri lapokat.

— *Saját tudományterületén kívül a szellemi élet milyen más területei érdeklik közelről professzor urat, s számíthat-e ezeken a területeken a könyvtárakra?*

— Természettudományos érdeklődésem nagyon széles körű, azt hiszem, erős „interdiszciplinaritás” jellemzi. Az atomfizika mellett többek között a geológiai és a biológiai tudományokkal foglalkozom, de érdekelnek a műszaki tudományok és a technika is. A humán tudományok közül elsősorban a közgazdaságtudomány és az emberiség kultúrájának kezdetei érdekelnek. Szépirodalmat aránylag keveset olvasok, újságot viszont rendszeresen. Ezt a széles körű érdeklődést is természetesen a saját könyvtáram vagy a közkönyvtárak segítségével elégítem ki. Bár a magánkönyvtár e munkaterületen elég drága mulatság, hiszen például alig akad 1000 forint alatti külföldi magfizikai könyv.

— *Van-e a könyvtári szolgáltatásokra vonatkozó javaslata professzor úrnak?*

— Az információrobbanást tekintve jelenleg egy átalakulás közepén vagyunk. Ennek nehéz látni a végét, de gondolom, hogy a mennyiség és a minőség között előbb-utóbb létrejön bizonyos egyensúly. Ehhez az új körülményhez a könyvtáraknak is alkalmazkodniuk kell majd. Úgy

hiszem, hogy például a mikrooptikának, a számítógépnek, ezek elterjedésének döntő szerepe lesz. Addig is fontosnak tartanám, hogy a könyvtárosok igyekezzenek specializálódni. Amíg ez nem megy, addig esetleg szakkutatókat kellene bevonni a könyvtári munkába, például a folyóiratok kicédulázásához, a cikkek szakkatalógusainak elkészítéséhez. Ezt

persze — afféle másodállásban — meg kellene fizetni, s akit a munka érdekel, speciális tanfolyamokon felkészíteni. Hiszen a könyvtár — ezt meggyőződéssel mondom — az eljövendő korokban is minden szakterületen elsődleges bázisa lesz a tudományos kutatómunkának.

Bényei József

iskola és könyvtár

Húsz év: a tanyai iskola könyveitől a városi iskola eszköztáráig

Az elmúlt két évtizedben pedagógiai (iskolavezető-tanítói, községi, majd városi igazgatói) beosztásom révén közvetlenül is részt vehettem az iskolai könyvtárak iránymutatásában, s támaszkodhattam mindarra, amit közösen, önmagunknak is megteremtve létrehoztunk. Ezekre az évekre is visszatekintve mérhető le az a hallatlanul nagy fejlődés, amely iskolai könyvtáraink nagy hányadát az iskolai pedagógiai alkotómunka középpontjába helyezte.

Ehhez teremtettem jó lehetőséget 1971-ben az *Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának megjavítására* című dokumentum, majd az 1972-es oktatáspolitikai párthatározat.

Az iskolai könyvtárak eltérő helyzete a feladatok, teendők különbözőségét is eredményezte. (Elég arra utalnom, mennyire mások voltak a működési feltételek a tanyai, a körzeti vagy a városi általános iskolában.) Alapfeladata azonban mindegyiknek megegyezett, és ez ma még inkább így van: a nevelés és az oktatás olyan integrációja, amely a személyiségfejlesztést szolgálja.

Felfogásom szerint elsősorban az iskolai könyvtár a központja azoknak a tevékenységeknek, amelyek által a leghatékonyabban valósul meg az ismeretszerzés, a személyiségfejlesztés, az önművelési készség kialakítása. Ez a továbbhaladás útja.

A könyvtárral kapcsolatos pedagógiai, iskolavezetői elképzeléseim alakulására számos tényező hatott. Közéjük sorolhatom a diákkorban szerzett könyv- (de nem könyvtári!) élményeket, egy-egy tanárom, illetve általam megismert könyvtáros máig tartó hatását, majd később az igazgatói feladatok mind teljesebb ellátásához kapcsolódó önképzési stúdiumokat (alapfokú könyvtárosi vizsgám is jelzi, hogy becsülöm azt a munkát, amelyet vezetőként, is tisztelek mindenkor könyvtáros munkatársamnál) s nem utolsósorban azt a felismerést, hogy rendkívül nagy segítséget nyújthatnak az iskolai és a közművelődési könyvtárosok, a könyvek, folyóiratok a neveléshez, oktatáshoz.

S az, hogy az érdeklődők egy-egy alkalommal talán többet, jobbat láthattak munkahelyeim (az iskolák) könyvtáraiban és magában az egész intézmény működési, nevelési rendszerében, mint esetleg másutt, csak úgy volt lehetséges, hogy a tantestület valamennyi tagja felismerte a könyvtár működésében azt a hatékony pedagógiai erőt, amely céljaink megvalósítását szolgálta. E felismerésnek, az ehhez vezető út megtalálásának segítése az igazgató, az iskolavezetés feladata.

A pedagógiai és a közművelődési folyóiratokban végigkísérhető az a folyamat, amely a mai állapot kialakulásához vezetett. A szemléleti, pedagógiai és nemegyszer szervezeti és anyagi változásokért folyó küzdelem, a számos vita, eszmecsere bizonyítja, hogy mai sikereinkhez, az iskolák és a könyvtárak egymásra találásához nem egynes út vezetett. Volt idő, amikor az iskola és a könyvtár, a pedagógusok és a könyvtárosok egymást szemmel tartva vigyázták „örhelyeiket”, integritásukat. Ma már úgy tűnik, hogy talán mi, pedagógusok voltunk a bizalmatlanabbak. Legalábbis ezt tükrözték azok az írássok, amelyek a 60-as évek végén a *Köznevelésben* jelentek meg, s amelyek megvitatása során az eszmecserebe bekapcsolódva más lapok (köztük a *Könyvtáros* is) helyet adtak a véleményeknek. A pedagógusok és a könyvtárak akkor még viszonylag tisztázatlan kapcsolataira utaló „Mit várnak a pedagógusok a könyvtártól?” című, a *Könyvtáros* 1969. évi 12. számában megjelent írásomban magam is foglalkoztam a pedagógusok és a könyvek kapcsolatával, a nevelői könyvtárak helyzetével, a szakirodalmi tájékoztatás megoldatlanságával, a könyvek beszerzésével kapcsolatos gondokkal, a kölcsönzés módjával, és felvettem egy, ma már eldöntött kér-

dést is, azt, hogy kell-e tanuló könyvtár az iskolában. Mivel pedig munkám folytán erős szálak fűttek a közművelődéshez (tanyai tanítóként ezzel is foglalkoztam — és nemcsak kötelességből), szoltam a községi könyvtár és a pedagógusok kapcsolatáról is. És mert 1969-ben a pedagógusok továbbképzéséről miniszteri rendelkezés jelent meg, leszögeztem írásomban, hogy a kor diktálta színvonalon álló oktatás-nevelés, csak a könyvvvel, a könyvtárak és a könyvtárosok segítő közreműködésével valósítható meg. A cikk kapcsán kialakult vitából leszűrt tanulságok számomra nagyon hasznosak voltak, ám e véleménynyilvánítások alapján másokban is erősödhetett az a felismerés, hogy a könyvtáraknak nagyobb szerepet kell kapniuk az iskolai nevelésben és oktatásban. S hogy a pedagógusok és a könyvtárosok együttes küzdelme nem volt eredménytelen, hadd utaljak olyan gondokra, amelyek azóta megoldódtak. Volt például akkoriban iskolai költségvetés könyvbeszerzési keret nélkül, a könyvek túlnyomó többségét központilag küldték szét, figyelmen kívül hagyva az iskolák közötti különbségeket, külön állt a nevelői és az ifjúsági könyvtár, a könyvtárosok — alig egy-két kivétellel — társadalmi munkában végezték teendőiket, a községi könyvtár és a nevelőtestület, az iskolavezetés alig-alig vett tudomást egymásról stb.

A kertai modell — veszprémi eredmények

Később (1972-től) körzeti iskolaigazgatóként és klubkönyvtár-vezetőként a közművelődési és az iskolai könyvtárak együttműködését igyekeztem megvalósítani. E munkáról a *Könyvtáros* is beszámolt (A közművelődési és az iskolai könyvtárak együttműködése Kertán, 1974. 10. sz.). Az az állapot ugyanis, miszerint a körzethez tartozó négy községben külön iskolai és közművelődési könyvtár működött (tehát összesen nyolc!), a fejlesztés szempontjából tarthatatlan volt. Az elkülönülés nemcsak az olvasói igények kielégíthetlenségét okozta, hanem az ésszerű, gazdaságos könyvbeszerzést, valamint a könyvtáros munkatársak szakmai fejlődését is akadályozta.

A kibontakozást egy új működési mechanizmus kialakítása segítette, valamint az, hogy a könyvtárosok valamennyien pedagógusok voltak. Így elképzeléseinket valóban olyan cél érdekében valósíthattuk meg, amely valamennyi érdekelt igényének megfelelt. A változtatásokhoz az elvi alapot az oktatáspolitikai parthatározatnak a közművelődési intézmények és az iskola kapcsolatának szorosabbá tételére vonatkozó követelménye adta, a szakmai segítséget pedig a Devecseri Járási Könyvtár igazgatójától, Kovács Emiltől kaptuk meg. A község vezetősége és a nevelőtestület (amely négy község nevelőiből állt) tevékeny részt vállalt a „kertai modell” kidolgozásában és megvalósításában. (A vállalkozást, majd a munka összehangolását a *Körzeti Művelődési Híradó* című tájékoztatónk is segítette.)

Két év alatt nemcsak a közművelődési, hanem az iskolai munka is átalakult, és ennek egyik kulcstényezője a könyvtári tevékenység szervezeti és tartalmi megváltozása volt. A kertai iskolai és közművelődési könyvtárat azonos vezető, egy pedagógus irányította. Itt történt az állománygyarapítás. A társközségi könyvtáraknak bő választékuk volt napilapokból és folyóiratokból, a könyvekből pedig letéti anyagot kaptak, amelynek egy részét néhány hónapoként kicseréltük. A párhuzamos beszerzések megszüntetése következtében a központosított pénzfelhasználás (növekedések nélkül is) két-háromszoros választékot teremtett. (Minden egységben maradt bizonyos törzsállomány, sőt folyamatosan gyarapodott is.)

A könyvtár és az iskola közös szervezésében működtettük a dolgozók általános iskoláját, amelynek tanulmányi munkáját célszerűen kiválasztott könyvanyag segítette. Bevezettük a részleges szaktantermi rendszert, és a tantárgycsoportos oktatás segítésére nagyobb számú könyvet helyeztünk el a szaktantermekben. E „közközeliség” a könyvek pedagógiai-szakmai használati értékét nemcsak a nevelők, hanem a tanulók esetében is megnövelte. Rátértünk a *Könyvtárellátótól* történő vásárlásra, mert addig a beszerzés, a vásárlás csak esetleges, alkalmi volt. Tervszerűség, tudatosság, hatékonyság — ezek voltak célkitűzéseink a könyvtári munkában. Megvalósulását olyan tények bizonyították, mint például a felemelt kölcsönzési idő, a tiszteletdíjak növekedése, a könyvállomány rohamos gyarapodása, a könyvek, az olvasás iránti igény fokozódása, a könyvtári foglalkozások széles skálájának kialakulása, áttételesen pedig a szakkörök és résztvevőik számának emelkedése, az olvasómozgalomban történő kiterjedt és tevékeny részvétel stb. A távlati elképzelések — az iskolai és a közművelődési intézmény közös elhelyezése; megfelelő munkatársi gárda, mindenekelőtt főfoglalkozású könyvtáros stb. — kiteljesítésére azonban máris nem volt lehetőségem: Veszprémbe helyeztek, ahol egy lakótelepi új általános iskola indításának gondjai, teendői adták számomra az újabb feladatokat.

A *Bem József Általános Iskolában* végzett tanuló- és nevelőközösségi, iskolavezetői tevékenységből nagyon sok kapcsolódott a könyvtárhoz, ugyanis a folyamatos, elmélyült tanulói önművelési készség kialakítása lett egyik fő célunk. Ennek elérésére

pedig az egyik leghatékonyabb pedagógiai műhelynek a könyvtárt tartottuk. Az integrált oktatást, nevelést az olvasóvá nevelés folyamatában kívántuk olyan szintre emelni, amellyel sokoldalúan tehetünk eleget a nevelési és oktatási terv követelményeinek.

Ebben az első vezetői feladat az volt, hogy a nevelőtestület, a tanulói közösség és a szülők elfogadják az ismeretszerzésnek, a jártasságok, készségek alakításának, a személyiségfejlesztésnek azokat a módjait, amelyek a tanítási órán kívüli tevékenységhez kapcsolódnak, így például a színház, a hangversenyek, a kiállítások látogatásának nevelőhatását és a könyvtárét, amely a tanulók érdeklődésének legsokoldalúbb kielégítésére képes. Ehhez azonban a feltételeket is meg kellett teremtenünk. Eredményeink igazolják, hogy a helyes vezetői elképzelés hatást tud gyakorolni a folyamatban részt vevő nevelőkre és tanulókra. (Természetesen a könyvek, a könyvtár nyújtotta szolgáltatások felhasználása nem egyetlen lehetséges ismerve a nevelő- és oktatómunka korszerűsítésének, de a könyv, a könyvtári tevékenység hatékonyság befolyásolni a pedagógiai folyamatokat, ha aktív szerepet kap és vállal az iskolai tanítási órákon és azokon kívül folyó tevékenységből.)

Négy év alatt a tanulók száma 760-ról 1300-ra, a nevelőké 47-ről 84-re emelkedett. Három év után már csaknem tízezer könyvtári egységünk volt, körülbelül kétszázezer forint értékben. Főfoglalkozású könyvtárosunk és a könyvtár feladatait működési szabályzatban rögzítettük. Ez nemcsak szakmai tennivalókat, hanem minden olyan pedagógiai feladatot is tartalmazott, melynek az intézményi fő teendők megvalósítását kellett segítenie. (A tanulók nagyobbik része az egész napot az iskolában töltötte — számukra tehát a könyvtár döntő jelentőségű volt —, az önképzéshez megfelelő könyvanyagot és folyóirat-állományt kellett a nevelők rendelkezésére bocsátania, segítette az iskolán belüli közművelődési munkát stb.) A működési szabályzat a következőket tartalmazta: 1. A könyvtár feladatai, 2. A könyvtáros feladatai, 3. A könyvtár gyűjtőköre és állománya, 4. Állománygyarapítás és -apaszítás, 5. Nyitvatartás, 6. Kölcsönzés, 7. Tájékoztató munka, 8. Együttműködés az iskola nevelőivel.

A heti nyitvatartási időt 24 órában állapítottuk meg. Hetenként egy zárt napot is kijelöltünk, hogy ekkor a könyvtáros elvégezhesse a belső rendezést, a katalogizálást, felkészülhessen a foglalkozásokra, képezhesse magát stb. (E feladatok munkaidejének 40—50 százalékát tették ki, s így elértük, hogy a nyitvatartási idő alatt egyéb munkáktól mentesülve teljesen az olvasóknak, a tanulóknak szentelhesse idejét.)

A funkció bővülését jelezte, hogy a könyvtárt elláttuk nem nyomtatott ismerethordozókkal (hanglemezek, diafilmek, filmek, magnószalagok) és a használatukhoz szükséges nagyrértékű képes-hangos eszközökkel.

A működési szabályzaton kívül a könyvtárnak feladatokat adott még az intézményi munkaterv, s adtak a munkaközösségek programjai, a továbbképzési terv, valamint az Irányelvek is. Az Irányelvek esetében nemcsak a szakmai-pedagógiai célkitűzések teljesítését, hanem az előírt mutató- és irányszámok elérését is elsőrendű feladatunknak tartottuk.

Könyvtárosunk saját munkatervet is készített. Nevelőtestületi egyeztetés és iskola-vezetői jóváhagyás után ennek alapján végezte és hangolta össze a nevelők, a tanuló- és napközis csoportok, a különféle kis létszámú művelődő közösségek (szakkörök, nevelői munkaközösségek) könyvtárral kapcsolatos tevékenységét.

A tanulás és az önművelés segítője

Könyvtárunk munkája két tevékenységi területhez kötődött: a tanítási órákhoz és az azokon kívüli foglalkozásokhoz. A pedagógiai célok minden esetben azonosak (személyiségfejlesztés), a megvalósítás módszerei azonban eltérőek voltak.

A tanítási órákhoz kapcsolódó fő feladatoknak a következőket tartottuk: osztálytermi órákra könyvek kölcsönzése, ajánlása, témabibliográfia összeállítása, a tanulók tanórai felkészülésének segítése, a szaktanárok által javasolt könyvek beszerzése és feldolgozása (például tartalmi ismertető készítése), a nevelők konzultatív jellegű segítése stb.

A könyvtári órák vezetését nem tartottuk könyvtárosi feladatnak, ezek megtartása egyértelműen tanítóink, tanáraink kötelezettsége. Könyvtárosunk szaktanácsadóként vett részt a tervezésben és asszisztensként dolgozott az órán, segítette a nevelőt és a tanulókat az óra egyes szakaszaiban. Viszont önállóan vezette azokat a foglalkozásokat, amelyeken az első osztályosok megismerkedtek a könyvtárral, szolgáltatásaival.

A tanításon kívüli foglalkozások esetében sokoldalúságra, változatosságra törekedtünk. Ebben az úttörőcsapat vezetősége is segítségünkre volt. A csapatvezetőség, az iskolavezetés és a könyvtáros közötti jó egyetértés eredményeként a könyvtár a szabadidei művelődési és szakmai tevékenység fő színhelye lett. Kiemelkedő munkát végeztek szakköreink (irodalombarát-, úttörő-riporter-, zenei stb.). Tanulóink nagy ér-

deklódással (és előzetes könyvtári felkészüléssel!) vettek részt a zenei, az irodalmi és a természettudományos fejtörőkön, vetélkedőkön. Itt készültek fel az úttörő szaktárgyl versenyekre, az évfordulók megünneplésére, szakköri versenyfeladatokat oldottak meg, játékdélutánokon vehettek részt.

E változatos program azonban csak úgy valósulhatott meg, hogy a nevelők e munkában nem hagyták magára a könyvtárost, hanem szakjuknak, érdeklődésüknek megfelelően segítettek a rendezvényeket.

A hátrányos helyzet felszámolásáért

Szabadidei kulturális rendezvényeink egy részénél a résztvevők kiválasztásakor a pedagógiai tudatosság, tervszerűség volt a fő szempont. Foglalatosságainkba feltétlenül be akartuk vonni azokat a tanulókat, akiknek a családi művelődési háttér nem nyújtott megfelelő kulturális ösztönzést, önművelődési lehetőséget. Ezért évenként családi művelődési háttér-vizsgálatot végeztünk. Így például felmértük, van-e a családban tévé, rádió, lemezjátszó, diavetítő, mennyi saját könyvük van a tanulóknak, milyen a színházba, moziba, kiállításra járók aránya, tanulnak-e hangszereken, részt vesznek-e tanórán kívüli nyelvvoktatásban, tagjai-e sportegyesületnek, ki jár közülük rendszeresen túrázni stb. Mindezek személyre szóló adalékul szolgáltak nemcsak a szabadidei programok tervezéséhez és szervezéséhez (a művelődési hátrány csökkentése érdekében), hanem a tanórai differenciált munkához, foglalkoztatáshoz is lehetőséget adtak. Így válhatott könyvtárunk a tanulók nevelésének egyik központjává. Segítséget adtunk a tanulóknak és a szülőknek azzal is, hogy évente ajánló bibliográfiát készítettünk azokról a folyóiratokról, könyvekről, amelyek segíthették a tanulmányi munkát. Sőt, e könyvek beszerzését is vállaltuk. Így évenként több ezer kötettel gyarapodtak a családi könyvtárak. (Ezt növelték az iskolai könyvvásárok is.)

A könyvtáros egyik fő feladatának jelöltük meg nevelőink önképzésének, továbbtanulásának segítségét. A különféle szakterületek irodalmáról a nevelési és szakmai értekezletekre ajánló bibliográfiát készített, kiállításokat rendezett stb. E munkákhoz kellő támogatást adtunk nemcsak a feltételek, hanem a közvetlen segítők megbízásával is. S az már természetesen tűnhet, hogy könyvtárosunk jó munkájának erkölcsi és anyagi elismerése sem maradt el. Véleményét nemcsak a könyvtári szakmai munkára vonatkozóan kértük ki, hanem könyvtárosként a távlati tervek, az iskolai nevelő és oktatási intézményi koncepciójának kialakításába is bevontuk.

Információs központ

1978 őszén egy új iskola (az 5. számú) felépítésekor a Bem iskola tanulóinak és nevelőinek több mint a fele az új intézménybe került, s ennek a vezetésére kaptam megbízást. Az intézmény olyan feladatokat lát majd el, amelyek a könyvtár funkcióinak számottevő bővülését feltételezik. Az iskola az *Országos Oktatástechnikai Központ* (OOK) bázisintézményeként az audiovizuális (AV) eszközök és anyagok (oktató-csomagok, filmek, transzparenszek stb.), a különféle AV-programok kísérleti műhelyévé válik, ahol az Oktatástechnikai Központ szakértőin kívül nevelőink is számos, ezzel kapcsolatos feladatot látnak el (lektorálás, AV-anyagok és -eszközök kísérleti kipróbálása stb.). Jelenleg már folyik a zárláncú tévéhálózat kiépítése (a stúdiónak függetlenített technikus vezetője van), szaktantermi rendszerben tanítunk stb. Mindezek indokolják, hogy könyvtárunk olyan információs központtá váljék, amely az iskolai technikai eszközök teljesítőképeségének megfelelő kihasználására, a megnövekedett elméleti és gyakorlati szakmai követelmények mind teljesebb kielégítésére alkalmas.

A könyvtárnak kijelölt helyiség 100 m² alapterületű; vezetője függetlenített magyar–könyvtár szakos tanár.

A könyvtárat komplex információs és kulturális központként működtetjük, ami azt jelenti, hogy egyrészt szervezője, lebonyolítója a művelődési programoknak, másrészt nemcsak könyvek, folyóiratok kapnak benne helyet, hanem minden olyan képeshangos dokumentum is, ami az iskolai munkában felhasználható (tehát a hanglemezek, a magnó- és képmagnó-szalagok, filmek, diafilmek, fényképek, reprodukciók stb.). Éppen ezért a stúdió a könyvtár egységeként — mint technikai szolgáltató részleg — fog működni, úgy, hogy egyszerre hat csatornán továbbíthat információt (képet, hangot vagy a kettőt együtt) a könyvtárba, a szak- és tantermekbe, a nevelői és a felkészülő szobába, az úttörőcsapat klubjába stb. Könyvtárosunknak így tehát nemcsak az *Új Könyvek*, hanem az Oktatástechnikai Központ által kiadandó *Új Média* című tanácsadó jegyzék alapján is gyarapítania kell majd az állományt. Ez utóbbi közlőné a megjelent új AV-dokumentumok bibliográfiai adatait, tartalmi leírását. Körülbelül harminc előállító cég ajánlotta fel a folyamatos tájékoztatást a jegyzék összeállításá-

hoz. (Az Új Média ötlete dr. Tóth Dezsőé, az Oktatástechnikai Központ osztályvezető-helyetteséé. Ő kapott megbízást a kiadvány szerkesztésére is.)

Mivel intézményünk, így könyvtára is nemcsak hazai, hanem egyben nemzetközi bemutatóhely lesz, az átmenet minden nehézségével számot vetve is örömmel vállaltuk a két éves előkészítő időszakot. S a Bem iskolában kialakított könyvtári hagyományokat megtartva, de szélesebb körű és korszerűbb, hatékonyabb szolgáltatást nyújtva tervezzük azt az iskolai nevelési-oktatási gyakorlatot, amely a jövő egyik lehetséges útja.

Tölgyesi József
a veszprémi 5. sz. Általános Iskola igazgatója

Megkérdeztük a fenntartókat

„A könyvtár segít nekem”

Beszélgetés dr. Forgó Istvánnal, Makó város tanácselnökével

Makó jól fejlődő, iparosodó, modern nagyüzemi gazdaságokkal rendelkező, élénk forgalmú város. Arról nevezetes, hogy megbecsüli, őrzi és ápolja irodalmi, politikai és egyéb hagyományait, emlékeit.

Könyvtárügyének helyzete azonban hosszú ideig siralmas volt. Az elmúlt nyolc év viszont döntő változást hozott ebben a tekintetben is.

1971. szeptember 25-én új könyvtárt avattak Makón. Milyen feltételek között dolgozik a könyvtár jelenleg, s hogyan tudja sokrétű feladatát ellátni? — kezdtük a beszélgetést Forgó Istvánnal.

— Javultak a tárgyi feltételek, 700 négyzetméteres, korszerű berendezésű könyvtár áll rendelkezésre. De gondjaink is vannak, mert a tizenhat fiókkönyvtárból tizennégy úgynevezett szekrénykönyvtár. Egyik legfőbb törekvésünk most az, hogy a következő öt éves tervekben hálózati könyvtárrendszerünkben is fokozatosan megteremtjük a megfelelő tárgyi feltételeket. Elsősorban helyiségekre gondolok: Arra törekszünk, hogy a külső városrészekben művelődési házakban, középületekben egy-egy nagyobb termet könyvtárszobának alakítsunk ki.

A személyi feltételek jók. A tizenegy főfoglalkozású könyvtáros közül csak kettőnek nincs felső- vagy középfokú szakképzettsége, a többiek ezt már megszerezték, vagy most fejezik be tanulmányaikat.

— *Nem kevés nehézséggel járhatott az új könyvtár megteremtése. Forgó elvtárs mindezt végigdolgozta, „végigszervezte”. Mit tanácsol azoknak, akik hasonló munkába kezdenek — vagy kezdenének, ha tehetnék — ma, 1979-ben?*

— Nehéz könyvtárat építeni, bár ma már vannak tervjavaslatok a „B”-típusú könyvtárak építésére. Amikor mi kezd-

tük, még a tervezők is nehézségekkel küzdöttek.

Tervezőnket a szülővárosa iránti szeretet arra ösztönözte, hogy szép megjelenésű, belső kiképzésében is újszerű építményt tervezzen, mégpedig olyan anyagokból, amelyek a makói Tüzipertelepen is beszerezhetők. (Végül a svájci és az olasz „Tüzipértl” is kellett vásárolnunk.) Azután meg nem akadt kivitelező... Célunk az volt, hogy a városban, de a város környéki községekkel együtt építsünk központi könyvtárat. Ehhez összpontosítani kellett az anyagi erőket. Végül a város és tíz község közösen hozta létre ezt a könyvtárat.

Nehézségek bőven akadtak, hol az egyik községnek, hol meg a városnak nem volt pénze. Közben a Tisza—Maros árvíz kétszer is elvonta az építéstől a kapacitást, sőt a védekezéshez elvittük az építőanyagokat is. Ezért aztán hosszabb ideig késett ez az építkezés. Nem volt könnyű, de most már legalább a megyében is vannak rá példák, hogyan lehet ezt megszervezni.

— *Sajnos — a városok közül — ez az egyetlen példa megyénkben...*

— Bármennyire nehéz volt is, ha újból kellene, most is így döntenénk. Hiszen az anyagi források nem nőnek arányosan a szükségletek növekedésével, ezért az igények ellentmondásban állnak az erőforrások nagyságával. Tapasztalatok szerint ez az ellentmondás tartós és folyamatos. De a beruházási, a fenntartási és üzemelési terhek vállalása nélkül nem teremthetnek meg a későbbi évek rendezett könyvtári munkájához a szükséges feltételek.

— *Milyen változásokat hozott az új intézmény a lakosság könyvtári ellátásában?*

— Az építés előtt 80 négyzetméteren működött a könyvtár. Inkább raktárnak festett. Nem tudtak dolgozni benne a könyvtárosok, nem tudtak odamenni az olvasóhoz sem, a betérők pedig nem tudtak leülni. Maguk válogathatták ki ugyan a könyveket, de úgy, mint a boltban a sötét vagy cukrot, aztán továbbmentek. Ráadásul a könyvtár egyik helyről a másikra költözött, általában a kocsmák előtt... Magyarul: alá volt rendelve a kereskedelmi, vendéglátói érdekeknek.

Mint említettem, 700 négyzetméterre nőtt az alapterület. Akkor 5 könyvtáros dolgozott, most 11. Ez minőségi változást is hozott. Új szolgáltatásokat vezettek be. Ilyen a zenei, továbbá a tájékoztatás fejlettségi rendszere, a helytörténeti különgyűjtemény stb. Ma már menetrendi felvilágosításért is a könyvtárhoz fordulnak és nem a Volánhoz. Döntő változás történt azonban más szempontból is: kétszeresére nőtt az olvasók száma. A könyvtár 1978-ban elnyerte a *Kiváló Könyvtár* címet, de országos első helyet nyert az *Olvasó munkásért* pályázaton is. Makó kulturális életében szintén megtalálta helyét könyvtárunk.

— *Milyen elképzeléseik vannak a tanyákban maradó lakosság ellátására?*

— A tanyai lakosság száma egyre csökken, bár még most is több mint 1200 ember él a tanyákon. A tanyai lakosság csökkenésével a tanyai iskolák is sorra bezárnak. Az idén valószínűleg az utolsó is megszűnik. Szekrénykönyvtár eddig is volt ezekben az iskolákban, a könyvtár célja most az ottmaradás. Ahonnan eljön a tanyai iskola, ott az épületét szeretné könyvtári klubnak berendezni; másutt pedig beépülni a meglevő tanyai klubba.

— *Úgy tudom, jó példa erre a dái tanyai klub.*

— Igen, ez az egyik példa. Ahol már van klub, ott van könyv, és forgatják is a tanyai lakosok. A dái könyvtárba mintegy tíz kilométer átmérőjű területről járnak az emberek. A harmadik elképzelés, illetőleg módszer — és ez gyakorlat is már — a *mozgókönyvtár*. Mű-

velődési autónk hetenként körüljárja a tanyákat, a volt iskolákat, ahol hetenként tart filmvetítéseket. Az autóban könyvek is vannak, s így gyakorlatilag már működik a mozgókönyvtár. De az autónak nem ez a fő feladata. Nagyon kellene a könyvtárnak egy saját kocsija. Mozdokonyabbá válnék a könyvtár, sűrűbbé a könyvcseré, nem volna köve a gépkocsi egy másik intézménybeli elfoglaltsághoz, tudniillik a művelődési központéhoz, amellyel jelenleg közösen használ egy mikrobuszt a könyvtár.

— *Az is elképzelhető, hogy ez a mozgókönyvtár „igazi” könyvtár legyen? Magyarországon is vannak már rá példák, hogy autóbust alakítottak át könyvtárnak.*

— Én szívesen benne volnék az ilyen-fajta megoldásban. Napjainkban e tájon a városhoz tartozó mintegy 700 km²-es területen 60 ezer ember él. Ha tehát a könyvtár még tevékenyebb akar lenni, megoldásként nagyon jó volna a bibliobusz.

— *Véleménye szerint hogyan segítette az új intézmény a közművelődést az elmúlt években?*

— Induljunk ki a könyvtár működési mutatóiból. Elsősorban abból, hogy kétszeresére emelkedett az olvasók száma. Csaknem 100 százalékkal nőtt a könyvforgalom, és megjelent egy új réteg, a helybenolvasóké, akik már a könyvtárban kutatnak, tanulnak, dolgoznak, vagy lapokat, folyóiratokat böngésznek. Sokszor csoportosan fordulnak a könyvtárhoz — például a KISZ, a szakszervezetek, az üzemek — a vetélkedők szervezésekor is. Nálunk nagy divatjuk van a vetélkedőknek. Hasznos, ha ezek tematikáját a könyvtár dolgozza ki, és végig ott marad a szervezők mellett segítőtársként, még a zsűriben is.

A tizenkét éves múltra visszatekintő *József Attila emlékbizottság* rendezvényeinek is a könyvtár a színtere. De más szervekkel is rendez közös programokat, irodalmi találkozókat, szakelődásokat. Télen, tavasszal vagy ősszel többet, nyáron kevesebbet, de ha számukat elosztanánk, akkor legalább két rangos rendezvény jutna minden hónapra. És ezekre az érdeklődők rendszeresen eljönnek.

— *Az említett közművelődési intézményekhez, illetve tömegszervezetekhez fűződő kapcsolatok mellett milyennek találja a könyvtár együttműködését a város művelődési, oktatási intézményeivel, társadalmi szervezeteivel?*

— Az általános iskolákkal kiválóan. Jónak a középiskolákkal, a szakmunkásképzővel, a KISZ-szel, a szakszervezetekkel. A Hazafias Népfronttal is több közös rendezvénye volt a könyvtárnak, a város négy termelőszövetkezetével

pedig együttműködési szerződést kötött. Kiemelkedő a József Attila Termelőszövetkezet szerepe, amely a névadójával kapcsolatos rendezvények megvalósításában ténylegesen is részt vesz, anyagilag is segíti azokat. A múzeummal szintén szoros az együttműködés, ami abból a kényszerhelyzetből fakad, hogy még nem épült fel a múzeum új hajléka, s így a múzeum sok rendezvényének a könyvtár ad otthont, még az időszaki kiállításoknak is. Legkevesbé fejlett a kapcsolata a művelődési központtal, de úgy tudom, ez nem csak makói jelenség. Ennek az intézménynek az élére most fiatal vezető került, ezért határozott javulást remélünk. Bizonyos technikai, gazdasági összekapcsoltságok olykor nehézséget okoznak. Lehet, hogy e téren a különállóságra kellene törekednünk.

— A párthatározatok, a közművelődési törvény egyaránt hangsúlyozza, hogy a közművelődés ügye nem csupán e terület hivatásos munkásainak dolga, s nem csak tanácsi feladat, hanem minden vezetőnek, többek között a gazdasági vezetőknek is elő kell segíteniük e tevékenységet, mert ez politikai kérdés. Sikert-e Makón a gazdasági szerveket bevonni a közművelődési munkába?

— Az eddig felmerültek közül talán ez a legnehezebb kérdés, hiszen a gazdasági szervezetek általában különállóságukat hangsúlyozzák, és vannak is rá indokaik.

Egy szervezetet azért ki lehet emelni, az ÁFESZ-t, amely a könyvárusítás révén például a könyvhónapok rendezésébe bekapcsolódik, s emellett is sok anyagi segítséget ad a közművelődésnek.

— Milyennek ítéli meg a könyvtárosok anyagi és erkölcsi megbecsülését?

— Ha a megyei vagy az országos adatokat veszem alapul, akkor megfelelőnek. Néha talán kicsit jobb is annál. Amikor 1971-ben a könyvtár a járási tanácstól a városhoz került, 1800 Ft volt az átlagfizetés, beleértve a vezető meg a takarító fizetését is. Most nyolc évvel később, 3400 Ft az átlag. Tehát csaknem kétszeres a növekedés. Még így is az a helyzet, hogy a könyvtárosok fizetése nem kielégítő, ezért tőlünk telhetően továbbfejlesztjük a béreket. Erkölcsi megbecsülésük jele, hogy azóta ketten kaptak Szocialista Kultúráért kitüntetést, és egy könyvtáros Miniszteri Dicséretet kapott. De kevés a jutalomösszeg. Ezek még rendezésre váró dolgok.

— Mekkora a Makón élő értelmiségiek részvétele a közművelődési munkában, mennyire sikerült őket bevonni a közművelődésbe?

— A legnehezebb az agrárértelmiség bevonása a humán jellegű kulturális tevékenységbe. Tagjai között is sokan vannak azonban, akik keresik a kapcsolatot a könyvtárral, főleg akkor, ha szakirodalomra van szükségük. Ezért a könyvtár könyvjegyzéket állít össze számukra az újonnan megjelent kiadványokból. Az agrárszakemberekre a mezőgazdasági könyvhónap alkalmával lehet számítani, amikor szakelőadóként is részt vállalnak az ismeretterjesztő munkában. Eljönnek a jelesebb irodalmi ünnepélyekre is. Rendszeres a kapcsolat a pedagógusokkal. Főleg azokkal, akik osztályukat elhosszák a gyermekkönyvtári foglalkozásokra. A makói könyvtárnak már van törzsközönsége, majdnem könyvtári baráti kör ez, de nem megszabott szervezeti keretek között. Ők — a könyvtár hívására — ott vannak majd minden rendezvényen. Még sincs szó arról, hogy az egész makói értelmiség tevékeny részese lenne a makói kultúrának.

— Makónak és környékének közgazdasági helyzete lényegesen megváltozott az elmúlt év végén. Megszűnt a makói járás, és a járási hivatal hatáskörét, feladatait a városi tanács, illetve a végrehajtó bizottság vette át. Milyen hatással van ez a könyvtár munkájára?

— Az új helyzetben — úgy érzem — a könyvtár találta meg helyét a legkönyvnyebben. Hiszen eredetileg járási intézmény volt, aztán városi könyvtár, végül városi-járási könyvtár lett. Most is ugyanezt a munkaterületet látja el. Június 22-én koordinációs bizottsági ülést tartottak (tagjai a községi elnökök és a városi tisztviselők). Ez az új bizottság egyeztetni a tanácsi érdekeket, a politikai érdekeket a lakosság társadalmi érdekeivel. Itt második olvasásban terjesztették elő a művelődési és az oktatási intézmények együttműködésének ok-

mányát. A vita során nagyon megdicsérték a községi elnökök könyvtárunkat, mert az „jelen van” a községi könyvtárak munkájában, igen sok segítséget ad nekik. A városi könyvtár vezetőjét valamennyi könyvtárfenntartó megkérdezi, kikéri véleményét a községi intézményeket érintő döntések alkalmával. Ehhez a munkához is kellene a saját kocsi. Nagy segítséget jelentene egy sokszorosító és egy gyorsmásoló berendezés beszerzése. Erre, reméljük, helyileg is megtaláljuk a megoldást.

— *Milyen segítséget vár, és mit kap a makói könyvtár a hálózat központi könyvtárától, a megyei könyvtártól és a felügyeleti szervektől?*

— Tudomásom szerint e térségnek egy éve nincs megoldva a szakfelügyelete, pedig könyvtárosainknak nagyon hiányzik. Mindenki tudja, hogy ez nem pénz-, hanem személyi kérdés. Keresik tehát a megfelelő személyt...

Üdvözlénék egy olyan pályázati rendszert, amelyben — mint az Országos Közművelődési Alap esetében — a megyei tanács és a helyi fenntartók a nagy cél érdekében összefognának. Úgy, ahogy például a sportban meg lehet pályázni — mondjuk — egy bitumenes pályát. Mi megadnánk az összeg egy- vagy kétharmadát, és a fölöttes szervek hozzátennék a hiányzó részt. Így az országosan hozott határozatnak egész a végrehajtásig meg lehetne és kellene teremteni az anyagi alapját. Akkor mi is pályáznánk fontos feladatok megvalósítása, mint például a hálózatba tartozó könyvtárak fejlesztése vagy a technikai eszközök előteremtése végett.

A könyvtár rendszeres módszertani segítséget kap a Somogyi Könyvtártól. Ezzel a könyvtárhálózat elégedett is. Több megyei rendezvényt nálunk bonyolítanak le, amit mi örömmel fogadunk és szervezünk. Néha eredményesen.

A könyvtár a felső szervektől a könyvvásárláshoz is kap segítséget. Az évi könyvvásárlási összeg tehát úgy áll össze, hogy ad pénzt a megye és a város is. Ebből csaknem 200 ezer forint értékű könyvet vásárolhatunk évente. A könyvállományunk gyarapodása és összetétele ezért ma már jónak mondható.

— *Néhol csak ímmel-ámmal törődnek a könyvtárral, Makón pedig a jó gazda gondosságával figyelnek rá. Mi ennek az oka?*

— Erre a kérdésre talán egy mondattal is lehet válaszolni: felismertük a könyvtár szerepét a társadalom építésében. Úgy gondolom, ezzel magyarázható.

— *Az a gyanúm, hogy szubjektív okok is közrejátszanak. Nem véletlenül kapott Forgó elvtárs Szocialista Kultúráért kitüntetést. Hadd tegyem föl a kérdést: mi*

a könyv szerepe a tanácselnök életében, hogyan él a könyvtár nyújtotta lehetőségekkel?

— Az én életemben a könyvnek nagy szerepe van. Lehet, hogy néha már teher is vagyok a könyvtárosoknak, mert olyan könyveket is keresek rajtuk, amelyeket könyvtárközi kölcsönzéssel is alig tudnak megszerezni. A munkatársaimat szintén arra ösztönözöm, hogy a tanácsai anyagok előkészítésekor vegyék igénybe a könyvtár szolgálatait. A könyvtárban óriási tapasztalat halmozódik fel. Abból állandóan meríteni tudunk. Így jól megalapozott, korszerűbb és főleg az élethez jobban igazodó beszámolókat, tervek, egyéb anyagokat állíthatunk össze. Ez a munkamódszer a tanács falain túl is elterjedt. S különféle pályázatok meghirdetésekor azt is jelezzük, hogy az alapul szolgáló irodalom a könyvtárban megtalálható. Igyekszünk tanulmányokban is hasznosítani tapasztalatainkat. Én magam is sokat írogatok, és a könyvtár sokat segít nekem. A könyvtárosok mindent földérítenek, nem hagynak források nélkül...

— *Makó eddig a fészek szerepét játszotta a magyar irodalom életében. Fiaikat nevelt, akik kiröpültek, és másutt fejtették ki — vagy fejtik ki manapság is — tevékenységüket. Van-e ezekkel az emberekkel kapcsolata a városnak?*

— Igen. Makón olyan társadalmi helyzet alakult ki, hogy mostani építőmunkánkban nagy figyelmet szentelünk a város közeli és távolabbi múltjának. A fészek szerepe, tárgyi és szellemi öröksége pedig kötelezettséget jelent. Szerte az országban kapcsolatban vagyunk az innen elszármazottakkal. Budapesten például majdnem 300 tagú makói baráti kör működik a XIII. kerületi néprfrontbizottságban. Rendszeres összejöveteleket, irodalmi esteket tartanak, ahol Makóról szóló beszámolók hangzanak el. József Attila-estet is tartottak — velünk párhuzamosan. A Budapesten élő makói művészek léptek föl ekkor. A könyvtárban rendeztük meg azt a találkozót is, amelyre a makói baráti kör tagjai hazajöttek — egész autóbusszal. Erről később félórás televíziós műsort is láthattunk. Elhatároztuk, hogy irodalmi házat hozunk létre, s ez ma már működik. Ót hónap alatt több mint 5000 látogatója volt az Esper-sit-háznak. Szeretnénk fordítói konferenciákat is meghonosítani Makón... A költészet napja alkalmából is hívjuk haza a makóiakat. Jövőre pedig az Országos József Attila-ünnepségek alkalmából Csongrád megyében a szegedi József Attila Tudományegyetemmel közösen rendezzük meg az emlékünnepet.

Dr. Hajdú Géza

650 új olvasó az új épületben

1979. április 3-án este megnyitotta kapuit a Dombóvári Városi Művelődési Központ és Könyvtár befogadó új városi művelődési otthon. A könyvtár a Pécsi Tervező Vállalat által tervezett épület északi szárnyában kapott mintegy 600 m²-es területet.

A városi könyvtár 1979. március 26-án zárta be régi épületének kapuit, és kezdte meg a költözködést. Mivel ezt már előre pontosan megszerveztük, nyolc nap alatt le tudtuk bonyolítani úgy, hogy április 4-én rendezett könyvvállománnyal vártuk a látogatókat. A költözködésben 817 társadalmi munkás vett részt. A városi könyvtár anyaga az új ház megnyitása előtt öt helyen volt a városban: a zeneműtári anyagunk például a városi klubkönyvtárban kapott helyet, két tápraktárunk volt a város különböző utcáiban, külön épületben működött a gyermekkönyvtár, központi épületünk alapterülete pedig a jelenleginek mindössze egyhatoda volt. Új otthonunk a korábban külön-külön működő valamennyi részleget befogadta.

A könyvtár az épület balszárnyán helyezkedik el. A látogatókat egy kis előadóterem fogadja, ahol mintegy 150-en vehetnek részt a könyvtári rendezvényeken. Majd folyóiratlapozgató következik, s ebben az övezetben van a ruhatár és két irodánk is. A folyóiratok övezetét folyosó köti össze a kölcsönzôtérrel, amelynek mindkét oldalán a könyvtár anyagából összeállított kiállításokat tekinthetnek meg a látogatók. Az olvasói övezet a legimpozánsabb tér a könyvtárban: állományaival, vonzó berendezésével hosszabb ideig kielégítheti a kisváros könyvtári igényeit. Ebben a mintegy 400 m² alapterületű térben kapott helyet — válaszfal nélkül — a gyermekkönyvtár is, azaz a gyermekolvasói, -kölcsönzői övezet. Ez adja meg a lehetőséget arra, hogy a **gyermekek nagyobb zökkenő nélkül kerüljenek át a felnőttek olvasótáborába.**

Az olvasói térben van a 40 m² alapterületű zeneműtár, ahol 18 hallgató-hely várja az érdeklődőket. A könyvtári övezetbe tartozik még a 80 m² alapterületű tápraktár és az ehhez kapcsolódó feldolgozó iroda is. A fentiekén kívül még két egyszemélyes kutatószobát is berendeztünk; ezeket már a megnyitás óta eltelt rövid idő alatt is ki tudtuk használni: három felnőtt olvasónk készült fel itt a vizsgákra.

A központi könyvtár 44 ezer kötetből körülbelül 24 ezer kerülhetett a szabadpolcra. Ebben az évben a Kulturális Minisztérium jóvoltából 200 ezer forintból gyarapíthatjuk a könyvtár állományát. Ez rendkívül nagy segítség, mert Dombóvár lakosnkénti 2,6 kötetes ellátottsága nem éri el a megyei és az országos átlagot.

A könyvtárban jelenleg tíz szakalkalmazott dolgozik, közülük az egyik munkatárs a mintegy ötezer lakost szolgáló városi klubkönyvtárban végez könyvtári és klubtevékenységet, mégpedig napi teljes nyitvatartási időben.

A könyvtár naponta 10-től 19 óráig megszakítás nélkül nyitvatart. Pénteken szünetel a kölcsönzés, szombaton pedig 17 órakor zárunk. Vasárnap csak a folyóiratolvasó áll az érdeklődők rendelkezésére.

Az új épületben töltött 3 hónapos működésünk eredménye, hogy 1979. június 30-án az olvasók száma 654-gyel haladta meg az elmúlt év azonos időszakának adatait, sőt 173-mal meghaladja az elmúlt év végi olvasói létszámot is. Az emelkedés valamennyi korcsoportban és foglalkozási ágban kimutatható. Így a 14 éven aluliak száma 346-tal, a 15—24 éves korúaké 151 fővel, a 25—29 éves korosztálybelieké 146-tal, míg a 60 évesek és az idősebbek körében 11 fővel emelkedett a beiratkozottak száma.

Az olvasótáborban a munkások száma 148-cal, a szellemi dolgozóké 70-nel emelkedett. Öröndöletes, hogy az általános iskolai tanulók között 346 az új beiratkozó. Emeltesre méltó, hogy a szakmunkástanulók száma is az eddiginek duplájára nőtt.

A könyvtár forgalmi adatai szintén rendkívüli érdeklődést bizonyítanak: 1979. június 30-ig 2672 fővel többen látogatták meg az intézményt, mint az elmúlt év azonos időszakában. (Ebben az adatban nem szerepel a folyóiratolvasóba látogatók igen nagy száma.)

A kölcsönzött kötetek száma 5481-gyel emelkedett az 1978-as évhez viszonyítva. A forgalom-növekedést úgy értük el, hogy az újdonság varázsa és vonzása mellett egyéb propagandát nem alkalmaztunk. Sajnos, erre időnk sem volt, a könyvtári tájékoztatók sem készültek el, de a könyvtári élet fellendülése, az ott tapasztalható élénk forgalom és érdeklődés maga is rendkívül jó hatással van a munkára, a könyvtárosgárda magatartására, tevékenységére.

Fehérvári Lajosné

a Dombóvári Városi Művelődési Központ és Könyvtár igazgatóhelyettese

A székkutasi könyvtárban

Nem véletlen a szép eredmény

Nem nagy a székkutasi könyvtár. Alig 12 és félezer kötet sorakozik a polcain. De ha az itt folyó munkát, a könyvek hasznosítását figyeljük, mindjárt többszörösének tűnik az állománya. Nem történhet a faluban olyan előadás, ankét, vetélkedő, ifjúsági vagy egyéb rendezvény, amelyhez a községbeliek ne vennék igénybe a precízen rendszerezett ismeretterjesztő és szépirodalmi műveket. A könyvtár vezetője, *Simon Albertné* ébresztette fel ezt az igényt az emberekben. Hosszú évek agitációjának az eredménye ez. Annak a szellemnek a meghonosítása, hogy az ember és a könyv kapcsolata nem magánügy, hanem társadalmi kérdés.

Amikor meglátogattam, éppen a műsor összeállításán dolgozott.

— Ez az esztendő mozgalmasabb lesz a tavalyinál — mondotta a könyvtárosnő —, mert a nemzetközi gyermekévre is felkészültünk. Végig változatos és színvonalas rendezvényekkel akarjuk emlékeztetni ezt az esztendőt.

Tavaly 26 rendezvény, köztük számos ismeretterjesztő előadás, ankét, vetélkedő szerepelt a könyvtár programjában.

Amióta megalakult a községben a TIT-szervezet, különösen felélenkült a kulturmunka. Vezetője *Nagy Lajos*, a helyi József Attila Művelődési Ház igazgatója, aki Simonnéval együtt jól összefogja a falu értelmiségét. Nem okoz különösebb gondot részükre az előadók felkérése. Jönnek szívesen, mérnökök, közigazdászok, pedagógusok, orvosok és munkaidőn túl is vállalják az előadások megtartását.

Különösen jó a könyvtár kapcsolata az iskolával.

— Korábban az volt a gyakorlat, hogy a könyvtár kereste a kapcsolatot az iskolával. Hívni kellett őket. Most már ők jönnek — mondotta Simon Albertné. — Nemegyszer felkeresnek a tanárok és kérik, tartsunk több gyermekrendezvényt, mert ez jól segíti az iskolai oktató-nevelőmunkát.

Nincs ugyan külön gyermekkönyvtár, ehhez szűk a helyiség, de van gyermek-sarok. Itt zajlanak le a vidám foglalkozások. A könyvtár vezetője rendkívül nagy türelemmel és szeretettel készül fel egy-egy ilyen foglalkozásra. — Akkor maradnak itt a gyerekek szívesen, ha já-

tékos formában hívom fel a figyelmüket egy-egy jó könyvre vagy témára. Nem is gondolnak arra, hogy most tanulnak, de megjegyeznek sok hasznos dolgot — mondotta beszélgetésünkkor. Saját maga készíti a bábokat, posztóból síkformákat és még madárházat is, madarakkal. A versek, mesék, ifjúsági művek olvasása közben „építi be” mondókájába a megfelelő szemléltető eszközöket.

Kedvező fordulat tapasztalható a felnőttek olvasásában. Pár éve még az összes olvasó 60 százaléka iskolás korú, 14 éven aluli volt. Ez az arány megfordult. Mint mondották, mindenki tanul, lépést akar tartani a fejlődéssel. Fokozódik az érdeklődés a szakkönyvek iránt, s növeli a műfaji változatosság igényét az Olvasó népert mozgalom, valamint a népszerűvé vált Munka és műveltség vetélkedőre való felkészülés.

Három kihelyezett fiókkönyvtár működik a tanyavilágban, egyenként 250—300 kötettel. Nyolc volt, de a tanyavilág fokozatos elnéptelenedésével már a három is sok. Felmerült a kérdés: érdemes-e valamennyit fenntartani? A község vezetőinek véleménye: ameddig 15—20 olvasója van, nem szüntetik meg. A művelődés áldozatot is követel.

Az olvasómozgalom legfőbb ösztönzője Székkútasán a jó szervezés. Rendszeres tájékoztatók, plakátok, felhívások jelzik az iskolában, üzemekben, gazdasági egységekben, hogy milyen szolgáltatásai vannak a könyvtárnak, milyen új könyvek kerültek az állományba és mit ajánlanak a különböző vetélkedőkre való felkészüléshez. A községi és megyei tanács 10—10 ezer forinttal segíti évente a könyvtár frissítését. A megyei könyvtár 2—3 ezer forint értékű könyvet ajándékoz erre a célra. A tanyai fiókkönyvtárakba, Csicstátra, Szőkehalomra és Feketealomra pedig a járási könyvtár mikrobusza, s ahol nehéz a megközelítés, a községi tanács lovas fogata viszi a cserekönyvetket, enyhíteni a kint élők kultúrszomját.

A könyvtár falán berámázott oklevél, miniszteri dicséret a jó munkáért. Egy másik oklevél azt igazolja, hogy az Olvasó munkáért országos pályázaton a harmadik helyezést érte el a székkutasi könyvtár vezetője.

Nem véletlen ez a szép eredmény. A sikerek mögött rengeteg munka, sok-sok áldozat van, Simon Albertné nemcsak könyvtáros, de sokoldalú közeleti ember is. A Hazafias Népfőnt községi elnöke, tanácsstag és elnöke a helyi tanács szociálpolitikai és népművelési bizottságának.

— Számomra előnyös a közeleti tevékenység — mondotta —, társadalmi tájékozottságomat jól tudom hasznosítani a könyvtár vezetésében, kulturális programjának összeállításában. De korántsem vagyok elégedett az eredményekkel. Még mindig nincs elég érdeklődés az embereken a könyv iránt. Túlságosan befeléfordulók. A kelletténél nagyobb mértékű az anyagiasság. Ezen kedvezően lehetne változtatni, ha a munkahelyek politikai és kulturális vezetői, felelősei többet törődnek az ott dolgozók szemléleti nevelésével.

Kovács Imre
(Csongrád megyei Hírlap)

Jobban sáfárkodni a közpénzzel

Szovjet módszer a kisközségek jobb könyvellátására

Manapság majdnem megoldhatatlan feladat a kisközségek korszerűbb könyvtári gyakorlatának kialakítása. Sokat hallani ezt könyvtári szakemberektől a zalai helyzetre vonatkoztatva is, hiszen megyénk jellegzetes aprófalvas település-rendszerű. Hogy miben áll a gond? Egyrészt az az szorít, hogy szétaprózott a hálózat, korszerűtlenek a kiskönyvtárak, másrészt nyilvánvaló, hogy szakképzett könyvtárost se találni ilyen helyre. Mindebből következően főként a könyv-állomány rendszeres frissítése és a megalapozott könyvbeszerzés okoz problémát, vagyis a könyvtárak gyarapítására szánt közpénz jobb, okosabb felhasználása. Többféle kezdeményezés történt e nehézségek leküzdésére, s ma úgy látszik, hogy a Nagykanizsai Városi-Járásí Könyvtár által meghonosított gyakorlat hozhat sikert.

Mi a gond a járásban?

Nézzük, milyen a könyvtári helyzetkép erre felé. Kanizsa város környékén és a járás falvaiban, településein 74 tanácsí könyvtár működik, csak 13 község népesebb ezer lakosnál, sőt az átlag a 800 fő alatt van. Sok tehát a kisközség, s e települések több mint felében iskola sincs, a 46 — sokszor elavult — klubkönyvtár nem egy esetben a helység egyetlen kul-

turális intézménye. Egyébként féltucat községben van függetlenített, szakképzett könyvtáros, a többi településen tiszteletdíjas, szakképzetlen személy a helyi könyvtári munka felelőse.

A hetvenes évek közepén Dél-Zalában is tapasztalható volt az olvasómozgalom visszaesése, s a könyvtárügy gazdáivá vált helyi tanácsok többnyire nem tudtak felnőni e feladathoz. A tiszteletdíjas könyvtárosok rendszerint csak heti egy alkalommal kölcsönöztek, idejük legnagyobb részét elrabolta az adminisztrálás, a beszerzés, selejtezés. Vagyis azzal tudtak törődni legkevésbé, ami pedig elsőszámú feladatuk lett volna. A gondokat a kiskönyvtárak iránti érdeklődés megcsappanása is jelezte. A közös tanácsok évente egyébként 10—20 ezer forint körüli összeget fordítottak könyvbeszerzésre, s a lakosonként nem túl számottevő, átlag 5—6 forintnyi összeg sorsa sem volt biztos. Nyilvánvaló ugyanis, hogy egy szakképzetlen könyvtáros rendszerint nem a legcélszerűbben válogat az újdonságokból.

Két kezdeményezés

Ma egyébként az is feltűnő, hogy sokfelé megosztott a helyi könyvtárügy: vannak iskolai és vannak községi könyvtárak, vagyis gyakorta kétszer veszik meg

ugyanazt a könyvet, ami kislevelek esetében meglehetősen célszerűtlen. A kanizsai járásban ezért is kezdeményezték az iskolai és a községi könyvtár összevonását.

Három éve pedig egy másik kísérletbe vágta bele. Ezt az utat hazánkban elsősorban Veszprém megyében követik, valójában azonban egy szovjet módszerről van szó, amely ésszerű központi ellátást honosít meg egy-egy nagyobb terület egységeiben. A kanizsai városi-járás könyvtár egy átmeneti raktárat alakított ki, ahonnan ellátják a kezdeményezéshez csatlakozott tanácsi körzetek könyvtárait. Vagyis a körzeti tanács befizeti a városi-járás könyvtárnak az évi beszerzésre szánt összeget, s ott ebből megvásárolják a legfontosabb könyvjelöléseket, feldolgozzák az anyagot és természetesen ki is szállítják a helyszínre. Kézenfekvő az új módszer előnye: elsősorban a közpénz felelősségteljes felhasználását garantálja, másrészt megszünteti a kisközségek könyvtárosát az időrabló adminisztráciától.

Segít az új raktár

Mindezt az érintettek is felismerték, s ma hét tanácsi körzet 24 települése él a lehetőséggel; csak azért nem több, mert a jelenlegi ellátóraktár kapacitása

és személyzete egyszerűen nem győzne többet. Évente mintegy 95 ezer forint folyik be a városi-járás könyvtárhoz e célra, s 1976 óta több mint hatezer kötetet juttattak el a községi könyvtárakba. Egy részüket állandó letétként, más részüket pedig cserekötetként. S ez utóbbi egy takarékos gyakorlat okos újítása: koránt sincs annyi példányra szükség egy-egy újdonságból, ahány társközség akad a körzetben, hiszen a csere révén mindenhová eljut minden könyv. Magyarán — így többre telik.

S hogy mikor léphet be minden érdeklődő tanácsi körzet és könyvtár a kanizsai ellátórendszerbe? Valószínűleg már 1980-tól erre is sor kerülhet, ugyanis hamarosan korszerű, mintegy 25–30 ezer kötet átmeneti tárolására szolgáló raktár létesül Kanizsán. Úgy számolnak, hogy 1981-ig a járás valamennyi érdekelt kisközségi könyvtárának raktározási, beszerzési gondját megoldhatja majd e központi ellátó. Vagyis megújíthat e községek ma sokszor stagnáló könyvtári élete, hiszen ősdi állomány helyett friss könyvanyag áll majd rendelkezésre.

S persze az sem közömbös, hogy a központi ellátás olcsóbb a helyi könyvbekészítésnél, tehát az új módszer révén jobban lehet sáfárkodni majd a közpénzzel.

T. A.
(Zalai Hírlap)

Lapozgató

● TÓTH BÉLA DEBRECENI KÖZÉPISKOLAI TANÁR hetvenedik születésnapjára *Lenkey István*, a Kollégiumi Könyvtár munkatársa összegyűjtötte irodalmi munkásságának adatait, s a gazdag anyagból szerkesztett bibliográfiát az Alföldi Nyomda bibliofil formában megjelentette ([1979], 58, [3] l.). A kötet bevezető tanulmánya a tudós tanár életpályáját ismerteti. A bibliográfiai részben jóval több mint háromszáz tétel (kronologikus sorrendben) tanúskodik arról, hogy az antik és a régi magyar irodalom mellett a kortárs irodalom — kezdettől fogva részt vett a népi írók mozgalmában —, a tudománytörténet, a pedagógia története, elméleti és gyakorlati kérdései, képzőművészeti problémák is foglalkoztatták Tóth Bélát. (K. M.)

● A tizedik kötet jelent meg a SOMOGY MEGYE MÚLTJÁBÓL című levéltári évkönyv-sorozatban. A Kanyar József kaposvári levéltárigazgató által szerkesztett kitűnő sorozatnak erre a kötetére is felhívjuk a figyelmet, mert a megyére vonatkozó — országosan ismert történetek és jól felkészült helyi szerzők tollából származó — tanulmányok között mindig akad a megye határain kívüliek számára is fontos közlemény, másrészt a történelmi, gazdasági stb. tárgyú írások mellett valamilyen művelődéstörténeti cikk is szerepel majd mindegyik tanulmánygyűjteményben. E kötetben például Péterffy Ida mutatja be és elemzi Kazinczy János somogyi prédikátor (1753–1825?) gazdag állományú magánkönyvtárát (495 l. — 88 Ft)

NEGYEDIK ALKALOM-
MAL szervezett olvasótá-
bort a Békési Városi
Könyvtár Békés-Tarhoson.
A város és a megye szak-
munkásképző intézeteiből
jelentkezett 49 első- és má-
sodéves szakmunkástanuló
fiú és leány kétéves pro-
gramban vesz részt: ebben
az évben a lírai alkotások
megközelítése, a felszaba-
dulás utáni magyar líra
szerepelt a programban,
1980 nyarán pedig a mai
magyar prózával és a drá-
mával foglalkoznak a részt
vevő fiatalok, a kiegészítő
foglalkozások pedig a test-
vérművészetekkel állnak
kapcsolatban. Az egyhetes
nyári olvasótábor folytatá-
saként az új tanév folya-
mán klub keretében foglal-
kozik majd a Békési Váro-
si Könyvtár a helyben la-
kó szakmunkástanuló fia-
talokkal. (Cs. B.)

KÖNYVTÁRHASZNÁ-
LATI VETÉLKEDŐT ren-
deztek július első felében
az olvasótábori fiataloknak
a salgótarjáni Balassi Bá-
lint Megyei Könyvtárban.
Nógrád megyében az idén
is több olvasótábort szer-
veztek: A július első két
hetében megrendezett rét-
sági úttörő olvasótábor
résztvevői megismerkedtek
a járási könyvtárral, meg-
tekintették a banki nemze-
tiségi falumúzeumot, Hor-
váth Sándor keramikus
műtermét, meghallgatták
Dévai Nagy Kamilla műso-
rát, találkoztak Kiss Dénes
költővel, Vekerdy László
tudománytörténésszel. Tar-
talmas két hetet töltöttek
Baglyasalján a megye ne-
gyedik olvasótáborának
szakmunkás- és szakközép-
iskolai tanulói is. — Nó-
grád megye szlováklakta
községeiből (Nógrád, Va-
nyarc, Nézsa, Ósagárd,
Nógrádsáp, Felsőpetény) 17
pajtás tíz napot töltött Esz-
tergomban, a Komárom
megyei könyvtárak által
rendezett nemzetiségi tá-
borban. (B. G.)

Hírek

AZ ALKOTMÁNY ÜN-
NEPÉNEK TISZTELETÉRE
RENDEZETT KÖNYVTÁR-
AVATÁSOK sora aug. 13-
án CSORNÁN kezdődött:
itt a kórházépület föld-
szintjén megnyitották Győr-
Sopron megye harmadik
kórházi könyvtárát, amely-
nek létrehozását az SZMT
Központi Könyvtár anyagi-
lag is támogatta. (Lásd Si-
may Norbert cikkét a
Könyvtáros szeptemberi
számában.) 18-án GYOMÁN
a könyvtár 300 négyzetmé-
ter alapterületű új otthonát
dr. Csende Béla, a Békés
megyei Tanács művelődés-
ügyi osztályának helyettes
vezetője adta át a nagyköz-
ség lakosságának. Az 1,2
millió forint felhasználásá-
val átalakított egykori ma-
gánház falusias külsejének
jó elemeit megőrizve, sőt
ezeket egy hangulatos ka-
puval is megtoldva, városi
színvonalú, külön gyermek-
részleggel és zenei részleg-
gel is rendelkező könyvtá-
rat hoztak létre a békésiek.
— Ugyancsak aug. 18-án
avatták fel KARÁCSOND
község 100 négyzetméter
alapterületűre bővített
könyvtárát. Heves megye
egykori első falusi nép-
könyvtárának újjáalakítá-
sában és berendezésében a
megyei könyvtár is segítet-
te a helyi tanácsot. E me-
gyében a második könyv-
tárávatás színhelye BESE-
NYÓTELEK volt: itt a 14

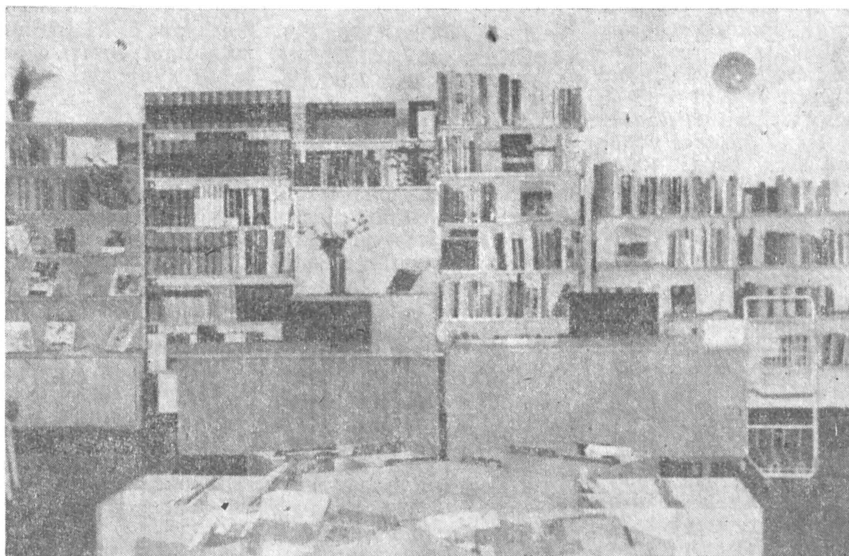
millió forint felhasználásá-
val épült nevelési központ-
ban 180 négyzetméteren he-
lyezkedik el az iskolát és a
lakosságot egyaránt szolgáló
új könyvtár. TATABÁ-
NYÁN aug. 21-én nyit meg
a teljesen átalakított és ki-
bővített nagy művelődési
objektum, az ún. Népház,
amely otthont ad a Bányász
Körzeti Könyvtárnak is.

RÉGI KÖNYVEIBŐL
rendezett kiállítást júl. 14-
től 20-ig a Bajai Városi-
Járási Könyvtár. A „Bajai
nyár” programja keretében
a honvédségi művelődési
otthonban bemutatott kiál-
lítás rendezői a könyvtár
10 ezer régi kötetéből válo-
gathattak, amelyek között
hetvenkét kézirat, egy ös-
nyomtatvány, ötven XVI.
századi mű és huszonkét
RMK-kötet is található. E
könyvek jelenleg a helyi
hiányában a könyvtár alag-
sorában tárolt volt főúri
könyvtárak (Hadik—Bar-
kóczy, Zichy) maradvá-
nyaiból és az egykori ba-
jai ferences könyvtár állo-
mányából származnak, s
nagyobb részük számbavé-
tele már megtörtént. (B. A.)

A NÉPHADSEREG
könyvtárosainak újabb
szaktanfolyama fejeződött
be a közelmúltban. A két
és fél éves középfokú kép-
zésben a helyőrségi műve-
lődési intézmények könyv-
táraiban dolgozó 54 könyv-
táros vett részt, és tett ál-
lamvizsgát. A diplomaátadó
ünnepséget szeptember ne-
gyedikén tartották.

HORVÁTH GABRIEL-
LÁNAK, a Móricz Zsig-
mond Megyei Könyvtár
igazgatójának „A magyar
irodalomért” emléklapet
adományozta a Magyar
Írók Szövetsége a nyíregy-
házi könyvtár által a Mó-
ricz-fordítók számára az
évforduló alkalmából ren-
dezett nemzetközi tanács-
kozás szervezéséért, vala-
mint a könyvtár eredmé-
nyes irodalomnépszerűsítő
munkájáért.

MERABONA

könyvtári bútorcsalád

Rilzánózott és festett kivitelben

Széles skálájú színválaszték

Gyártja és forgalomba hozza :

TÖVÁLL, SZANY

Ügyintéző: Németh László

Postacím: 9317 Szany, Szabadság u. 1.

**A berendezési tárgyakat helyszínre szállítjuk
és beszereljük.**

Díjtalan berendezési tanácsadás.

Miről írt a közelmúltban az NDK szaksajtója?

Szemle

A Magyarországról a Német Demokratikus Köztársaságba érkező látogató számára az első órákban még szokatlanok az utcákon nagy számban látható politikai transzparenszek és jelmondatok, amelyek nálunk inkább csak az ünnepek alkalmával díszítik a településeket. Ott, az NDK-ban ezek arra utalnak, hogy az első szocialista német állam komolyan veszi a politikai elkötelezettséget, amely a szocialista táborhoz köti, és nem feledkezik meg azokról a problémákról, amelyek a NATO közvetlen szomszédságából adódnak. Az utcai transzparenszek és jelszavak eszközül szolgálnak arra, hogy a lakosságban ébren tartsák és megerősítsék a helyes politikai öntudatot, így is védekezve az ideológiai behatolás ellen.

Az NDK fennállásának 30. évfordulójára készülődő kulturális és könyvtárügyi szaksajtó a politikai elkötelezettségnek még nagyobb jelentőséget tulajdonított. A *Der Bibliothekar* (A Könyvtáros) című lap is az elmúlt évben több alkalommal (1978/1., 1978/4. sz.) fő témaként foglalkozott a honvédelmi nevelés hatékonyságának növelésével, ezen belül pedig az irodalompropagandával, mint a szocialista hazafiságra és internacionalizmusra nevelés eszközével. A folyóirat, amely 1978-tól évente hatszor jelenik meg, igen fontosnak tartja ezt a témát, és feldolgozására neves szerzőket kért fel. *Heinz Weimann* ezredes cikke részletes adatokat közöl a NATO-államok fegyverkezésének fejlesztéséről, és ezt írja: a szárnyas rakéták és a neutronbomba kifejlesztésének korában kötelezővé válik a szocialista országok számára az, hogy a békés egymás mellett élésért és a leszerelésért folytatott küzdelem mellett a szocializmus és a béke megbízható katonai védelméről is gondoskodjanak. A védelemre való felkészülésnek egyik eszköze a kommunista nevelés, amelynek elválaszthatatlan része a jó irodalompropaganda. Ezt a könyvtárakban azért kell folytatni, hogy az olvasókban tudatosodjék az elért eredmények megvédésének szükséges volta.

Ideológiai kérdésekről írva a lap egy másik szerzője, *dr. Benno Pubanz Kurt Hager*nek a Kulturális Szövetség IX. kongresszusán elmondott vitaindítójából idézi a következőket: „Az NSZK tömegkommunikációs eszközei, a polgári pártok ideológusai és politikusai és a szociáldemokraták görcsösen igyekeznek rossz hírbe hozni a mi kultúrpolitikánkat. Hazugságokat és rágalmakat terjesztenek, és arra törekednek, hogy az NDK kulturális alkotóit bizonytalanná tegyék, bennük a félelem és kilátástalanság pszichózisát keltsek.”

Ezekből az idézetekből is érzékelhető, hogy mennyire más politikai és társadalmi környezetben élnek, alkotnak az NDK állampolgárai, és ebből következően más körülmények között fejlődik a könyvtárügy egésze is, mint nálunk.

A környezeti körülmények adják a magyarázatát *Klaus-Hinrich Byl* írásának is a lap elmúlt évi második számában. A szerző a könyvtárak belső életének problémáival, a rend, a fegyelem és a biztonság kérdéseivel foglalkozott. Írása részletesen tárgyalja az éberséggel, az államtitkok megőrzésével összefüggő feladatokat, továbbá szól a polgári védelem, a munkavédelem és a tűzvédelem könyvtári vonatkozásairól is.

Új osztályozási rendszer

A szűkebb szakma területére vonatkozó cikkekből főleg azokat kell kiemelni, amelyek az új osztályozási rendszer ismertetésével foglalkoznak. Ennek az igen nagy vállalkozásnak a végrehajtása több lépcsőben történik. A rendszert az állami nyilvános könyvtárakban, valamint a szakszervezeti könyvtárakban 1978-tól kezdtek bevezetni. A korábbi, 1949-es és 1961-es rendszerek ugyanis a társadalom és a tudomány fejlődési fokának már nem feleltek meg. Az új, nemzeti osztályozási rendszer a dialektikus és a történelmi materializmus legújabb tudományelméleti ismeretein alapszik, s a tudományterületek és a tudományágak összefüggéseit szerkezetében, valamint felépítésében is követi. A rendszer megalkotói a szovjet osztályozási rendszer tapasztalatait is figyelembe vették. A korábbi osztályozási rendszerből átvették a hierar-

chikus felépítési elvet, és a rendszer további fejlesztése érdekében már a bevezetéssel azonos időben lehetővé tették a későbbi változások beépítését, a tudományok várható fejlődésének megfelelően.

A rendszer bevezetése érthetően nagy érdeklődést váltott ki a könyvtárosok körében, ezért a folyóirat több cikkben is részletesen megtárgyalta a menet közben felmerült elvi és gyakorlati problémákat. Az osztályozási rendszer, amely rövidítve a KAB nevet viseli (Klassifikation für Staatliche Allgemeinbibliotheken und Gewerkschaftsbibliotheken) három részből áll: KAB/E jelzéssel a felnőtt irodalom, KAB/K jelzéssel a gyermekirodalom, KAB/T-vel pedig a hangdokumentumok osztályozási rendszerét tárgyalja. A rendszer általános felépítéséről, továbbá a felnőtt-, a gyermekirodalom és a hangdokumentumok osztályozási rendszerének sajátos vonásairól Walter Schierlich, Irmgard Dressler és Isolde Unger cikkeit olvashatjuk a folyóirat 1978. évi 2. számában.

Irodalompropaganda — statisztikai ismeretek

A Der Bibliothekar rendszeresen közöl módszertanilag jól felépített irodalompropaganda cikkeket. Ezek a szerző életrajzának ismertetése után a tárgyalandó művet elemzik, és segítséget adnak a könyvtárosnak ahhoz, hogy a közlemények felhasználásával vitákat, olvasói megbeszéléseket rendezhessen. A végén a szerző arra is kitér, milyen részletek alkalmasak felolvasásra, így nagyon megkönnyíti az amúgy is elfoglalt könyvtárosok felkészülését.

A könyvtárosok irodalmi tájékozottságát hivatott segíteni az egyes népek irodalmát többnyire folytatásokban tárgyaló sorozat, mint például Ewald Birrnek a japán irodalomról szóló tanulmánya vagy a hazánk irodalmát bemutató sorozat (1978/4., 5. sz.), amelyet könyvtárosi szempontból jól válogatott irodalomjegyzék tesz még használhatóbbá. Marianne Jonzeck írása a magyar irodalom jó ismeretéről tanúskodik.

Az új osztályozást tárgyaló cikkekhez hasonlóan bizonyára nagy érdeklődést váltott ki a szakma képviselői között Dietlinde Tilsnernek, az erfurti megyei általános tudományos könyvtár munkatársának módszertani jellegű táblázatos segédlete az 1976-ban bevezetett betűrendes katalogizálási szabályzathoz, amelyet az NDK Könyvtári Szövetségének katalógusszerkesztési szakbizottsága adott közre. Az állami és a szakszervezeti könyvtárakra kötelező jellegű előírásokat tartalmazó szabályzatot megjelenése óta több segédlettel egészítették ki. A folyóiratban közzétett táblázatok a rövidesen megjelenő magyarázó példatár részét képezik, és alkalmasak az új szabályzat használatának megkönnyítésére. A táblázatot kísérő magyarázó szövegből kiderül, hogy a folyóirat e kérdéssel még részletesen óhajt foglalkozni (1978/3. sz.).

Több számban (1978/3., 5., 6.) adott közre a folyóirat dr. A. Franától és dr. R. Kriegtől statisztikai alafogalmakat és módszereket tárgyaló tanulmányokat. A szerzők szándéka az volt, hogy a könyvtárosokkal megismertessék a számítási eljárásokat, amelyek segítségével a begyűjtött számadatokból következtetések és a munkára vonatkozó értékelések állíthatók össze. A cikkek egyebek között a statisztikai szűrőpróbák és becslések kérdését tárgyalják, továbbá a képviselői minta nagyságára vonatkozó számításokat, a valószínűségszámítás alapjait, valamint a korreláció-, a regresszió- és a trend-számításra vonatkozó ismereteket. Ezzel a sorozattal, hozzávéve a korábbi években ugyanezen szerzőktől megjelent hasonló jellegű tanulmányokat is, gyakorlatilag a könyvtárban előforduló valamennyi statisztikai jellegű probléma megoldható, feltéve, hogy az alapvető matematikai ismeretek sem idegenek a könyvtárosoktól. (Szakfelügyeleti tevékenységem során eddig úgy tapasztaltam, hogy a magyar könyvtárosok nagy része még az egyszerű átlag- és százalékszámításoktól is idegenkedik, és nem vállalkozik ilyen mélységű matematikai és statisztikai ismeretek elsajátítására.)

Könyvtári élet

Az NDK különféle könyvtárainak belső életébe enged bepillantást a folyóirat állandó rovata, az „Aus der Praxis” (A gyakorlatból). Szakszervezeti és állami könyvtárosok mondják el itt tapasztalataikat, amelyeket mások számára is hasznosnak ítélnek. Szó esik e rovatban a kórházi betegek könyvtári ellátásáról, az újító és ésszerűsítő mozgalom könyvtári eszközökkel való segítségével, a szovjet könyvtárosokkal történt tapasztalatcseréről, a könyvtárak új szolgáltatásairól, a mozgókönyvtári ellátásról vagy éppen a hangos-képes eszközök könyvtári használatáról. Az olvasó e rovat révén tekinthet be a legjobban az ottani könyvtárosok sokrétű munkájába.

Egymás munkáját megismerni és megbecsülni fontos feladat. Erről tanácskoztak egyebek között a szocialista országok könyvtári szakfolyóiratainak szerkesztői 1978 májusában Berlinben, amint arról a lap 1978. decemberi száma fényképes riportban beszámolt. (A tanácskozásról a *Könyvtáros tavalyi 7-es számában jelent meg ismertetés.* A szerk.) A szerkesztők ekkor megegyeztek abban, hogy a jövőben valamennyi lapszerkesztőség egyidejűleg és összehangoltan foglalkozik bizonyos előre meghatározott témákkal: Az első ilyen a nemzetközi gyermekév lesz, majd ezt követi Lenin születésének 110. évfordulója kapcsán egy cikksorozat, amely „A könyvtárak a szocialista társadalomban” címet viseli.

Az országaink közötti jó kapcsolatot jelzi, hogy a folyóiratban bőven találunk magyar vonatkozású írásokat: *Manfred Schnabel* a Komárom megyében töltött négyhetes tanulmányútról ad részletes beszámolót, de több magyar nyelvű szakmai kiadványról is olvashatunk **recenziót**.

Csaknem százéves szakfolyóirat

Az NDK másik könyvtártudományi folyóirata, a nagy tekintélyű *Zentralblatt für Bibliothekswesen* Európa legrégebbi könyvtári szakfolyóiratai közé tartozik. 1884 óta jelenik meg, a második világháború után 1947-ben indult meg újra, *Joris Vorstius* szerkesztésében. A folyóirat az ő irányítása alatt a tudományos könyvtárak szakmai orgánumává fejlődött. A folyóirat a könyvtártudomány legújabb eredményeinek közlése mellett nagy gondot fordít a polgári könyvtártudományi elméletekkel folytatott vitákra, továbbá bőven publikál recenziókat, szaktudományi bibliográfiai írásokat, valamint ismertetéseket a külföldi könyvtárak munkájáról.

A 91. évfolyam — 1977 — egyik figyelmet keltő cikkében (2. szám) a könyvtáraknak a kulturális örökség megőrzésében, ápolásában, feltárásában és terjesztésében végzett munkáját tárgyalja *Horst Kunze*. A szerző a könyvtártudomány kiváló művelője, jól ismert a magyar könyvtárosok körében is, hiszen *Bibliothekslehre* (Könyvtartan) és a *Lexikon des Bibliothekswesens* című művét gyakran forgatjuk, az NDK-ban pedig könyvtárosnemzedékek nőttek fel Kunze professzor irányításával. Ebben a tanulmányban a kulturális örökség fogalmának kibővülését elemzi, különös tekintettel arra a változásra, amely jelentésében 1945 után végbement. Korábban ugyanis ez a fogalom elsősorban az ősnymtatványokra, kéziratokra és ritkaságokra korlátozódott, az új gyakorlat viszont a munkásmozgalom és az antifasiszta harc irodalmi termékeinek felkutatását és megőrzését is természetszerűleg ide számítja.

A folyóirat külföldi szerzőket is megszólaltat: *Olga Golubevának*, a leningrádi *Szaltikov-Scsedrin Könyvtár* igazgatóhelyettesének tanulmánya arról szól, milyen szerepet töltenek be a szovjet könyvtárak a fejlett szocialista társadalom életében. A szerző fontosnak tartja azt, hogy a dolgozók esztétikai nevelésében új formáknak lehetünk tanúi, sok könyvtárban művészeti részlegek, fénykép- és képzőművészeti reprodukció-gyűjtemények jöttek létre. Tárgyalja a könyvtárak feladatait a tudományos-technikai fejlődésben is, a könyvtári ellátási rendszer tökéletesítésére irányuló törekvéseket és a könyvtártudomány szerepét mindezen feladatok megvalósításában.

A szovjet könyvtártörténeti kutatásokkal foglalkozik a folyóirat 1977. évi 8. és 9. számában *Alexander Greguletz*, a Könyvtártudományi Intézet munkatársa, aki az alapvető célkitűzések és feladatok ismertetése után bemutatja a szovjet könyvtártörténeti kutatás szervezetét, s rámutat arra, hogy az utóbbi években nagy fejlődés következett be a kutatások lépcsőzetes megszervezésének hatására. A szerző ismerteti azokat a kutatásokat is, amelyek a lenini életmű könyvtári vonatkozásainak felkutatására irányulnak. Már megjelent a *Lenin és a könyvtárügy* című gyűjtőkötet, amelyet a tervek szerint további dokumentum-gyűjtemények fognak követni, például a *Lenin és a szovjet könyvtártudomány, A könyv és a könyvtár Lenin életében, Lenini dokumentumok nyomában*.

A tanulmány arról is tájékoztat, hogy tervbe vették egy több kötetes mű kiadását *A könyvtárügy története a SZU-ban 1917–1977* címmel. A szerző ismerteti a Szovjetunióban folyó könyvtártörténeti képzés néhány problémáját is. A tanulmány — amelyet gazdag bibliográfiai jegyzetanyag egészít ki — bizonyít arra, hogy a szocialista országoknak a könyvtártörténeti kutatások területén is célszerű megvalósítaniuk a szoros együttműködést.

Munkaszervezés

Az időszervi kérdések is tág teret kapnak a *Zentralblatt für Bibliothekswesen*-ben, mint például a tudományos könyvtárak munkaszervezése, amely a fejlődés egyik kulcskérdése. Az 1977. évi 11. számban két cikk is foglalkozik ezzel a témával: *Gerlinde Kaufmann* (Karl-Marx-Stadt) a tudományos könyvtárakban folyó

futószalag-rendszerű feldolgozás kérdéskörét, valamint több külföldi példa nyomán az integrált feldolgozási munkamódszereket elemzi. A másik tanulmány szerzője, a prágai *Julie Krivinková*, a könyvtárközi kölcsönzés gazdaságosságával foglalkozik a legújabb számítógépes rendszerek alkalmazása kapcsán, s kimutatja, hogy a számítógépes rendszerek viszonylag magas költségigénye csak látszólagos, mert a rendszerek által elérhető megtakarítás nem helyileg kimutathatóan, hanem magasabb nép-gazdasági szinten jelentkezik a munka jobb hatékonyságában. A kicsinyes, a helyi gazdasági eredményeket hajhászó szemlélet akadályozhatja a korszerű, magasabb hatékonyságú rendszerek bevezetését.

A külföldi könyvtárak szervezési kérdéseiről ugyanebben a számban *Werner Dube* ír, aki a finnországi nemzeti könyvtári és információs rendszer felépítésének tervezetét ismerteti. Északi testvéreink már több, figyelemre méltó kezdeményezést valósítottak meg a könyvtárügyben, és az itt ismertetett tervezet is új utat mutat a különféle fenntartók által működtetett könyvtárak együttműködésének megvalósítására.

Mint már említettük is, az NDK-ban szemmel láthatólag régóta napirenden van a tudományos könyvtárak *egységes osztályozási rendszerének* kérdése. Az 1978. évi első számban erről ír *Herbert Höhne*, aki a bulgáriai és a csehszlovákiai tapasztalatok alapján arra a következtetésre jut, hogy a Szovjetunióban bevezetett könyvtári-bibliográfiai osztályozási rendszer alkalmas arra, hogy bizonyos átdolgozások után az NDK tudományos könyvtárainak egységes osztályozó rendszerévé is váljék.

Kurt Kümmel tanulmánya a tárolókönyvtárak létesítésének elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik az 1978. évi 2. és 3. számban. Ismerteti a téma nemzetközi vonatkozásait, külön teret szentelve a magyar publikációknak. Végül következtésként kimondja, hogy a legsürgősebb feladat a máris túlterhelt *Deutsche Staatsbibliothek* (Német Állami Könyvtár) tehermentesítése, egy körülbelül 5 millió kötet befogadására alkalmas raktár létesítésével.

Ugyanebben a számban tervrajzokkal és fényképekkel illusztrált cikkben kapunk tájékoztatást a Lengyel Népköztársaságban felépített új főiskolai könyvtárakról.

Magyar vonatkozású cikkekkkel sem marad adósunk a *Zentralblatt*. Elsősorban a recenzíós és a krónikarovatokban találunk bőven magyar vonatkozású közleményeket. Nem mulasztotta el a folyóirat az alkalmat, hogy megemlékezzék a *Szabó Ervin*-évfordulóról, ennek kapcsán közölte *Remete László* tanulmányát *Szabó Ervin* és a német könyvtárosok kapcsolatairól. (1978/6. sz.). Egy másik tanulmány (1978/7. sz.) szerzője a budapesti *Jantsits Gabriella*, aki a magyarországi könyvtárosképzés új útjaival ismerteti meg az NDK-beli olvasókat. Sajnos, a tanulmány nem ad teljes képet az új képzési formákról, hiszen nem emlékezik meg például a tanítóképző főiskolákon folyó úgynevezett szakkollégiumi rendszerről sem, emiatt a német olvasóban sem alakulhat ki átfogó kép a magyarországi könyvtárosképzésről.

Mezei György

Láttuk

a székesfehérvári SZMT Központi Könyvtár idei legújabb kiadványait, amelyeket a könyvtár a nemzetközi gyermekév és a Tanácsköztársaság 60. évfordulójának jegyében állított össze: A „Kis bibliográfiák” sorozat 106–113. sz. jegyzéke *Balázs Béláról*, *Karikás Frigyesről*, *Derkovits Gyuláról*, *Dienes Lászlóról*, *Latinca Sándorról*, *Sinkó Ervinről*, *Uitz Béláról* és *Velinszky Lászlóról* szól. Ezek az életrajzi kisbibliográfiák átlagosan 8500 példányban készültek, és összeállításukban a megye főhivatású szakszervezeti könyvtárosai vettek részt. A nemzetközi gyermekév tiszteletére eddig 114 000, igen szép könyvjelzőt adott ki az SZMT-könyvtár a székesfehérvári nyomdászok segítségével. Példányszám tekintetében kiemelkedik a sorozat indítója — a gyermekek nemzetközi évéről szóló —, amelyből 26 000 példány készült, valamint a két 18 000 darabos összeállítás, az „Öt világrész gyermekei” és a Móra Ferenc születésének 100. évfordulójára megjelent könyvjelző. Valamennyi könyvjelző szövegét az SZMT Központi Könyvtár munkatársai készítik, az illusztrációk pedig 1971 óta *Csurgai Horváth Györgyné* reklámgrafikus munkái. Érdekes, hogy míg a megjelent kisbibliográfiáknak csaknem fele Fejér megye szakszervezeti könyvtáraiba kerül, addig a könyvjelzőknek csak egyharmada marad a megyében. Az SZMT-könyvtár ugyanis rendszeresen 86 intézménynek juttatja el kiadványait. A nagy hálózati központoknak ezres tételeket postáz, de 10–20 darabot is küld a kis közösségi könyvtáraknak. A Fejér megyei szakszervezeti könyvtárosok összeállításai *Mezőkovácsházán* éppúgy megtalálhatók, mint *Tápióbicskén* vagy a szombathelyi *Berzsenyi Dániel* Megyei Könyvtárban.

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Szerettem a könyvtárak hangulatát

RÓZSA PÁL
műfordító,
a Szépirodalmi
Könyvkiadó
szerkesztője

Apámnak sok könyve volt, négy-öt ezer, könyvtárát mégis már kamasz-, sőt gyerekkoromban kevésnek, szűknek éreztem. Nem azért, persze, mintha nem találtam volna olvasnivalót benne, hiszen könyvei között sok régi és modern történelmi mű, népszerűsítő munka volt, s megvoltak a magyar és német klasszikusok is meg a *Nyugat* nagyjainak versei és regényei. De akkoriban, tizenhárom éves koromban került a kezembe Szerb Antal *Hétköznapi és csodákja*, s bélégyűjtői lelkesedéssel, rögeszmésen elhatároztam, hogy sorra elolvasom mindazokat a huszadik századi regényeket, amelyekről szó esik benne. Ezért iratkoztam be a *Hegedűs*-be. A kölcsönkönyvtár, amely a nagyváradai Fő utcán működött — ott laktunk mi is —, tulajdonosáról kapta nevét. Hegedűs Nándor, Ady egykori hírlapíró-kollégája és a költő nagyváradai napjainak majdani történetírója, remek intézményt alapított és vezetett. A Hegedűs minden igényt kielégített. Megvoltak ott a filozófia klasszikusai meg a *Színházi Élet* évfolyamai, bekötve (a színdarab-mellékletekkel együtt), a magyar és a külföldi remekírók meg a divatos szerzők — Knittel, Zsigray, Cronin, Bromfield, Harsányi, Howard Spring. En először a Szerb Antal említette szerzők műveit vettem ki a könyvtárból, Julien Greent, Gide-et, Alain-Fournier-t, Wildert, Virginia Woolfot, Martin Du Gard-t, Werfelt. Azután a népi írók következtek — a Hegedűsben őket is megtaláltam —, Szabó Zoltán, Illyés, Kovács Imre, Féja falukutató írásai. Csodával határos módon romos váradai lakásunkban a háború után megmaradt az olvasónaplóm: 1943-ban száz-

ötven könyvet kölcsönöztem ki a Hegedűsből. Ma már tudom, hogy ez a mohóság nem volt egészen szerencsés. Kamasz fejjel nem sokat érthettem az olvasott könyvekből, alighanem előítéletek, tévhitek is kialakultak bennem, felületes vélemények minden bizonnyal. De azt ma is szerencsémnek tartom, hogy ilyen korán — hála a Hegedűsnek — különböző hatásokról, ellentétes világ- és irodalomszemléleteknek tártam ki magam.

1947-ben Budapestre kerültem, egy év múlva fölvettem az Eötvös Kollégiumba mint magyar-francia-román szakos egyetemi hallgatót. A kollégium remek könyvtárában szinte hiánytalanul megtalálhattuk a magyar irodalom értékeit, de a latin, görög, francia, német és angol anyag is bőséges volt, nem szólva persze a tudományos művekről, folyóiratokról. A kollégium vezetősége már akkor föltálalta a szabadpolcos rendszert: kedvünkre olvashattunk a könyvtárban — illetve könyvtárakban —, sőt bármelyik könyvet fölvihetők szobánkba, csak egy cédulát kellett a helyén hagynunk nevünkkel, a dátummal. Nemigen éltem a lehetőséggel, jobban szerettem a könyvtárban olvasni, dolgozni, szemináriumi dolgozatok vagy vizsgák előtt nemegyszer hajnalig. A nagykönyvtárban éjjel után többnyire már csak hárman ültünk: egy rekesszel odébb Vekkerdy József, szankszrit, ógörög, cigány könyvek fölé görnyedve, a terem végében pedig egy orosz szakos gólya (ma egyetemi tanár), aki igencsak aluszékony lévén vekerkerét tíz perccel előreigazította, majd nyomban elaludt, az óra csörögésére aztán fölriadt, az ébresztőt megint beállította, újra elaludt — így ment ez óráig... Engem nem zavart. Mámorosan tanultam, hogyan kell megközelíteni egy témát, kezdtem elsajátítani a filológia módszereit, készültem az órákra, főként Gyergyai Albert óráira, belefeledkeztem az olvasásba — a munka gyönyörűség volt.

Nem sokáig: másfél év múlva kizártak az Eötvös Kollégiumból.

Azóta Budapestnek jóformán minden nagy közkönyvtárát megismertem, többnyire munkák során: a *Széchenyi* hírlap-tárában Kosztolányi cikkei gyűjtöttem, színházi osztályán Móricz és Szép Ernő kiadatlan drámáit kutattam föl, a *Szabó Ervin*-ben a Proust- és Stendhal-irodalomban merültem el, az *Egyetemi* lexikonjait és szótárait fordításokhoz hasz-

náltam, a *Parlamenti* Dunára néző szép kutatószobáiban régi Voltaire-kiadásokat böngésztem, az *Akadémia* kéziratárában a Szomory- és Kosztolányi-hagyatékot silabizáltam. Manapság divat szidni a könyvtárakat; tekintélyesebb tudóssal ritkán is találkozok közkönyvtárban az ember. Én, bevallom — talán a kollégiumi beidegzettségként — szeretem a pesti közkönyvtárakat, még akkor is, ha rossz a büféjük (nem mindnek), és pocskók a mellékhelyiségeik (csaknem mindnek). Szeretem a hangulatukat. Míg egy hírlapra várok, egyre szívesebben nézem el a szép bölcsészlányokat, amint bájos fontoskodással jegyzetelnek vagy a mikrofilmet tekerik, s még azokban a bogaras öregurakban is gyönyörködöm, akik — csodálatosképpen — sohasem fogynak el, hál' istennek; ha kimegyek a folyosóra elszívni egy cigarettát, odalesek a csókolózó szerelmesekre, akiknek a könyvtár alighanem inkább találka-, mint munkahely. Külföldön, ha csak tehetem, nem kerülöm el a közkönyvtárakat: ezt a hangulatot találok meg ott is. Az olvasás, ez a „megtorlatlan bűn” — ahogyan egy író nevezte, persze francia író — nemzetközi bűn, s az a hangulata,

a szelleme is. Eljutottam a British Museum olvasótermébe, a Bibliothèque Nationale-ba és a Sainte-Geneviève-be, a bukaresti Akadémiai Könyvtárba, még a tuniszi Nemzeti Könyvtárba is, amely eredetileg egyházi intézmény volt. Bátoran elmondhatom, hogy a pesti közkönyvtáraknak — minden híresztelés ellenére a világ híres, nagy könyvtárai mellett sem kell mindenben szégyenkezniök: anyaguk nem olyan gazdag ugyan, főként a legújabb művek tekintetében, s némelyiknek hiányos a technikai felszerelése, de a könyvtárosok általában tájékozottak és készségesek, az olvasó többnyire gyorsan megkapja, amit kér, a katalógusok áttekinthetők, a munkakörülmények kielégítőek. Merőben elavultnak csak egyet tartok; a zárt osztályokat. (Már a név is ijeszt: az elmekórházak súlyos betegeinek folyosóit juttatja az ember eszébe.) Harmincöt évvel a háború után eljött az ideje annak, hogy megszüntessék, illetve megnyissák őket: a magyar olvasók túlnyomó többsége remélhetőleg — és bizonyára — elég érett ahhoz, hogy meg tudja különböztetni a mérget a gyógszertől, a szemetet az értéktől.

a könyvtárak történetéből

Hajdúszoboszló olvasókörei a dualizmus korában

Az egykori hajdúváros, Hajdúszoboszló kiváltságai 1867 után megszűntek ugyan, de lakói tovább őrizték „kiváltságolt” helyzetük hagyományait. Ennek következménye az is, hogy a városban a függetlenségi eszmék az egész korszakban meghatározó szerepet tölthettek be. A XIX. század végére a város lakossága erősen rétegeződött, és számottevővé vált a középrétegek (kis- és középbirtokosság, iparosok, kereskedők, értelmiség) szerepe. A városban viszonylag nagy volt az olvasókörök száma, és ezek a lakosságot vagyoni helyzet, pártállás, illetve lakókörzetek (tizedek) szerint tömörítették. A hajdúszoboszlói olvasóköröket két alap típusba lehet sorolni. Az egyik a politikát teljesen kizárta falai közül. A másik típusba sorolhatók viszont kifejezetten politikai jelleggel jöttek létre, s mintegy pártszékházként (Függetlenségi és 48-as párt, újjászervezett szociáldemokrata párt) működtek.

„Politikamentes” olvasókörök

A tisztán szórakozási és művelődési célokat szolgáló olvasókörök közül az első

1840-ben alakult *Olvasóegylet* névvel. A Habsburg-önkénturalom éveiben tevékenysége feltehetőleg megszűnt, mivel 1874-ben ismét újjáalakult. Tevékenységéről csak a *kaszinóvá* alakulás (1890) után maradtak fenn adatok. Valószínű, hogy már előtte is főként kulturális célokat szolgált, s a város legmódosabb polgárai tartoztak tagjai közé. A kaszinó jól felszerelt könyvtárral rendelkezett, a századfordulóra könyveinek száma a Magyar Minerva 1901–1902-es kötetének adatai szerint elérte az 1300 kötetet. A kaszinó tagjainak szórakozását szolgálták a különféle játékok (kártya, biliárd, teke, sakk), valamint a bállok és a műsoros rendezvények is.

1892-ben alakult meg a VI. tizedbeli *Polgári Olvasókör*, mely a századfordulói jóformán csak vegetált. Ekkor rögzítették véglegesen az alapszabályt, rendezték be a székházat. A kör célja: „...a társas életet közhasznú eszmecserékkel, egyleti könyvtár fenntartásával, hírlapok és folyóiratok járatásával hazafias irányban fejleszteni, a tagoknak törvény által nem tiltott játék által szórakozást nyújtani.” Évről évre gyarapi-

tották könyvtárukat, mely 1902-ben 60 művel (40 kötet), 1917-ben már 284 művel (192 kötet) rendelkezett. Bár a jegyzőkönyvek olykor évi 20–30 kötetes ajándékozásokról is tanúskodnak, a könyvgyűjtemény csak kis mértékben növekedett — ami a könyvek sűrű használatára (s egyszersmind gyors elhasználódására is) utal. 1919-ben például a következő adományokat jegyezték fel: Egy világváros rejtelméi, Séta a világ körül, A magyar nemzet története, Egy főúri kastély titkai, továbbá 13 egyéb kötet, valamint a Tolnai Világlapja bekötött példányai és Justh János képviselő 10 koronás adománya.

Évente 5–10 lapot járattak, ezek között országosak (Budapest, Szabad Szó), illetve helyiek (Debreceni Független Újság, Szoboszló és Vidéke, Független Hajdúság) egyaránt voltak. A kör rendezett anyagi körülmények között működött, tagjai a módosabb polgárok közül kerültek ki. A tagok szórakozását szolgálták a különféle „tánczigalmak” és társas rendezvények is.

Az 1896-ban alakult *Iparos Olvasókör* szintén az „apolitikus” körök közé tartozott. A Szoboszló és Vidéke szerint: „... az ipartestület korszerűen haladni akar, s ... tagjainak alkalmat kíván nyújtani arra, miszerint hasznos könyvek és hírlapok olvasása által magukat képezhessék, s ismeretkörüket bővíthessék. A művelődési célú összejöveteleken kívül természetesen ez az olvasókör is évente több alkalommal rendezett bálokat, melyeknek bevételét a pénztár és a könyvtár gyarapítására fordították.

1901-ben alakult meg a *VII. tizedbeli Bocskai Polgári Olvasókör*. Tevékenységéről alig maradtak fenn adatok, ezek is csupán a különféle bálók rendezéséről adtak hírt. Ugyancsak 1901-ben hozták létre a *Vasút utcai Polgári Olvasókört*. Ennek tagjai is rendszeresen tartottak bálokat, melyek jövedelme a kiadások fedezését és a könyvtár fejlesztését szolgáltatta. A kör értelmiségi tagjai a téli időszakokban változatos témájú ismeretterjesztő előadásokat tartottak. 1910-ben például a következő témákról hangzottak el előadások: Az önálló bank fogalma; A vizek szerepe a természetben; A konyhakertészet; A repülés.

1905-ben alakult meg a *II. tizedbeli Polgári Olvasókör*, melynek tevékenységéről a fennmaradt bevételi-kiadási napló alapján nyerhetünk képet. A kör viszonylag szerény anyagi eszközökkel rendelkezett. Bevételre alig haladta meg a kiadásokat, ezért évente több alkalommal rendeztek bált a kiadások fedezésére. Mintegy 4–5 lapot járattak, könyvekre viszont csupán évi 2–3 koronát fordítottak. (Ebből csak 1–2 könyvet vásá-

rolhattak.) Érdekes — és egyben a tagság szokásait jellemző — tény azonban, hogy évről évre növekedett a kártyák beszerzésére fordított összeg. 1912-ben még csak 7, 1917-ben már 18 csomag kártya használódott el. A kártyák használati díjából származott a kör bevételeinek többsége. Ebből következik az is, hogy a kör inkább a könnyebb fajsúlyú szórakozási alkalmaknak nyújtott otthont, s alig törődött a tagok kulturális színvonalának emelésével.

A politizálók

Az olvasókörök másik csoportját a politikai tevékenységgel is foglalkozók alkották. Az 1887-ben megalakult *Függetlenségi Olvasókör* tagjai — ahogy az elnevezés is mutatja — a függetlenségi eszmék hívei voltak. Ez a kör irányította a városban az ellenzéki mozgalmat, s tagjai hozták létre a Függetlenségi és 48-as párt helyi szervezetét is, mely megbeszéléseit, értekezleteit a kör helyiségeiben tartotta. A kör tevékenysége hozzájárult ahhoz, hogy a városnak — rövid időszaktól eltekintve — mindig függetlenségi képviselője volt. A kör rendszeresen megünnepelte március 15-ét, s az ünnepségeken részt vett Justh János, a pártelnök Justh Gyula fia is. A politikai tevékenység mellett a tagság kulturális és szórakozási igényeire is gondot fordított a kör. Nagy könyvtárát Justh János is jelentős összeggel támogatta. A tagok művelődését szolgálták például az időszzerű politikai eseményekhez kapcsolódó ismeretterjesztő előadások is. Évente több alkalommal rendeztek bált; hagyománynak számítottak a Lajos-napi bálók, ezeket a város erdejében tartották.

A függetlenségi mozgalmon belül a század elejére szakadás következett be; ekkor új függetlenségi kör alakult, a *Függetlenségi és 48-as Kossuth-kör* (1902), melynek célja a Szoboszló és Vidéke szerint az, hogy a párt tagjai hasznosan és kellemesen szórakozhassanak. A Kossuth-kör életében is a politizálás töltötte be az elsődleges szerepet, ebben a körben is tartottak képviselői beszámolókat és megbeszéléseket. Március 15-ét itt is évről évre megünnepezték, az ünnep alkalmából táviratban köszöntötték Kossuth Ferencet és Justh Gyulát. A kulturális és a szórakozási igényeknek megfelelően könyvtárát tartották fenn, folyóiratokat járattak, filmvetítéseket rendeztek. Sor került aktuális kérdésekkel foglalkozó ismeretterjesztő előadásokra is. 1912-ben például a következő előadások hangzottak el: Az új adótörvény; Az általános választójog; A Balkán-háborúk. A teljesség kedvéért meg kell említenem,

hogy 1914-ben éppen ez a politikai célokkal létrejött kör foglalt állást a politikamentesség mellett, és határozta el a Gazdakörre alakulást, melyből már számúzták a politikai kérdések megvitatását. Ez a tény is jelzi azt, hogy a régi típusú függetlenségi politika mennyire elvesztette vonzerejét az évek előrehaladtával.

1904-ben egy, az eddigiektől eltérő jellegű kört hoztak létre, az *Általános Népkört*. A kör a Független Hajdúság szerint csak ideiglenesen alakulhatott meg, „...mert a minisztérium, érthetetlen okokból, a múlt évben felterjesztett alapszabályt még most sem küldte le megerősítve. Lehet, azt gondolják az állam-bölcsek, hogy az egész világot átjáró nagy társadalmi mozgalmat holmi alapszabály késleltetéssel le lehet szerelni...” A kör nem tartozott a szociáldemokrata mozgalom haladó szárnyához; a Mezőfi Vilmos vezette Magyarországi Újjászervezett Szociáldemokrata Párt helyi szervezeteként jött létre. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a Népkör egyik pártfogója Baltházár Dezső, a későbbi püspök volt, aki szerint: „... az egylet célja képezni az értelmet, felvilágosítani az elmét; hogy az ember a felvilágosodott ésszel mind saját mozgalmának, mind az egész társadalomnak hasznára lehessen... Másik célja az egyletnek a tiszta erkölcs ápolása... Harmadik cél a sze-

retet és egyetértés ápolása... Negyedik cél ápolni 'a hazafiságot.' A célok meghatározása azt is kifejezi, hogy ez a kör nem képviselte a forradalmi munkásmozgalom elveit, nem állt szilárd osztályharcos alapon. A politikai célok mellett itt is gondoskodtak a tagság szórakozásáról.

A hajdúszoboszlói olvasókörekről összefoglalásul megállapítható, hogy magukon viselték a századforduló olvasóköri mozgalmának jellemző fő vonását: a felhígulást, a harcossággal jellemezhető elvezetést. A körök többsége egyáltalán nem foglalkozott politikával, de a politikai céllal létrehozott körök is alkalmazkodtak a pártok hivatalos irányvonalaéhoz: lemondtak radikalizmusukról, eltűrték a forradalmi eszmék meghamisítását, a kormánnyal szemben lojálisokká váltak. Még a szociáldemokrata alapon álló Népkör sem tudott annyira forradalmivá válni, mint az agrárszocialista olvasóköre, mint például a balmazújvárosi Földműves Egylet. (Lásd Sz. Szabó László cikksorozatát a Könyvtáros idei 2., 4. és 6. számában.) Ezek a körök már csak afféle „klubok” voltak, melyek elsősorban a vegyes értékű szórakozást és művelődést szolgálták.

Éles Csabáné Lányi Mária

Lapozgató

● *SALLAI ISTVÁN*ról jelent meg méltatás a *Bajai Műsor* 1979. szeptemberi számában, a „Baja város jelesei” c. sorozatban. A szerző: Bárdos Ferenc, a Bajai Városi-Járási Könyvtár nyugdíjas munkatársa ifjúkorától ismerte Sallai Istvánt.

● A *MAGYAR KÖNYVKIADÁS ADATAI* című statisztikai sorozatának 1978. évi kötetét jelentette meg a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. Dr. Varga Alajosné 800 példányban, sokszorosításban kiadott kitűnő összeállítását mindenkinek érdemes tanulmányoznia, aki könyvkiadásunk és könyvterjesztésünk helyzetére, illetve fejlődési irányzataira kíváncsi. Néhány érdekes adat a kiadványból: 1978-ban 35 400 mű jelent meg Magyarországon, 5 százalékkal több mint az előző évben. A 131,8 milliós példányszám 10 millióval több az 1977. évinél. A művek átlagos példányszáma 3700, átlagos ívterjedelme 8,7 volt. Mindkettő emelkedett, és a felszabadulás utáni legmagasabb szintet érte el. A könyvek 36,1 százaléka tudományos, szak-, illetve ismeretterjesztő, 18,3 százaléka szépirodalmi, 14 százaléka ifjúsági és gyermekirodalmi munka, 30,8 százaléka pedig tankönyv volt. (Az egyéb könyvek aránya az egy százalékot sem érte el.) A magyarra fordított könyvek aránya évek óta azonos, az egész könyvkiadás 15–16 százalékára rúg. A nem hivatásos kiadók 4215 könyvet jelentettek meg a hivatásos kiadók által kibocsátott 4341 könyvvel szemben. A 2 milliárd 284 milliós könyvforgalomból 1 milliárd 826 millió Ft jutott a lakossági, 458 millió pedig a közületi vásárlásokra. (1979. 255 l., 73 Ft)

Puskás Sándorné

1931—1979

A *Könyvtáros* kerekén húsz évvel ezelőtti évfolyamában, az 1959. augusztusi számban találkozunk először Puskás Sándorné nevével a folyóirat hasábjain. „Keressük a legjobbat” sorozatcím alatt pedáns részletességgel írta le az akkor öt éves Szentgotthárdi Járási Könyvtár működésének tapasztalatait. A szerkesztőség bevezető és útrabocsátó megjegyzése így kezdődik: „Az alábbi cikket azért közöljük, mert olvasóinkat olyan, jól működő könyvtárral ismerteti meg, amelyről eddig hallani, olvasni keveset lehetett...”

Az 1954-ben alakult szentgotthárdi könyvtárról kezdetben valóban semmit sem lehetett hallani, hisz — sok más, azonos időben létrejött könyvtári intézményhez hasonlóan — sem előzménye, sem múltja, sem öröksége nem volt.

Történetének első időszakát különösen nehezzé a település határszéli helyzete tette — a község és járása egyaránt szomszédos Jugoszláviával és Ausztriával —, és az akkori politikai helyzetben ez egyet jelentett a nagyfokú elzártsággal, a fejlesztések visszafogottságával. Ráadásul a természeti és néprajzi szépségekben páratlan őrsei táj gazdasági helyzete mélyen az országos átlag alatt volt, a nagyüzemi mezőgazdaság megszervezésének minden feltétele hiányzott, s a sok apró települést kezdetleges, télen alig járható úthálózat kötötte össze.

Puskás Sándorné kiváló minősítésű, friss könyvtárosi oklevelével 1954-ben visszamehetett volna szülőföldjére, családja közelébe — Baranyába —, kapha-

tott volna kedvezőbb feltételekkel is állást, de ő elfogadta az elhelyezőbizottság ajánlatát, szobát bérelt magának Szentgotthárdon, és 23 éves fejjel, a számára teljesen idegen környezetben hozzászólott a járási könyvtár megszervezéséhez.

A könyvtár kapott a község egyik épületében négy, másra nem használható apróbb helyiséget, a vezető mellé két szakképzetlen munkatársat és embert-próbáló sok feladatot.

Puskás Sándorné lelkesedése kitartással, szívóssággal és példás munkaszerezzettel párosult. Akkor és ott tanult meg kerékpározni azért, hogy a friss könyveket a másként el nem érhető letéti könyvtárakba eljuttathassa. Munkáját úgy szervezte meg, hogy bőségesen és rendszeresen jusson ideje a helyi olvasószolgálati munkára is, mivel az olvasók körében szerezhető közvetlen tapasztalatoknak rendkívül nagy jelentőséget tulajdonított. Gyakorlatias munkatílusa, szervezőkészsége, rendszeretete, tervszerű tevékenysége nem maradt eredmények nélkül. A járási könyvtár pár éven belül mind a gyűjtemény kialakításában, mind a katalógusok építésében, mind az olvasók ellátásában példamutató sikereket ért el.

A hálózati-módszertani munkában okosan fogalmazta meg a legfontosabb feladatokat, és következetesen törekedett azok megvalósítására: a szakszerű állományépítés elsődlegessége mellett a községi könyvtárak működési feltételeinek javítására, a helyi tanácsok megnyerésére és felelősségük felébresztésére, nem utolsósorban pedig a községi könyvtárak sokirányú kapcsolatainak kialakítására, az iskolákkal történő tartalmas együttműködésre.

Minderről számos írásban fejtette ki véleményét. Hosszú éveken át szerkesztette és jelentette meg rendszeresen „Községi Könyvtáros” címmel a járási könyvtár híradóját.

A legtöbb visszhangot kiváltó kezdeményezéséről, a letéti ellátás korszerűsítéséről a *Könyvtárosban* is többször írt. Eljárásának az volt a lényege és célja, hogy — a legkisebb községben is szükséges alapállomány megeremtése mellett — a községek között nagyobb hatásokkal cserélődjön az új kiadású iroda-

lom, és így minél több olvasó kezébe kerülhessen friss könyv. A cserék lebonyolításához alapos és igen pontos menetrendet dolgozott ki. A rendszer működésének tapasztalatai máig érvényes tanulságokat eredményeztek.

Csaknem 15 évig dolgozott változatlan szorgalommal pályakezdésének színhe-lyén, amikor 1968-ban második és egyben utolsó munkahelyére, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárba került. Itt hamarosan igazgatóhelyettesi ki-nevezést kapott, és rábízták a módszer-tani osztály vezetését.

Ebben a munkakörben — másfél év-tizedes, „első vonalbeli” tapasztalatait kamatoztatva — ugyancsak hamar ki-tűnt alaposágával, az új iránti fogé-konyságával, szívós munkabíráásával. Fá-radhatatlanul járta a megye könyvtárait és szigorúan érvelt, következetesen vitá-zott az igényes, a hosszú évekre szóló könyvtári kultúra megteremtése érdeké-ben. Taktikai megfontolásokból sem volt hajlandó elfogadni semmiféle fel-színes megoldást, hamis látványosságot, és szenvedélyesen tiltakozott minden olyan rendezvény, forma és gyakorlat el-len, amelyben nem látott tartalmi meg-alapozottságot, elmélyült munkát, igazi könyvtári presztízst teremtő teljesít-ményt.

Szíviügyének tekintette a hálózati al-központok, a „B”-típusú könyvtárak tar-talmi munkájának megerősítését, a kor-szerűbb működési feltételek megvalósi-tását. 1972-ben elkészítette a megye ta-nácsai hálózatának távlati fejlesztési ter-vét, amely lényegében változatlanul ma is alapja az intézmények fejlesztésének, az ellátási hálózat tökéletesítésének.

Közben újabb és újabb feladatokat is vállalt. A Tanárképző Főiskola megbí-zásából szervezte és irányította a könyv-

társzakos hallgatók gyakorlati képzését. Az ezirányú tapasztalatait összefoglaló útmutatója a közművelődési és az isko-lai könyvtárak gyakorlatvezetői számá-ra — a Könyvtártudományi és Módszer-tani Központ kiadásában — ebben az év-ben jelent meg, és már csak a beteg-ágyban vehette kézbe. Részt vett az Or-szágos Könyvminősítő Bizottság munká-jában is, mint a Könyvtárosegyesület Vas megyei szervezetének elnöke pedig kez-deményezően irányította az egyesület megyei munkáját.

Szakmai elfoglaltságának méreteiből könnyen arra következtethetnénk, hogy a könyvtári munkán kívül talán semmi más nem érdekelte. Nem így volt. Nyi-tott, politikus, közéleti emberként megbe-csülést szerzett a megye politikai életé-ben is. Már Szentgotthárdon tagja volt az MSZMP Járási Bizottságának, 1970-től kezdve pedig két ízben az MSZMP Vas megyei Bizottságának tagjává vá-lasztották. Tagja volt a megyei agitációs és propaganda bizottságnak, titkára a Hazafias Népfront megyei nőbizottságá-nak, és felszólalt, véleményt mondott minden olyan kérdésben, amelyben úgy érezte, hogy mint kommunista értelmisé-ginek állást kell foglalnia.

Negyedszázados pályafutásának ered-ményeit munkatársainak megbecsülése és a társadalom elismerése övezte. Birtoko-sa volt a Szocialista Kultúráért, a Kiváló Népművelő, a Szabó Ervin Emlékérem kitüntetéseknek.

Puskás Sándorné — hosszú betegség után — 1979. július 8-án halt meg. A gyógyíthatatlan kór fiatalon végzett vele. Halála nemcsak a Vas megyei könyvtá-roknak fájdalmas veszteség, hanem a magyar könyvtárügynek is.

Takács Miklós

Lapozgató

● TÓTH BÉLA, a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatója az idei, a város szá-mára kétszeresen is jubileumi évben két izgalmas, érdekes kötetet tett le az olvasók asztalára a városi tanács mint kiadó segítségével: A SZEGEDI NAGY-ÁRVÍZ KÉPESKÖNYVE című munkát a könyvtár különgyűjteménye alapján állította össze, mégpedig oly érzékletes szöveggel és határos, dokumentumfilm hitelességű, rendkívül gazdag és beszédes képanyaggal, hogy a nagy érdeklődés következtében a kötetet gyors egymásutánban kétszer kellett kiadni. Sajnos, a Könyvtárellátóhoz így sem jutott el terjesztésre a könyv. (223 l. — 100 Ft) — Ugyancsak jó olvasmány, ráadásul a száz éve született nagy mesélőt életkö-zelbe hozó, és ismereteinket alaposan gazdagító könyv a MÓRA FERENC BE-TÜÖSVÉNYÉN című, a dokumentumközlést a szépiroí eszközökkel párosító, egy fiktív emlékezés kerettörténetébe szerkesztett életrajzi írás, amely Móra Sze-gedre kerülésétől haláláig követi az író sorsát. — Ez a kötet is megérdemelte volna, hogy eljusson az ország minden igényesebb könyvtári gyűjteményébe (422 l. — 35 Ft).

Vecserka Zsolt

Erdély a faszobrászoknak, fafaragóknak, fametszőknek egyaránt megbecsült hazája. Vecserka Zsolt így vall erről: „Itt, ahol erdő, fa névadója szülőföldnek, anyaga hímessé dajkált kenyéradó-kenyérteremtő eszközeinknek, benne van életünkben, az anyával dúdoló, velünk síró bölcsőtől, az otthonra nyíló kaputól a konok dacú fejfáig, itt termékenyült fametszetté a mondanivágyás, a tenni-akarási tiszta szándéka.” Nem véletlen, hogy a magyarság egyik legnagyobb fametszője, Gy. Szabó Béla Erdély fia, s az sem, hogy Vecserka Zsolt Gy. Szabó Béla tanítványa.

1941-ben született a Maros megyei Körtvélyesfáján. Középiskolába Marosvásárhelyen járt, s mivel képzőművészeti iskolára nem sikerült bejutnia, ott végezte el a technikumot is. Nem hivatásos, de hivatott művész. Pedig útja nem volt könnyű, rendszeres művészeti tanulmányok helyett kénytelen volt az autodidakták göröngyös útját választani. Gy. Szabó Béla nemcsak a fametszés tudományába vezette be, hanem mellesleg fával, vésőkkel, papírral és festékekkel is ellátta, és mindmáig patrónusa maradt.

Ex libris-szel Vecserka Zsolt alig tíz éve foglalkozik; érdeklődését a kisgrafika felé az ismert kolozsvári könyvtáros és az erdélyi exlibris-gyűjtés szervezője, Gábor Dénes terelte. Ex libriseinek száma ma már meghaladja a százat, ami ugyan még nem mondható soknak, minőségét tekintve azonban már beletartozik a huszadik század exlibris-művészetébe. Vecserka nem termékeny művész, viszont nincs is összezsapott, kiérleletlen, pongyolán fogalmazott lapja. Mások példáján tanulta meg, hogy a „sok beszédnek sok az alja” igazsága a grafikára is érvényes. Gy. Szabó Bélától elsősorban technikát — és ami legalább olyan fontos: humánusmot tanult. Ma is közel áll-

nak egymáshoz: ám a művészi formanyelv, grafikai megfogalmazás, kompozíciós követelmények és esztétikai hitvallás szempontjából Vecserka önálló, sajátos, külön világot teremtetett magának. Valóságelvű művész, akinek realizmusát absztraháló hajlama és itt-ott jelentkező geometrizáló kedve csak érdekesebbé teszi; olyan intellektuális élményt kínál, amelyhez nem kell magyarázat, hiszen önmagáért beszél. Alakjait néhol jelle egyszerűsíti (ex libris Barabás Pany Éva), másutt pedig csaknem körvonalakká redukálja (iz knig G. Polkovszkogo); ott azonban, ahol történelmi személyiséget örökölt meg, legyen az Bolyai Farkas vagy Albert Schweitzer, valóságghú portrét ad; nemcsak ábrázol, de jellemez is. Nincsenek nagy, ünnepi témái, sem szereti a retorikát, a kis dolgokat is művészetté tudja átlényegíteni, s a munkás hétköznapi egyszerűségében is meglátja a nagyszerű, teremtő vonásokat. A népművészetből átvett díszítő elemei izes képi jelzőket hatnak; a kerámiák, szőtesek, kopjafák felhasznált forma- és motívumkinése nemcsak a közös művészi anyanyelv ősi rétegeiről vall, hanem a néppel közös sorsvállalásról is. A hazai táj hol derűs, hol komor szépsége közvetlen témaként vagy háttérmegoldásként gyakran jelenik meg ex librisein. Néha két színt is használ, a legtöbbször fekete-pirosat, így igyekszik külön hangsúlyt is adni annak, amit fontosnak tekint. Formajátékai sem öncélúak; valószínű, hogy egy újszerű szimbólumrendszer megteremtésére irányuló szándék hívta életre őket.

Vecserka Zsolt síkban és vonalakban gondolkodik, mint minden verbeli grafikus; a tárgyak térbe állítását is legtöbbször frontálisan oldja meg. Aki ennyire grafikus-alkat, annál érthető, hogy nemegyszer sommázás által igyekszik a bonyolultabb térproblémák elől kitérni; nem azért, mintha nem tudná megoldani őket, hanem, mert ez grafikai ars poetica. Ha a téma megköveteli, tud aprólékos is lenni, erős érzéke van a részletfinomságok iránt, olyannyira, hogy a részleteket nem is rendeli alá mindig az egésznek, mert hangsúlyos szerepük nélkül szegényebb lenne a művészi összhatás. Arány- és mértéktartás, kiegyensúlyozott érzelmi és korszerű gondolati világ, valamint hűvös, de nem közömbös tárgyilagosság jellemzi művészetét.

A marosvásárhelyi Apollo Galéria ez év februárjában egyéni kiállításon mutatta be Vecserka Zsolt fametszeit, főként könyvjegyeit. A megérdemelt siker, amelyről az erdélyi sajtó is beszámolt, nem lepott meg senkit.

Galamboş Ferenc

Kérdezz — felelek

V. L. városi-járási könyvtárigazgató, illetve V. F. nagyközségi könyvtárvezető kérdezi a pótszabadságról és a túlmunkáért járó szabad időről:

„1. Évi 24 munkanapnál több rendes szabadság kiadható-e? Ha például egy könyvtári dolgozót a 12 munkanap alapszabadságon felül — 26 évi munkaviszonya alapján — 12 munkanap, munkaköre alapján pedig 9 munkanap pótszabadság illet meg, kiadható-e számára a $12+12+9=33$ munkanap szabadság (természetesen úgy, hogy a kéthetenkénti 11 napos munkaidő-beosztásra tekintettel a 33 napba két szabadnapot be kell számítani), vagy pedig pótszabadsága csak 12 munkanap lehet?

2. A könyvtárunkban — más könyvtárakhoz hasonlóan — az volt a gyakorlat, hogy a szükséges és engedélyezett túlmunka ellenértékeként a szakalkalmazottak számára szabad időt adtunk. A felügyeleti szervünk állásfoglalása szerint a könyvtári szakalkalmazottak ügyintézők, ezért részükre — a 14/1967. (XI. 9.) MűM számú rendelet 7. §-ának (3) bekezdésében foglaltak értelmében — a túlmunkáért nem jár ellenérték. Az említett rendelet kimondja azt is, hogy ha az ügyintéző rendszeresen jelentős mértékű túlmunkát végez, részére — a miniszter által meghatározott körben — a költségvetési szerv évi hat munkanapig terjedő szabadidő-átalányt állapíthat meg. Vajon a könyvtári munkakörökre nézve készült-e ilyen jellegű miniszteri meghatározás? Egyáltalán: vonatkozik-e a könyvtárakra az említett rendelkezés?”

Válasz:

1. Az Mt. V. 55. §-ának (1) bekezdése értelmében a pótszabadság csak egyféle címen jár. A fiatalokúaknak, az egészségre ártalmas munkakörülmények között dolgozóknak, továbbá a föld alatt dolgozó bányászoknak járó pótszabadságot a munkaviszony alapján járó pótszabadsággal együtt évi 12 munkanap mértékéig össze kell számítani. Egyéb esetben a dolgozó, ha egyidejűleg többféle címen illeti meg pótszabadság, a kedvezőbb mértékű pótszabadságra jogosult.

Ebből következik, hogy a levélíró által említett könyvtári dolgozó a 12 munkanap alapszabadságon felül a munkaviszonyban töltött ideje alapján járó 12 munkanap pótszabadságra, összesen tehát 24 munkanap rendes szabadságra jogosult, amelybe két szabadnapot be kell számítani, tehát évenként 22 olyan napon veheti ki a szabadságát, amelyen egyébként dolgoznia kellett volna.

A több gyermekes anyák, a vak dolgozók és az öregségi nyugdíjra jogosultságot szerzett továbbdolgozók pótszabadsága, valamint a jutalomszabadság a dolgozót az egyéb címen járó pótszabadságon felül és az évi 12 munkanapos határon túlmenően is megilleti. A k-i nagyközségi könyvtár azt kérdezte, hogy az a könyvtári dolgozó, akit a munkaviszonyban töltött ideje alapján öt, a munkaköre alapján három és a gyermekei után két munkanap pótszabadság illet meg, a 12 munkanap alapszabadságon felül összesen hány nap szabadságra jogosult? Az ismertetett rendelkezésekből megállapítható, hogy az említett könyvtári dolgozót megilleti a 12 munkanap alapszabadság, továbbá a munkaviszonyban töltött ideje alapján öt és a gyermekei után két, tehát összesen 19 munkanap rendes szabadság, amelybe egy munkanapot be kell számítani. Tehát a dolgozó 18 olyan napon veheti ki a szabadságát, amelyen egyébként dolgoznia kellett volna.

2. A 14/1967. (XI. 9.) MűM számú rendelet hatálya a költségvetési rendszerben gazdálkodó szervekre, ennek megfelelően a városi-járási könyvtárakra is kiterjed. A rendelet 7. §-ának (3) bekezdésében említett meghatározás nem történt meg, ezért a szóban forgó könyvtár valamennyi szakalkalmazottjára vonatkozik az a rendelkezés, hogy rendszeres és jelentős mértékű túlmunka végzése esetén évi hat munkanapig terjedő szabadidő-átalányt lehet számukra megállapítani.

Kitüntetések

A kulturális miniszter, 75. születésnapja alkalmából, eredményes munkája elismeréséül dr. Úrögdý Györgynek, a Budapesti Történeti Múzeum nyugdíjas könyvtárosának; nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréséül Hont Péternének, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyettesének a SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta.

A Minden-es Gyűjtemény repertórium

1789—1792

Kellemes meglepetést keltett az irodalomtörténet, a sajtó- és helytörténet-írás szakértői körében ez az új repertórium, mely nemcsak Komárom megye legrégebbi sajtótermékének, hanem *a legrégebbi hazai ismeretterjesztő folyóiratnak* a feltárására is vállalkozott. Mégpedig szép sikerrel, értékes eredménnyel. Bár, ha szemügyre vesszük a repertórium kiadóinak és munkatársainak listáját, a siker jórészt természetesnek tűnik. A kiadvány megjelentetését kezdeményező tatabányai József Attila Megyei Könyvtár és a megvalósítást segítő Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadói együttműködése, továbbá a Komárom megyei helytörténeti kutatás szorgalmas munkásának, *Tapolcai-né Sáray Szabó Évának* összeállítói és *dr. Berza Lászlónak* lektori munkája révén született meg ez a modern repertórium, mely rendszerében az utóbbi évtized szakértői tanácskozásainak ajánlásait, korszerű elveit alkalmazza.

A bevezető tanulmányban érdekes tájékoztatást olvashatunk a Minden-es Gyűjtemény megjelenésének körülményeiről, a felvilágosodás korának induló hazai sajtójában játszott szerepéről, a folyóirat jellegéről és munkatársairól s arról, hogy ez a sajtótermék *nem véletlenül született az akkori Komárom városában*. Komárom a török kiűzetését követő évszázadban lélekszáma az akkori Magyarország ötödik városa volt, amely az úttalan és vasúttalan Magyarországon a legfontosabb és szinte egyedülinek

mondható közlekedési út, a Duna mentén a hazai hajózás, hajóépítés és *kereskedelem központjává* vált. Szerepének kialakulásában segített jól védhető vára, a haladó eszmék iránt érdeklődő, erős, protestáns polgársága, amelynek jellegzetes alakjairól Jókai is emlékezetes képet rajzolt *Az aranyemberben*. Ennek a vállalkozó kedvű polgárságnak volt érzéke a *felvilágosodás* eszméi iránt. Külföldi egyetemeken tanult protestáns papja, *Péczei József* 1789-ben alapította meg a *Komáromi Tudós Társaságot*, mely a kassai után a második volt a felvilágosodás eszméit hirdető és a magyar nyelv megújításán munkálkodó tudós társaságok között. Amikor pedig a pozsonyi *Wéber Simon Péter* megnyitotta nyomdájának komáromi fiókját, a kassai szépirodalmi folyóiratot természetszerűleg követte komáromi ismeretterjesztő társasága: a Minden-es Gyűjtemény.

Amikor a József Attila Megyei Könyvtár a megyei sajtó feltárása során elsőnek a Minden-es Gyűjteményt választotta, valóban — mint a kiadvány bevezetése megállapítja — nemcsak a helytörténetírásnak, hanem a magyar sajtótörténetnek is nagy szolgálatokat tett. A repertórium tanulmányozója kitűnő képet kap a felvilágosodás korának szellemi életéről. A várható érdeklődéshez mérték a tatabányaiak a kiadvány *példányszámát* is: az 1500 példány valóban elegendő a megyei helytörténeti érdeklődés kielégítésén felül a hazai tudományos és közgyűjteményi igények kielégítésére is.

A Minden-es Gyűjtemény a felvilágosodás jegyében a szellemi élet valamennyi területéről igyekezett ismeretanyagot közölni olvasóival. Elsősorban a nemes-ség szélesebb rétegeit és — hangsúlyozottan — az *asszonyokat* próbálta megnyerni a rendszeres olvasásnak. Szerkesztési szemlélete rendkívül tanulságos. Egyik legfontosabb művelődési célja a nyelvápolás volt, amellyel a II. József nyelvrendelete ellen küzdő országos mozgalomhoz csatlakozott.

Maga a repertórium a *teljesség igényével* feltár minden cikket, még a cím nélküli kis közleményeket is, amelyek sokszor igen jellemzők a kor életére. A történetiség elvét alkalmazza a korabeli helyesírás érzékeltetésével, a megjelenés sorrendjében közölt címeírásokkal. Ez-

közel múltban vételre felajánlott, Esterházy-címeres albumban látható árnyképsorozat aláírásaival együtt valóban Mozarthoz, illetve környezetéhez fűződik-e.

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „közlönye” idei második (ápr.—jún.) számában ismét hatóságos módját választotta a jubileumi megemlékezésnek: a fennállásának 75. évfordulójára készülő intézmény a történetére jellemző dokumentumok hasonmás-közlésével igen szemléletesen, hangulatkeltő erővel idézi fel a könyvtár egykori életének fontos állomásait, illetve mozzanatait, híres kiadványait — egyebek között bibliográfiáit, mintakatalógusát és Szabó Ervin 1910-es nevezetes „emlékiratát” a fővárosi nyilvános könyvtár létesítéséről. A híradó könyvtárközi jellegét fejezi ki a budapesti szakszervezeti könyvtárak elmúlt évi tevékenységéről szóló beszámoló, amelyből megtudjuk, hogy például az olvasók száma hétezerrel csökkent, de a könyvtárlátogatóké 117 ezerrel, a kölcsönzött köteteké 160 ezerrel nőtt, a főhivatású könyvtárosok száma 11 százalékkal több mint egy évvel korábban, s ma a budapesti szakszervezeti könyvtárakban 272 főfoglalkozású, 445 részfoglalkozású, illetve tiszteletdíjas és 1398 társadalmi munkás könyvtáros tevékenykedik. A híradó egyéb közleményeinek sorában szakfelügyeleti jelentés (a VII., a IX., a XVI. és a XVII. kerület könyvtárügyéről), az FSZEK országos szociológiai könyvtári szerepének továbbfejlesztéséről szóló tervek ismertetése, az állományvédelmi—könyvhigiéniai munkálatokról szóló beszámoló, angliai tanulmányúti jelentés, könyvritkaságok bemutatása olvasható, továbbá nagyon sok apró közlemény, hír, könyvismertetés stb. Külön felhívjuk a figyelmet egy 1949-es könyvtáros, *Zachár Zoltánné* tanulmányos emlékező soraira, valamint az FSZEK 1980-as kiadványtervére, amelynek tekintetbevétele más könyvtárak számára is hasznos lehet.

A CSONGRÁD MEGYEI KÖNYVTÁROS 1979/1—2. (július) jelzésű összevont száma nagyon tartalmas és változatos. Különösen figyelemre méltó, hogy a József Attila Tudományegyetem központi könyvtára immár érdemi módon jelentkezik hasábjain: *Lábas Lászlóné* „Értelmiségi olvasók könyvtárlátogatási és olvasási szokásai a JATE központi könyvtárában” címmel egy hathónapos vizsgálódás eredményeit összegezi 1290 olvasó (a könyvtári tagok 20 százaléka) érdeklődése alapján. A felmérésből kiderül, hogy a könyvtár a városi (nem egyetemi) értelmiségi olvasók kéréseit, melyek elsősorban szakirányúak voltak,

71 százalékban tudta teljesíteni (ellentétben az egyetemi hallgatók kéréseinek 50—60 százalékos teljesítési arányával). A szabad idő megnövekedésével a városi olvasók szempontjából mind nagyobb jelentőséget kap a könyvtár egész napos szombati és vasárnapi délelőtti nyitvatartása. — A híradó igen gazdag krónika-rovatában is szerepelnek az egyetemi könyvtár hírei, sőt a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola hálózatának híryanaga szintén feltűnik a folyóiratban. A lap egyéb cikkei közül elővasásra ajánljuk az eszperantó könyvtár vezetőjének, *Farkas Ernőnek* emlékeztését Móra Ferencre, a gyermekév jegyében készült cikksorozat és a megye könyvtárügyének 1978. évi számvetését, amely nemcsak jó táblázatokról és alapos elemző szövegből áll, hanem országosan példát mutat azáltal, hogy *közzéteszi fenntartó szervének az intézmény tevékenységéről szóló értékelését*, amely ráadásul szakszerűségével is mintának állítható mások elé. Egyébként az adatokból immár törvényszerű fejlődési irányzatok rajzolódnak ki: Szegeden — első sorban az új településrészek ellátatlan pontjain létesített új könyvtárak révén — növekedett az olvasótábor, de ezt a 4,8 százalékos (1236 fős) növekedést ellensúlyozta a megyében — első sorban a falvakban — bekövetkezett csökkenés, 1681 olvasó elvesztése. A feltételek kedvezőtlen alakulására jellemző, hogy a megye területén az elmúlt évben csaknem 200 ezer forinttal csökkent az állománygyarapításra fordított összeg.

A SOMOGYI KÖNYVTÁRAK kitűnő idei első számát részben a vizsgálódó — és lelkiismeretvizsgáló, illetve lelkiismeretébresztő — írássok jellemzik, részben pedig az emlékező sorok. A bevezető cikk például megállapítja, hogy 1974-től, a közművelődési párthatározat megszületésétől 1978 végéig 5000-rel növekedett a könyvtári olvasók száma, 9 új könyvtár épült, 15-öt korszerűsítettek, 31 főhivatású könyvtárosi álláshelyet kaptak a tanácsi könyvtárak, és Somogy továbbra is megtartotta vezető helyét az ország megyéi között a könyvtári olvasók arányát tekintve, de e jól szervezett könyvtárhálózat gondjai sem lettek kisebbek az elmúlt öt évben. Például évről évre csökken a falusi mezőgazdasági olvasók és a falusi fiatal olvasók száma, falun alacsony az olvasás presztízse, a kisközségekbe és a pusztákra nem lehet könyvtárosokat találni, a falusi központi könyvtárakba szakképzetlen főhivatású könyvtárosok kerülnek stb., stb. A másik két „mérleg”-cikk: a szakszervezeti könyvtárak elmúlt évi munkájáról beszámoló, illetve a megye teljesítményeit az országos adatokkal

összehasonlító számvetés szintén nemcsak sikerekről, hanem súlyos gondokról is szól (a szakszervezeti hálózatban félezerrel csökkent az olvasók száma). Mindegyik hangoztatja azonban a könyvtárosok és az olvasószolgálat felelősségét is, s ezekhez csatlakozik két, igen jó, országos tanulságokat kínáló elemzés a könyvtárból kimaradtak olvasói közérzetéről, olvasószolgálati igényeiről és megszívlelendő javaslatairól, valamint a szakrészlegessé átalakított megyei könyvtár folyóirathasználóiról, olvasói szokásairól. — Az emlékező közlemények csokra 1949-et, a népkönyvtárak „gründolásának” harminc évvel ezelőtti napjait és a hőskort idézi fel, ötletes, eredeti módon: a megye újságjainak a Kaposvári Körzeti Könyvtár megalakításáról és az első falusi könyvtáralapításokról szóló cikkeivel (a körzeti könyvtár létesítését elhatározó értekezleten, a kaposvári megyeházán résztvett *Sebestyén Géza* is!), továbbá egy 1952-es hatnapos „könyvtárosiskoláról” szóló tanfolyami napló közlésével. *Kovács János* (ma siófoki könyvtáros) feljegyzése naviságában is izgalmas olvasmány, tükrö egy nagyon nehéz, de az akkori kezdő könyvtárosok lelkesedésétől fűtött, jószándékukkal sok mindent feledtető korszaknak. A naplót jól egészíti ki az egykori tanfolyami résztvevő, a sörnyepusztai könyvtáros (ma marcali városi-járási könyvtárigazgató) *Frang József* 1949-es visszaemlékezése.

A SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI KÖNYVTÁRI HÍRADÓ 1978/3-as jelzésű száma alaposan megkészt, ez azonban nem zavaró, mivel a híradó nagyobb részét időtálló írások alkotják. Például ilyen közlemény az 1898-tól 1945-ig fennállt *Szabolcs vármegyei törvényhatósági könyvtár* történetéről, továbbá a mai Szabolcs-Szatmár 14 éven aluli lakosságának könyvtári ellátásáról, a megye mezőgazdasági szerveinek könyvtári helyzetéről, valamint a cigánylakosság könyvtári olvasási körülményeiről szóló jó áttekintés. De épp ez az évkönyvekhez illő időtállóság okozhatja a helyi olvasónak azt az érzését, hogy a folyóirat szervező, „animáló”, feladatokra mozgósító, valamint módszertani segédletként felhasználható közleményeiből ezúttal kevesebbet kapott. (Az utóbbi műfajt két rövidebb írás képviseli: az egyik a megyei könyvtár gyermekrészlegének világnézetű foglalkozásairól, a másik a Kőlcsey Ferenc Gimnázium rendhagyó történelemóráiról szól.) A nagyobb cikkek közül más-más elsősorban összehasonlításra használhatnak fel bizonyos átfogó adatokat. Például igen érdekes a cigánylakosság olvasási viszonyainak alakulása: 1972-től 1977-ig 10 százalékról 12,8 százalékra emelkedett az olvasók aránya a cigánylakosság egészéhez viszonyítva (1972-ben 1138, 1977-ben pedig 1597 cigányolvasójuk volt a Szabolcs-Szatmár megyei tanácsi könyvtáraknak.)

Hallottuk,

hogy a Magyar Szabványügyi Hivatal júliusban a következő könyvtári és dokumentációs vonatkozású szabványokat jelentette meg: MSZ 3424/1—78 Bibliográfiai leírás. Könyvek (2. kiadás); MSZ 3440/2—79 A bibliográfiai leírás besorolási adatai. Személyek nevei; MSZ 3964—78 A szakfordítások alaki és szerkesztési követelményei. E kiadványok beszerezhetők a Szabványboltban. (Budapest, VIII., Üllői út 24.; levélcím: BP. PF. 162. 1431)

Láttuk

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár híradójának 1979/2-es számában az 1601-ben, Frankfurtban nyomtatott Morus-féle Utópia belső címlapjának hasonmását egy kitűnően sikerült „Leltározva 1963” feliratú, harsogó pecséttel a homlokán. Nem tennénk ezt szóvá, ha a könyvtári kiadványokban mind gyakrabban feltűnő, fakszimilékben közölt címlapképek tucatjai nem őriznék a könyvtárosi „szaktevékenység” hasonló barbár nyomait. Mégpedig nemcsak a régi könyvtárak custosainak tulajdonféltő bejegyzéseit, valamint a possesorok kitörölhetetlen jegyeit, hanem napjaink jelzeteit, a változó tulajdonos-könyvtárak örök érvényű birtoklási szándékait kifejező, holdkarima nagyságú vagy kisebb, de mindenképpen a legelképezetőbb helyekre csapkodott bélyegzéseket, javított raktári jelzeteket és egyéb könyvcsífutó erőszaktevéseket. Az esztétikai tisztesség kedvéért nem lehetne végre békén hagyni a könyv nemes homlokát, a címlapot?!

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

RADNÓTI MIKLÓSról adott ki ajánló jegyzéket a Győri Megyei Könyvtár. Varga G. Károlyné 300 példányban sokszorosított összeállítás a vázlatos pályakép után a költő műveiből, a Radnóti-ról szóló irodalomból és a róla írt versekből sorol fel olyanokat, amelyeket a legfontosabbnak ítélt.

PUCCINI munkásságát ajánló jegyzéket jelentetett meg 300 példányban, sokszorosításban a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár. Kovács Katalin összeállítása először a zeneszerző pályafutását vázolja fel, majd a róla írt könyveket és tanulmányokat, valamint Puccini operáit sorolja fel betűrendben, külön csoportokban. Ugyancsak külön csoportot alkot szimfonikus munkáinak időrendi jegyzéke, majd a színpadi műveinek 1945 utáni magyarországi bemutatóit számba vevő csoport és a magyarországi operaelőadások kritikáit felsoroló rész következik, végül pedig a Puccini-lemezek válogató jegyzéke zárja a hasznos kiadványt. (55 l.)

BIBLIOGRÁFIA A FEJLETT SZOCIALISTA TÁRSADALOM ÉPÍTÉSÉNEK KÉRDÉSEIRŐL címmel kétkötetes összeállítást

adott ki az **MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete**. Az intézet információs osztályának és könyvtárának munkájaként készült bibliográfia összeállítója, Bakos Jolán az egyes szocialista országok — Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK, Románia és a Szovjetunió — előtt álló történelmi feladatokat és a fejlődésük irányait elemző műveket vette számba az 1970—1976-os évek könyvéből. A 3000 példányban sokszorosított — hosszú „6” betűket, sajnos, nem ismerő — jegyzék, országok szerint, ezeken belül pedig szerzői betűrendben, külön-külön sorolja fel a tárgy szempontjából fontosnak ítélt könyveket, illetve folyóiratcikkeket. Az idegen nyelvű munkák címét magyar fordításban is közlik a címlírások, amelyekhez azonban nem készültek annotációk. A bibliográfia anyagának feltárását 45 szakcsoportra osztott tárgymutató könnyíti meg; minden csoportban országokkénti utalások találhatók a szakba sorolható művek tétel-száma. (238, 219 l. — 30 Ft.)

MÓRICZ ZSIGMONDról jelentetett meg ajánló bibliográfiát a Debreceni Városi Könyvtár Pál Éva összeállításában. A könyvtár Móricz-pályázatában résztvevőknek és más fiatal olvasóknak szánt jegyzék a rövid életrajzi bevezetés után az író műveinek különféle kiadásait sorolja fel 101 tételben, majd 14 Móricz-tanulmány annotált címlírása következik, végül az íróról szóló versek, valamint a Móricz Zsigmond és Debrecen kapcsolatáról az Alföld című folyóiratban, illetve elődjében, az Építőnkben megjelent cikkek felsorolása zárja a sokszorosításban közrebocsátott kiadványt.

BALÁZS BÉLA. (1884—1949) a címe a Debreceni Városi Könyvtár által az író halálának 30. évfordulójára, sokszorosításban kiadott ajánló bibliográfiának, melynek összeállítója, Dankó Ilona először rövid életrajzot ad, majd Balázs Béla műveinek válogató, annotált jegyzékét közli, továbbá a róla írt legfontosabb tanulmányok címlírásait — ugyancsak annotációkkal kiegészítve. A 300 példányban megjelent ügyes kis jegyzéket a Balázs Béla által rendezett, illetve a forgatókönyve nyomán készült filmek, továbbá a munkái alapján készült zeneművek és az íróra vonatkozó főbb lexikoncikk fel-sorolása zárja.

BODA ISTVÁN debreceni költőről, újságíróról összeállított ajánló bibliográfiát is tartalmaz a Debreceni Városi Könyvtár szokásos műsorfüzeteinek szeptemberi száma, melyet Kiss Istvánné állított össze. A bibliográfia az életrajz után Boda István kötetait sorolja fel a róluk írt kritikákkal együtt, majd az antológiákban megjelent költeményeit, az Alföld c. folyóiratban 1970 óta publikált írásait, továbbá a Hajdú-Bihari Naplóban 1968-tól 1978-ig napvilágot látott verseit veszi számba.

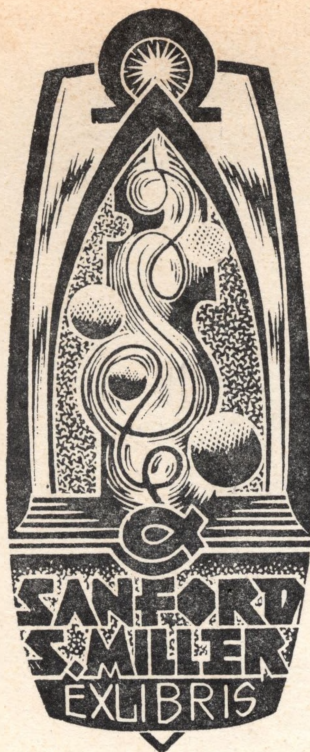
KÖNYVTÁRI KALAUZOK kiadásával is felkészültek a Magyar Könyvtárosok Egyesületének idei vándorgyűlése alkalmából Veszprémbe látogatók fogadására a házigazda könyvtárak: A Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára saját sokszorosítású, a veszprémi vár látképét és az egyetem épületét ábrázoló borítóba helyezett, szabadlapos betétekben külön-külön ismerteti főbb szolgáltatásait (folyóiratok, reprográfia; számítógépes kémiai szakirodalomfigyelő szolgálat; könyvtárközi kölcsönzés; a veszprémi fordító iroda; audio-vizuális technika); az *Eötvös Károly Megyei Könyvtár* pedig két füzetet is kiadott — mindkettőt nyomtatásban, színes borítókkal, illetve ábrákkal. Az egyik kalauz a könyvtár általános, átfogó megismertetését szolgálja, valamint a használati tudnivalókat közli, a másik csak a zeneműtárat mutatja be.

FŐVÁROSI ISKOLAI KÖNYVTÁRAK címmel segédkönyvet adott ki könyvtáros tanárok részére a Fővárosi Pedagógiai Intézet. Ez az 1500 példányban sokszorosított munka negyedik kötete a „Fővárosi iskolai könyvtárak” nevű sorozatnak, szerzői Ballér Endréné, Győri Gáspár és Mészöly Magda. A segédkönyvben nemcsak a szakos könyvtártani ismeretek találhatók meg, hanem külön fejezeteket kaptak azok a tudnivalók, amelyek a könyv- és könyvtárhasználat tanítására, a könyvtár tanórán kívüli feladataira, a tanulók önművelésére vonatkoznak, illetve a különféle iskolatípusok könyvtárainak sajátosságait tárgyalják. A munka megírásának idején készültek az új tantervek is, ezekből a szerzők a kötet befejezéséig megjelenteket vették figyelembe (1978[1979], 334 l.).

SZEPTEMBER 1-IG A SZERKESZTŐSEGEBE ÉRKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: *Gazdaságpolitikai Tájékoztató* 37. [1979] (Balassi Bálint Megyei Könyvtár. Salgótarján); *Gyarapodási jegyzék* 1978/3—4. (július—december) (Állami Gorkij Könyvtár); *Gyarapodási jegyzék* 1979/1. *Orosz nyelvű könyvek* (Állami Gorkij Könyvtár); *Idegen nyelvű könyvek gyarapodási jegyzéke* 1979. ápr. 1.—jún. 30. (A Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár [Szombathely] állománygyarapodási tájékoztatói 1979/2.); *Információ a könyvtári és információs munka eszközeiről és berendezéseiről*. (1979/5. sz.) 5. *Szervezési technika*. Tartalma: Általános tájékoztató az Allmedia könyvtárberendezésről, körforgó állványok, egy- és kétoldalas könyvvállványok, folyóirat-állványok, kutatóasztal, szekrények, kétrészes könyvkiadó asztal, könyvszállító kocsi, könyvbölcső. (1979/6. sz.) 2. *Audio-vizuális technika*. Tartalma: Akai lemezjátszó AP—100

C típus, Hangleadásos diavetítő, Kazettás magnetofon MK 27, Akai sztereó fejhallgatók: ASE 24 és ASE 78 típusok, Akai sztereó keverőpult MM 62 típus, Horozható hangleadásos diavetítő AV 2000 Compact. (1979/7. sz.) 4. *Mikrofilmtechnika*. Tartalma: Mikrofilmolvasó készülék XEROX Model 350, Mikrofilmkidolgozó berendezés COPEX FP 100, Mikrofilm-lap másolóberendezés 3 M 261/262, Mikrofilm nagytírberezés RANK-XEROX Microprinter, Mikrofilm-tekerőcsfilm- és mikrofilm-laptisztító készülékek; *Irodalomkutatások*. Az általános és nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke 1979. augusztus (Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Kerületi Figyelő* 4., 1978. júl. 1.—dec. 31. között megjelent, [az] 1—XXII. kerületre vonatkozó cikkek, tanulmányok bibliográfiája (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Könyvtári Tájékoztató*. 1979. augusztus (Nagyközségi-Járási Könyvtár, Edelény); *Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke*. 1979. első negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *Magyar Pedagógiai Információ*. 1979/1—2. (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum); *OMKDK Híradó* 1979/7., 1979/8. sz.; *Somogy a saját tükrében*. A [kaposvári] megyei könyvtár sajtófigyelője. 1979/2. negyedév; *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból*. 1979. július (Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Újabb külföldi szerzemények* (tudományos és ismeretterjesztő művek). 1979/1. sz. január—március (FSZEK); *Vas megye irodalma* 1978. jan. 1.—márc. 31., 1978. ápr. 1.—jún. 30. (A Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár [Szombathely] bibliográfiai füzetek 57. és 58. sz.) (Különnymatok a Vasi Szemle 1979/1. és 1979/2. számából).

VECSEKKA ZSOLT könyvje-
gyeiből (Cikkünket lásd a 625.
oldalon)

Ára: 8,- Ft
HU ISSN 0450-7886